



Hatefulle ytringer på nett

Hatefulle ytringer på nett

© Likestillings- og diskrimineringsombudet 2021

Rapporten er skrevet av Beate Sletvold Øistad og Amna Veledar

Forsidefoto: Piotr Adamowicz

Utforming: Munch design

ISBN

978-82-8320-003-4 (trykt utgave)

978-82-8320-004-1 (elektronisk utgave)

Innhold

Forord 7

Sammendrag 9

Kapittel 1

Innledning 11

- 1.1 Hva er hatefulle ytringer 11
- 1.2 Grensedragningen mellom lovlige og ulovlige hatefulle ytringer på nett 14
- 1.3 Hatefulle ytringer er et alvorlig samfunnsproblem 15

Kapittel 2

Data og metode 17

- 2.1 Datainnsamling 17
- 2.2 Representativitet 18

Kapittel 3

Ytringsfrihet på sosiale medier 21

- 3.1 Ytringsfrihetens grenser bør være de samme på nettet som ellers i samfunnet 21
- 3.2 Sosiale medier anses som en gevinst for ytringsfriheten 22
 - 3.2.1 Samfunnsdebattanter og menn er mest positive til sosiale mediers bidrag til ytringsfriheten 22
- 3.3 Holdninger til ytringsfrihet og debattklimaet på nett 24
 - 3.3.1 Kvinner er mer opptatt av konsekvensene av hatefulle ytringer enn menn 24
 - 3.3.2 Unge er mer vant til en hard debatt-tone 24
- 3.4 Halvparten mener hatefulle ytringer tar for mye plass på sosiale medier 26

Kapittel 4

Facebook som plattform for informasjon og offentlig debatt 29

- 4.1 Facebook anses som en viktig debattarena 29
 - 4.1.1 Mange er bekymret for falske nyheter 30
- 4.2 Hvem debatterer på Facebook? 31
 - 4.2.1 Eldre menn debatterer mest 33
 - 4.2.2 De med høyere utdanning debatterer mer 33
- 4.3 Klima og helse debatteres mest 35
- 4.4 Hvor på Facebook foregår debatten? 37

Kapittel 5

Hvordan oppleves debattene på Facebook? 41

- 5.1 Debattklimaet har en avskrekkende effekt, særlig for kvinner 41
- 5.2 Mange unngår debatter om religion og innvandring 42
- 5.3 Én av fire avstår fra samfunnsdebatten på grunn av trusler i debatten 44
- 5.4 Mange opplever at debattklimaet blir hardere 45
- 5.5 Én av fire debatterer mindre på grunn av tonen i debatten 46
- 5.6 Kvinner er vitne til mer hatefull språkbruk enn menn 46
- 5.7 Én av tre har opplevd hatefulle bemerkninger mot seg selv 50
- 5.8 Menn hetses for det de mener, kvinner fordi de er kvinner 51
- 5.9 Menn står bak to av tre hatefulle kommentarer 54
- 5.10 Koronapandemiens påvirkning på tonen i debatten 56

Kapittel 6

Oppsummering 59

- Sosiale medier anses som en gevinst for ytringsfriheten 59
- Hatefulle ytringer hemmer folks ytringsfrihet 59
- Facebook anses som en viktig debattarena – men de unge skygger banen 59
- Tonen i debatten har en avskrekkende effekt 60
- Nedsettende og krenkende kommentarer er vanlig – særlig blant de unge 60
- Menn hetses for sine meninger, kvinner for sitt kjønn 60
- Menn står bak to av tre hatefulle kommentarer 60
- Hatefulle ytringer på sosiale medier er et stort problem 60

Referanser 63

Figurer

- 1 Flytskjema over hvordan respondentene er rekruttert og filtrert 17
- 2 Kjønnsfordeling i utvalget sammenliknet med den øvrige befolkningen i Norge 18
- 3 Aldersfordelingen i utvalget sammenliknet med den øvrige befolkningen i Norge 18
- 4 Utdanningsnivå i utvalget sammenliknet med den øvrige befolkningen i Norge 19
- 5 Holdninger til ytringsfrihet på nett sammenliknet med tradisjonelle medier og offentlig sted 21
- 6 Holdninger til sosiale medier og ytringsfrihet 22
- 7 Holdninger til sosiale medier og ytringsfrihet, fordelt på dem som deltar og dem som ikke deltar i samfunnsdebatter på Facebook 23
- 8 Holdninger til sosiale mediers betydning for ytringsfriheten fordelt på kjønn 23
- 9 Holdninger knyttet til ytringsfrihet og vernet mot trakassering, fordelt på dem som deltar og dem som ikke deltar i samfunnsdebatter på Facebook 24
- 10 Holdninger til ytringsfrihet og vernet mot trakassering, fordelt på kjønn 25

11	Holdninger knyttet til ytringsfrihet og vernet mot trakassering, fordelt på alder	25
12	Holdninger til hatefulle kommentarer på sosiale medier, totalt og fordelt på kjønn	26
13	Holdninger til hatefulle kommentarer på sosiale medier, totalt og fordelt på alder	27
14	Hvilke grupper deltakere i samfunnsdebatter på Facebook mener blir oftere trakassert i offentlige debatter	27
15	Grad av enighet i påstanden «Facebook er en viktig plattform for offentlig debatt»	30
16	Grad av bekymring for falske nyheter på sosiale medier	30
17	Hva respondentene gjør dersom de har mistanke om falske nyheter på Facebook	31
18	Deltakelse i samfunnsdebatter på Facebook, fordelt på kjønn	32
19	Deltakelse i samfunnsdebatter på Facebook, fordelt på alder	32
20	Deltakelse i samfunnsdebatter på Facebook, fordelt på utdanning	33
21	Demografisk profil over deltakere i samfunnsdebatter på Facebook som viser dem som debatterer minst og mest, i forhold til gjennomsnittet i hele utvalget	34
22	Deltakelse i samfunnsdebatter på Facebook fordelt på kjønn, alder, region og utdanningsnivå	35
23	Temaer deltakere i samfunnsdebatter diskuterer på Facebook	36
24	De seks mest debatterte samfunnsspørsmålene på Facebook, fordelt på kjønn	36
25	Hvilke type sider deltakere i samfunnsdebatt kommenter på, totalt og fordelt på kjønn	37
26	Hvilke typer sider deltakere i samfunnsdebatter kommenter på, unntatt egen profil, fordelt på kjønn	38
27	Hvilke typer sider deltakere i samfunnsdebatter kommenter på, unntatt egen profil, fordelt på alder	38
28	Grad av enighet i påstanden «Jeg vegrer meg for å skrive kommentarer i en debatt på Facebook på grunn av tonen»	41
29	Grad av enighet i påstanden «Jeg vegrer meg for å skrive kommentarer i en debatt på Facebook på grunn av tonen», fordelt på kjønn	42
30	Grad av enighet i påstanden «Jeg vegrer meg for å skrive kommentarer i en debatt på Facebook på grunn av tonen», fordelt på alder	42
31	Temaer som deltakere i samfunnsdebatter avstår fra å kommentere på	43
32	Temaer som deltakere i samfunnsdebatter avstår fra å kommentere på, fordelt på kjønn	43
33	Årsaker til å avstå fra å kommentere i samfunnsdebatter	44
34	Sammenhengen mellom å vegre seg for å kommentere og å ha opplevd truende kommentarer	45
35	Opplevelse av tonen i debatter på Facebook	45
36	Grad av enighet i påstanden «Jeg har i løpet av det siste året debattert mindre på Facebook på grunn av den harde tonen», totalt, og fordelt på kjønn og alder	46
37	Opplevd forekomst av ulike typer negativ debattatferd på Facebook	47
38	Opplevd forekomst av ulike typer negativ debattatferd på Facebook, fordelt på kjønn	47
39	Opplevd forekomst av ulike typer negativ debattatferd på Facebook, fordelt på alder	48
40	Erfaringer med nedsettende, krenkende og truende kommentarer	48
41	Erfaringer med nedsettende, krenkende og truende kommentarer, fordelt på kjønn	49
42	Erfaringer med nedsettende, krenkende og truende kommentarer, fordelt på alder	50
43	Andel som har opplevd hatefulle bemerkninger om/mot seg selv i samfunnsdebatter, fordelt på kjønn	51
44	Andel som har opplevd hatefulle bemerkninger om/mot seg selv i samfunnsdebatter, fordelt på alder	51
45	Hatefulle kommentarer etter grunnlag	51
46	Hatefulle kommentarer etter grunnlag, fordelt på kjønn	52
47	Hatefulle kommentarer etter grunnlag, fordelt på alder	52
48	Mottakers relasjon til avsender av hatefulle kommentarer	54
49	Kjønn på avsender av seneste hatefulle kommentar	54
50	Hvilket kjønn menn og kvinner oppgir på personen de mottok sin seneste hatefull kommentar fra, sammenstilt med respondentens eget kjønn	55
51	Endringer i debattengasjement i koronaperioden	56
52	Opplevelse av endringer i debattklima på sosiale medier under koronapandemien, totalt og etter tema	57



Likestillings- og diskrimineringsombud
Hanne Inger Bjurstrøm
Foto: Kimm Saatvedt

FORORD

Analyseselskapet YouGov har på oppdrag fra Likestillings- og diskrimineringsombudet gjennomført en spørreundersøkelse blant et representativt befolkningsutvalg av norske Facebook-brukere om deres holdninger til ytringsfrihet og erfaringer med hatefulle ytringer på sosiale medier.

I 2018 gjennomførte ombudet en undersøkelse om hatefulle ytringer i Facebook-debatter som er publisert i ombudets rapport *Hatefulle ytringer i offentlig debatt på nett* fra 2018. Undersøkelsen var basert på to metodiske tilnærminger: en innholdsanalyse av kommentarfeltene på to norske, redaktørstyrte Facebook-sider, og en spørreundersøkelse blant norske Facebook-brukere om deres erfaringer med hatefulle ytringer på nett. Hovedfunnene fra innholdsanalysen viste at hatefulle ytringer preget norske, åpne og redaktørstyrte debatter på Facebook. Spørreundersøkelsen viste at hatefulle ytringer i Facebook-debatter hadde store negative konsekvenser for norske Facebook-brukere. Over halvparten av respondentene i undersøkelsen oppga at de trakk seg fra den offentlige debatten som følge av hatet og den negative tonen.

Siden 2018 har problemet med hatefulle ytringer blitt ytterligere aktualisert, blant annet gjennom metoo- og black lives matter-bevegelsene, angrepet på Al Noor-moskeen i Bærum og SIAN-demonstrasjonene i innvandrer-tette nabolag, for å nevne noen eksempler. Videre har vi fått flere viktige rettslige avklaringer

rundt hatefulle ytringer og ytringsfrihetens grenser i Høyesterett. For første gang siden 1999 satte regjeringen ned en ytringsfrihetskommisjon som skal se på ytringsfrihetens status og kår i Norge i lys av den nye digitale virkeligheten. Vi har videre fått flere viktige, norske undersøkelser med nyttig kunnskap om omfanget, karakteren og skadevirkningene av hatefulle ytringer i den offentlige debatten. Den første nasjonale strategien mot hatefulle ytringer utløp i 2020 og er nå til evaluering.

I denne rapporten ser vi igjen på virkningene av hatefulle ytringer i offentlige debatter på sosiale medier, og da i hovedsak på Facebook. Denne gangen går vi mer i dybden på hvordan norske Facebook-brukere opplever debattklimaet på sosiale medier generelt og Facebook spesielt. Vi spør også om holdninger til ytringsfriheten og ytringsfrihetens grenser. Funnene fra denne undersøkelsen og undersøkelsen fra 2018 er ikke direkte sammenliknbare, fordi spørsmålsformuleringene og svaralternativene ikke er identiske. Likevel ser vi klare tendenser til at skadevirkningene av hatefulle ytringer ikke har blitt mindre.

Vi håper at funnene fra denne undersøkelsen blir et nyttig bidrag i arbeidet med å begrense skadevirkningene av hatefulle ytringer i den offentlige debatten.

Hanne Bjurstrøm
likestillings- og diskrimineringsombud
Oslo, 2021

SAMMENDRAG

Denne rapporten belyser norske Facebook-brukeres holdninger til ytringsfrihet på sosiale medier, erfaringer med hatefulle ytringer på Facebook og hvordan hatefulle ytringer påvirker deres debattdeltakelse. Rapporten baserer seg på en representativ spørreundersøkelse blant 2031 Facebook-brukere i Norge gjennomført våren 2020. Undersøkelsen er utført av YouGov på oppdrag fra Likestillings- og diskrimineringsombudet.

Det finnes ingen omforent definisjon av hatefulle ytringer. I denne rapporten legger vi til grunn en bred, samfunnsvitenskapelig definisjon som også omfatter ytringer som etter straffeloven ikke er ulovlige. Det gjør vi fordi en rekke studier peker på at de skadelige effektene av hatefulle ytringer ofte er de samme, uavhengig av om ytringene er lovlige eller ulovlige etter straffeloven. I spørreundersøkelsen er det respondentenes subjektive opplevelser av hatefulle ytringer på Facebook som kartlegges, ikke hvor mange ytringer på plattformen som kan klassifiseres som hatefulle.

Undersøkelsen viser at halvparten av respondentene mener at sosiale medier er en gevinst for ytringsfriheten, og at menn er mer positive til sosiale mediers betydning for ytringsfriheten enn kvinner. 7 av 10 mener det er et problem for ytringsfriheten av folk avstår fra debatt på grunn av tonen i kommentarfeltet. Kvinner opplever dette som et større problem enn menn. Facebook-debatter er de eldres arena. Den typiske deltakeren i samfunnsdebatter på plattformen er menn på 50 år eller mer og med høyere utdanning. Kun 8 prosent er under 30 år, og unge kvinner deltar aller minst.

Tonen i samfunnsdebatter på Facebook oppleves ofte som hard og gjør at mange vegrer seg for å delta i debatter. Nær 2 av 3 oppgir at tonen i en debatt gjør at de ofte eller av og til vegrer seg for å skrive en kommentar. Kvinner vegrer seg i større grad enn menn, og yngre mer enn eldre. Det er særlig temaene religion og innvandringspolitikk som folk avstår fra å debattere på Facebook.

Ydmykelse, latterliggjøring og hatefulle språkbruk i kommentarfeltene på Facebook er et vanlig syn. 7 av 10 som deltar i samfunnsdebatter på Facebook, har opplevd at andre skriver noe nedsettende eller krenkende i en debattråd. Halvparten av kvinnene opplever at noen skriver noe truende. Mange av dem som deltar i samfunnsdebatter på plattformen, har opplevd å få nedsettende eller krenkende kommentarer rettet mot seg selv.

Tonen i debatten er særlig hard blant dem under 30 år: Hele 7 av 10 i denne gruppen har mottatt en hatefulle kommentar rettet mot seg selv. En generell tendens i undersøkelsen er at de under 30 år opplever langt mer hets, trusler og trakassering enn de eldre aldersgruppene. Samtidig oppgir de yngste i større grad enn de eldre at de selv ofte har skrevet en kommentar som kan oppfattes som trakasserende eller krenkende.

De fleste hatefulle ytringene som folk har mottatt, handler om politisk holdning, men kvinner opplever langt mer hets på grunnlag av kjønn enn menn. Mange opplever også hets på bakgrunn av hudfarge, etnisitet eller nasjonalitet. Menn står bak to av tre hatefulle kommentarer som deltakerne i samfunnsdebatter på Facebook har mottatt. 75 prosent av de hatefulle kommentarene som menn har mottatt, kommer fra andre menn, 15 prosent kommer fra kvinner.

Sammen med øvrig forskning på feltet bekrefter denne undersøkelsen hvor viktig det er å bekjempe hatefulle ytringer og begrense de skadelige effektene de har på den offentlige debatten. Det er helt nødvendig at lovgiver, myndighetene, media og alle andre har dette høyt på dagsordenen, fordi hatefulle ytringer er en trussel mot våre viktigste demokratiske verdier.

KAPITTEL 1

INNLEDNING

Sosiale medier har bidratt til at langt flere mennesker kan ytre seg og delta i samfunnsdebatten nå enn tidligere. Dette er positivt for den demokratiske deltakelsen. Samtidig kan tonen i debatter på sosiale medier være aggressiv og negativ, og sosiale medier bidrar også til at hat, konspirasjonsteorier og falske nyheter sprer seg raskere enn noen gang før. En rekke studier viser at hat, sjikane og trusler fører til at mange trekker seg fra den offentlige debatten. Hatefulle ytringer er derfor en alvorlig trussel mot ytringsfriheten og den demokratiske deltakelsen for svært mange mennesker.

Undersøkelsen i denne rapporten er en frittstående oppfølging av Likestillings- og diskrimineringsombudets undersøkelse publisert i rapporten *Hatefulle ytringer i offentlig debatt på nett* i 2018. Undersøkelsen fra 2018 viste at omkring 7 prosent av kommentarene¹ i den redigerte debatten på de to Facebook-sidene er å anse som hatefulle.² Over halvparten av norske Facebook-brukere svarte da at de trakk seg fra samfunnsdebatten på nett på grunn av den harde og negative tonen. Dette gjaldt spesielt for kvinner, hvor over 60 prosent svarte at tonen i debatten hadde en avskrekkende effekt på deres deltakelse i den offentlige debatten.

Med denne undersøkelsen ønsker vi å se på hvordan den offentlige samfunnsdebatten på Facebook oppleves. Mens vi i vår forrige undersøkelse fra 2018 fokuserte på norske Facebook-brukeres erfaringer med hatefulle

ytringer på nettet, spør vi denne gangen også om deres holdninger til ytringsfrihetens grenser. En liknende undersøkelse har blitt gjennomført av det danske Institutt for menneskerettigheter (Zuleta og Laursen 2019). Hensikten er at disse to undersøkelsene skal være et bidrag til fellesnordisk kunnskapsutvikling på feltet.

Før vi beskriver resultatene, skal vi kort gjøre rede for hva hatefulle ytringer er, og hvilken definisjon ombudet legger til grunn i undersøkelsen. Videre skal vi kort gjøre rede for spenningsforholdet mellom hatefulle ytringer og ytringsfriheten, og da især på sosiale medier. Formålet er ikke å gi en uttømmende analyse av ytringsfrihetens grenser og forbudet mot hatefulle ytringer, men å gi en kontekst for funnene i undersøkelsen. Vi tar heller ikke stilling til hvilke ytringer som bør forbys eller lovreguleres. Til slutt er det viktig å understreke at det er respondentenes egen, subjektive opplevelse som ligger til grunn for undersøkelsen. Ytringer som én person opplever som hatefulle, kan for andre fremstå annerledes.

1.1 Hva er hatefulle ytringer

Begreper som hatefulle ytringer, hatprat og hets brukes ofte om hverandre i dagligtalen, og det finnes verken en nasjonalt eller internasjonalt omforent definisjon av hatefulle ytringer. Hva som forstås som hatefulle ytringer, vil i stor grad avhenge av om man legger til grunn en rettslig (og derfor snever) eller en samfunnsvitenskapelig forståelse av begrepet. Mens en rettslig forståelse av begrepet begrenser seg til de aller groveste hatefulle ytringene som rettes mot et spesifikt utvalg av minoritetsgrupper i samfunnet, så omfatter en samfunnsvitenskapelig forståelse alle hatefulle ytringer med et skadepotensial. Det er på

- 1 Dette er kommentarer med hatefulle ytringer rettet mot ett eller flere av de vernede grunnlagene som nevnes i den samfunnsvitenskapelige definisjonen som er lagt til grunn i undersøkelsen.
- 2 Hatefulle ytringer ble definert ut fra en bred, samfunnsvitenskapelig definisjon som omfatter både lovlige og ulovlige hatefulle ytringer.

denne bakgrunnen at man snakker om lovlige og ulovlige hatefulle ytringer.

De ulovlige hatefulle ytringene er ytringer som rammes av en lovbestemmelse. Forbudet mot hatefulle ytringer reiser spørsmålet om forholdet til ytringsfriheten og ytringsfrihetens grenser. I vurderingen av hvilke ytringer som skal forbys, er det to hensyn som hele tiden må avveies mot hverandre: retten til ytringsfrihet og retten til å ikke bli utsatt for hat på bakgrunn av for eksempel kjønn, etnisitet og andre vernede grunnlag i diskrimineringslovverket.

Utgangspunktet i det sivilrettslige vernet mot visse ytringer er hjemlet i likestillings- og diskrimineringsloven § 13, som forbyr trakassering. Likestillings- og diskrimineringsloven rammer imidlertid kun ytringer som rettes mot en konkret person eller en konkret personkrets, og rammer således ikke generelle ytringer rettet mot grupper, slik straffeloven gjør. Til tross for at flere bestemmelser³ i norsk rett regulerer visse type ytringer, er straffeloven § 185 (ofte kalt rasismeparagrafen) den eneste paragrafen som direkte regulerer hatefulle ytringer, og det er derfor vi i hovedsak vil omtale den i det følgende.

Straffeloven § 185 forbyr ytringer som er av så grov og skadelig karakter at de derfor ikke er vernet av ytringsfriheten. For at en ytring skal anses som diskriminerende eller hatefull etter straffeloven § 185, skal den true, forhåne, eller fremme hat eller ringeakt på grunn av noens hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse, religion eller livssyn, seksuelle orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, eller nedsatte funksjonsevne.⁴

³ Straffeloven §§ 186, 264, 77 bokstav l), 183, 266, likestillings- og diskrimineringsloven § 13.

⁴ § 185. Hatefulle ytringer

Med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som forsettlig eller grovt uaktsomt offentlig setter frem en diskriminerende eller hatefull ytring. Som ytring regnes også bruk av symboler. Den som i andres nærvær forsettlig eller grovt uaktsomt fremsetter en slik ytring overfor en som rammes av denne, jf. annet ledd, straffes med bot eller fengsel inntil 1 år.

Med diskriminerende eller hatefull ytring menes det å true eller forhåne noen, eller fremme hat, forfølgelse eller ringeakt overfor noen på grunn av deres

a) hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse,
b) religion eller livssyn,
c) seksuelle orientering,
d) kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk, eller
e) nedsatte funksjonsevne.

I Norge er det særlig Institutt for samfunnsforskning (ISF) som har studert hatefulle ytringer med utgangspunkt i en samfunnsvitenskapelig tilnærming (se Midtbøen mfl. 2017 for en oppsummering). Som ISF påpeker i sine rapporter, er det flere gode grunner til å anvende en bred definisjon av fenomenet. En bred definisjon hjelper oss å forstå fenomenet bedre ved å se på både motivasjonen for, karakteren til og skadevirkningene av hatefulle ytringer. Å anvende en for snever forståelse av begrepet vil også kunne by på metodiske utfordringer fordi det vil være svært vanskelig å trekke grensen mellom de «ulovlige» og «lovlige» hatefulle ytringene på generelt grunnlag. Hvilke ytringer som rammes av straffelovens bestemmelser, vil ofte bero på mange faktorer, og det er bare domstolene i den konkrete saken som vil kunne ta endelig stilling til det (Nadim og Fladmoe 2016). Flere studier viser dessuten at de skadelige effektene av hatefulle ytringer ofte kan være de samme, uavhengig av om ytringene er lovlige eller ulovlige etter den enkelte stats lovgivning (Dovio mfl. 2005; Eggebø og Stubberud 2016).

Det er her viktig å understreke at fordelene med å operere med en vid forståelse av hatefulle ytringer i denne sammenhengen ikke er et argument for eller et ønske om å utvide den rettslige forståelsen, eller et ønske om at den rettslige terskelen for hvilke ytringer som skal omfattes av straffebudet i § 185, skal senkes.

Flere internasjonale og nasjonale organer har forsøkt å definere hva hatefulle ytringer er. Europarådets komite mot rasisme og intoleranse (ECRI) var et av de første internasjonale organene som la til grunn en nokså bred definisjon av hatefulle ytringer i sin anbefaling fra 2015 (ECRI 2015). ECRIs definisjon omfatter diskrimineringsgrunnlagene rase, hudfarge, herkomst, nasjonal eller etnisk opprinnelse, alder, nedsatt funksjonsevne, språk, religion og tro, kjønn, kjønnsidentitet, seksuell orientering og andre karakteriske eller status. Ifølge ECRI (2015) er hatefulle ytringer:

[...] the use of one or more particular forms of expression – namely, the advocacy, promotion or incitement of the denigration, hatred or vilification of a person or group of persons, as well any harassment, insult, negative stereotyping, stigmatization or threat of such person or persons and any justification of all these forms of expression – that is based on a non-exhaustive list of personal characteristics or status that includes ‘race’, colour, language, religion or belief, nationality or national or ethnic origin, as well as descent, age, disability, sex, gender, gender identity and sexual orientation.

Dansk institutt for menneskerettigheter (IMR), som har gjennomført liknende undersøkelser, opererer også med en nokså bred definisjon av hatefulle ytringer i sine rapporter. IMR tar utgangspunkt i de åtte grunnlagene som har et diskrimineringsvern i sentrale menneskerettslige instrumenter, og definerer hatefulle ytringer som:

Stigmatiserende, nedsættende, krænkende, chikanerende og truende ytringer, der fremsettes offentlig mod et individ eller en gruppe baseret på individets eller gruppens køn, etnisitet, religion, handicap, seksuelle orientering, alder, politiske observans eller sociale status. (Burkal og Zuleta 2017)

På bakgrunn av det ovennevnte legger vi følgende definisjon til grunn i denne rapporten, med utgangspunkt i Nilsen (2014, s. 104):

[...] stigmatiserende, nedsettende, krenkende, sjikanerende eller truende ytringer som rammer individets eller en gruppes verdighet, anseelse og status i samfunnet ved hjelp av språklige og visuelle virkemidler som fremmer negative følelser, holdninger og oppfatninger basert på kjennetegn – som for eksempel etnisitet, religion, kjønn, nedsatt funksjonsevne, seksuell orientering,⁵ alder, politisk syn og sosial status.

Mens straffeloven § 185 er avgrenset til noen av de vernede diskrimineringsgrunnlagene, inkluderer denne definisjonen også kjønn, alder, politisk syn og sosial status. Hensikten er å bidra til et mer nyansert bilde av omfanget og karakteren av hatefulle ytringer som har skadelige konsekvenser.

Hets av kvinner i den offentlige debatten er svært utbredt og har en avskrekkende effekt på kvinners deltakelse. Flere studier viser at hat og hets mot kvinner er av en annen karakter enn hets av menn. Mens menn i stor grad blir angrepet for sine meninger og politiske holdninger, opplever kvinner i større grad hets rettet mot sitt kjønn og utseende, og hetsen er ofte av seksualisert art (Nadim og Fladmoe 2019; Amnesty International 2018). Ombudets undersøkelse fra 2018 viste at langt flere kvinner enn menn avsto fra debattene på nett på grunn av den harde tonen. Kjønn et ikke et vernet grunnlag i straffeloven § 185. Likevel vet vi at kvinner er en av de gruppene som er mest utsatt for hat og hets i offentlig debatt. Å ikke inkludere kjønn som mål for hatefulle ytringer i denne undersøkelsen

ville således gitt et mangelfullt og skjevt bilde av virkeligheten.

Politisk syn er et grunnlag som er vernet av den norske arbeidsmiljøloven og ulike menneskerettighetsinstrumenter, men ikke av likestillings- og diskrimineringsloven eller av straffeloven § 185 om hatefulle ytringer. I ombudets innholdsanalyse av kommentarene på to redaktørstyrte Facebook-sider fra 2018 fant vi at over halvparten av alle hatefulle kommentarer var rettet mot politisk syn. I spørreundersøkelsen fra 2018 oppga over halvparten av respondentene at de valgte å trekke seg fra samfunnsdebatten på grunn av den harde tonen. På bakgrunn av disse funnene er det nærliggende å anta at hatefulle ytringer rettet mot politisk syn har de samme negative konsekvensene på deltakelsen i samfunnsdebatten som hatytringer rettet mot andre diskrimineringsgrunnlag.

En undersøkelse gjennomført av Ipsos, på oppdrag fra KS, kartla omfanget av hatefulle ytringer og trusler blant folkevalgte politikere i Norge i 2017 (Ipsos 2017). Funnene viste at hele 43 prosent av norske lokalpolitikere har opplevd trusler eller hatefulle ytringer. Halvparten av disse svarte at de har vurdert å gi seg i politikken, mens 15 prosent svarte at de allerede hadde trukket seg helt fra politikken på grunn av dette. Det er de unge, politisk aktive menneskene som er mest utsatt for hat.

At det skal være en høy toleranse for hva man kan si i en opphetet politisk debatt, er det ingen tvil om. Det er likevel en forskjell på å sette ting på spissen i en politisk debatt, og det å true, stigmatisere, sjikanere eller krenke politiske motstandere. Vi har sett flere eksempler på at politisk aktive personer eller andre som deltar i den politiske debatten, ofte blir utsatt for hat og trusler, rettet mot sitt politiske syn. Slike ytringer er ofte også koblet til andre karakteristika som for eksempel kjønn, seksuell orientering, nedsatt funksjonsevne eller etnisk bakgrunn (Amnesty International 2018).

Videre er sosial status tatt med i ombudets definisjon, fordi gruppetilhørighet ofte kobles til sosial status. Sosial status er heller ikke et vernet diskrimineringsgrunnlag etter diskrimineringslovgivningen, men er vernet av FNs konvensjon om politiske og sivile rettigheter og andre menneskerettighetsinstrumenter. Koblingen mellom sosial status og andre grunnlag eller karakteristika ved mennesker kan gjøre visse personer og grupper særlig utsatt for diskriminering.

⁵ I undersøkelsene har ombudet også inkludert kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk inn i grunnlaget «seksuell orientering».

1.2 Grensedragningen mellom lovlige og ulovlige hatefulle ytringer på nett

Som nevnt innledningsvis, kan vi dele hatefulle ytringer i to kategorier: de lovlige og de ulovlige. Til tross for at både lovlige og ulovlige hatefulle ytringer kan ha de samme skadelige virkningene, er det bare de aller groveste ytringene som faller inn under straffelovens bestemmelse om hatefulle ytringer. Høyesteretts vurdering av hvilke ytringer som er straffbare, har endret seg noe over tid. Tidligere hadde Høyesterett en nokså restriktiv tolkning av straffelovens forbud mot hatefulle ytringer, og la til grunn at ytringene måtte inneholde et trussel-element for å være straffbare. Norge fikk kritikk for den restriktive tolkningen av FNs rasediskrimineringskomite i etterkant av den såkalte Boot Boys-dommen fra 2002. Senere fikk forbudet mot rasistiske ytringer et styrket rettsvern i norsk rett etter at Grunnloven § 100 ble revidert i 2004, og da straffeloven 1902 § 135 a ble endret i 2005. Samtidig ble rasediskrimineringskonvensjonen inkorporert i diskrimineringsloven. Også i forarbeidene til den nye straffeloven ble det understreket at avgjørelsen i Boot Boys-dommen fra 2002 og den restriktive tolkningen av forbudet mot hatefulle ytringer «ville ha blitt et annet nå». I de senere årene har terskelen for å dømme noen etter § 185 i Høyesterett blitt noe senket.⁶

Utgangspunktet i norsk rettspraksis er at det bare er ytringer som er av «kvalifisert krenkende karakter»⁷ som er straffbare. Dette ble lagt til grunn av Høyesterett i en av de siste dommene som omhandlet hatefulle ytringer i 2020. I HR-2020-184-A uttalte Høyesterett at det bare er ytringer av

[...] kvalifisert krenkende karakter» som rammes. Dette inkluderer ytringer som «oppfordrer eller gir tilslutning til integritetskrenkelser», og de som innebærer en «grov nedvurdering av en gruppes menneskeverd». Forutsetningen er at den grove krenkelsen er fremsatt på grunn av personens «hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse», eventuelt på grunn av et av de andre alternativene opplistet i § 185.

Hvilke ytringer som er av kvalifisert krenkende karakter og dermed straffbare, kan først avgjøres en konkret avveining av ytringsfriheten og vernet mot hat og diskriminering.

En hatefull ytring er videre kun straffbar dersom den bli fremsatt «offentlig» (straffeloven § 185). Offentlighetskravet må tolkes i lys av legaldefinisjonen i

straffeloven § 10, som sier at ytringen må være fremsatt på en slik måte som gjør den egnet til å nå «et større antall personer».⁸ Da forbudet mot hatefulle ytringer kom i den tidligere straffeloven (§ 135 a), fantes verken internett eller sosiale medier. Hatefulle ytringer ble fremsatt enten i papiraviser, flyveblad eller muntlig i det offentlige rom. Inntoget av sosiale medier har gjort det mye lettere for alle med tilgang til internett å ytre seg offentlig.

I januar 2020 tok Høyesterett for første gang stilling til hatefulle ytringer og ytringsfrihetens grenser på sosiale medier. Høyesterett avsa to dommer som handlet om hatefulle ytringer motivert av etnisitet, hudfarge, nasjonal opprinnelse og/eller religion i kommentarfeltene på Facebook. dommene (HR-2020-184-A; HR-2020-185-A) ble behandlet sammen og gjaldt hatefulle ytringer fremsatt på to høyre-radikale, lukkede sider på Facebook. Den ene dommen handlet om hatefulle ytringer fremsatt mot samfunnsdebattanten Sumaya Jirde Ali, mens den andre handlet om hatefulle ytringer rettet mot muslimer. Høyesterett understreket og la til grunn at det ikke er forskjell på å ytre seg på sosiale medier og det å ytre seg på andre steder i samfunnet. Videre var det utvilsomt at lukkede grupper med om lag 20 000 medlemmer er langt over det som kreves for at ytringene skal anses som fremsatt offentlig. I forarbeidene (Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 409) nevnes et antall på 20–30 tilskuere som tilstrekkelig for at en ytring er å anse som fremsatt offentlig. Dette betyr at de aller fleste innlegg og kommentarer på Facebook er å anse som offentlige, og at man kan bli holdt straffetrettslig ansvarlig for ytringer som fremsettes der.

Utover at begge dommene handlet om ytringer som ble fremsatt på sosiale medier, sementerer dommene noen viktige prinsipper i avveiningen av diskrimineringsvernet og ytringsfriheten. I den første dommen (HR-2020-184-A) understreket Høyesterett at det i rettspraksis trekkes et skille mellom kritiske ytringer om et emne, enten det er av politisk, kulturell, religiøs eller annen art, og ytringer som retter seg mot en person eller gruppe. Sistnevnte type ytringer nyter et beskjedent grunnlovsværn fordi slike ytringer ikke kan sies å være en del av det frie ordskiftet som ytringsfriheten skal beskytte.⁹ Høyesterett understreket også at det ikke har noe å si at den kvalifisert krenkende ytringen ble fremsatt i en ellers politisk debatt, så lenge meningsinnholdet i ytringen ikke har en referanse til et politisk tema.

⁶ Se Rt. 2007 s. 1807, Rt. 2012 s. 536 (Dørvaktdommen).

⁷ HR-2020-184-A

⁸ Ekspertkommentar til HR-2020-184-A og HR-2020-185-A om hatytringer på Facebook, Vidar Strømme.

⁹ Se note 26.

I den andre dommen (HR-2020-185-A), som ikke handlet om ytringer rettet mot en person, men mot en gruppe og hadde innslag av religionskritikk, understreket Høyesterett at den klare hovedregelen er at religionskritikk kan fremsettes straffefritt. Høyesterett fremholdt likevel at hatefulle ytringer rettet mot en trosgruppe, og ikke religionen i seg selv, likevel kan være straffbare. I den konkrete vurderingen av ytringene tok Høyesterett utgangspunkt i hvordan den alminnelige leseren ville oppfattet ytringen.¹⁰

I begge dommene ble de tiltalte funnet skyldig. I den første saken la Høyesterett i straffeutmålingen vekt på skadevirkningene, og viste blant annet til ombudets undersøkelse fra 2018. Høyesterett understreket at hatefulle ytringer kan føre til at mange vil trekke seg unna den offentlige debatten, og at allmennpreventive hensyn derfor taler for forholdsvis strenge straffer mot slike ytringer, men at et inngrep i ytringsfriheten likevel ikke må møtes med overdreven reaksjon.

1.3 Hatefulle ytringer er et alvorlig samfunnsproblem

Det er viktig å holde på prinsippet om at det kun er de aller groveste diskriminerende og hatefulle ytringer som skal omfattes av straffebestemmelser. Samtidig viser utallige eksempler og undersøkelser at også de hatefulle ytringene som ikke rammes av straffeloven, har negative konsekvenser for demokratiet. Som med alle andre samfunnsskadelige fenomener er det derfor viktig å ha en helhetlig tilnærming til problemet og søke å begrense skadeeffektene, uten å gå på akkord med andre viktige hensyn og prinsipper som ytringsfriheten. Denne tilnærmingen lå også til grunn for regjeringens strategi mot hatefulle ytringer, som omfattet tiltak rettet mot både lovlige og ulovlige hatefulle ytringer (Barne- og likestillingsdepartementet 2016). Det er nemlig ikke slik at det å ønske å begrense skadeeffektene av hatefulle ytringer som sådan er ensbetydende med at man ønsker å straffe flere ytringer og innskrenke ytringsfriheten.

Medietilsynets undersøkelse om netthets fra 2021 viser at syv av ti nordmenn ikke deltar i den offentlige debatten. Hovedgrunnen oppgis å være at man ikke ønsker å formidle sine meninger via media, etterfulgt av at man ikke ønsker å utsette seg for negative kommentarer (Medietilsynet 2021). Dette samsvarer langt på vei med funnene fra ombudets undersøkelse fra 2018, som viste at om lag 30 prosent av alle som hadde deltatt i en debatt på sosiale medier, hadde opplevd

å bli snakket stygt til. De groveste kommentarene ble knyttet til respondentenes politiske syn, etniske bakgrunn, utseende og kjønn. Undersøkelsen vår viste også at det var de mest politisk kontroversielle nyhetstemaene som de fleste avholdt seg fra, som religion og tro, flyktninger og innvandring og LHBTQI-saker. Og den viktigste årsaken til at de fleste avholdt seg fra debattene, var den negative og harde tonen. Det var især kvinnene som oppga at den negative tonen hadde en avskrekkende effekt på deres deltakelse i den offentlige debatten.

Det er godt dokumentert at hatefulle ytringer, uavhengig av om de er lovlige eller ulovlige, har negative konsekvenser på flere nivåer: Det har direkte, skadelige konsekvenser på individnivå for dem som utsettes, i form av for eksempel frykt og psykisk stress. Konsekvensene er ofte at enkeltmennesker skremmes fra å delta i offentlige debatter (se for eksempel Eggebø og Stubberud 2016; Hagen 2015; Hall mfl. 2015). Men hatefulle ytringer har også mer indirekte konsekvenser på gruppenivå gjennom å bidra til sementering av gruppeforskjeller og makthierarkier og til å spre frykt. For eksempel kan det å høre om andres erfaringer med hatefulle ytringer føre til at personer som ikke selv har blitt rammet direkte, også lar være å delta i debatter. Hatefulle ytringer rammer slik mye bredere enn andre typer ytringer eller kommentarer. På samfunnsnivå er hatefulle ytringer et demokratisk problem fordi noen grupper i større grad enn andre systematisk utsettes for hatefulle ytringer, og som følge av dette trekker seg unna den offentlige debatten. Hatefulle ytringer kan spre og holde liv i fordommer, og svekke tilliten mellom ulike grupper, noe som i sin tur kan føre til diskriminering og i ytterste konsekvens til grovere straffbare handlinger (Eggebø og Stubberud 2016).

Det er i samfunnets interesse å bekjempe negative fordommer, stereotypier og intoleranse mot utsatte grupper. Det er derfor viktig å arbeide aktivt for at den offentlige debatten på nettet og på sosiale medier ikke skal virke ekskluderende eller føre til økt forskjellsbehandling.

KAPITTEL 2

DATA OG METODE

Rapporten er basert på funn fra en spørreundersøkelse om Facebook-brukeres erfaringer med hatefulle ytringer og deltakelse i samfunnsdebatter på Facebook og sosiale medier. Undersøkelsen ble utført av meningsmålingsbyrået YouGov i samarbeid med Likestillings- og diskrimineringsombudet våren 2020. I dette kapittelet beskriver vi kort hvordan datamaterialet ble samlet inn, og hva det kan si oss.

2.1 Datainnsamling

Vi har undersøkt hvordan norske Facebook-brukere opplever debattkulturen på Facebook, deres holdninger til ytringsfrihet på sosiale medier, til Facebook som plattform for samfunnsdebatt samt hva det er som gjør at de avstår fra å delta i denne typen debatter. Undersøkelsen fokuserer på Facebook fordi det er den største sosiale medieplattformen i Norge målt i antall brukere.

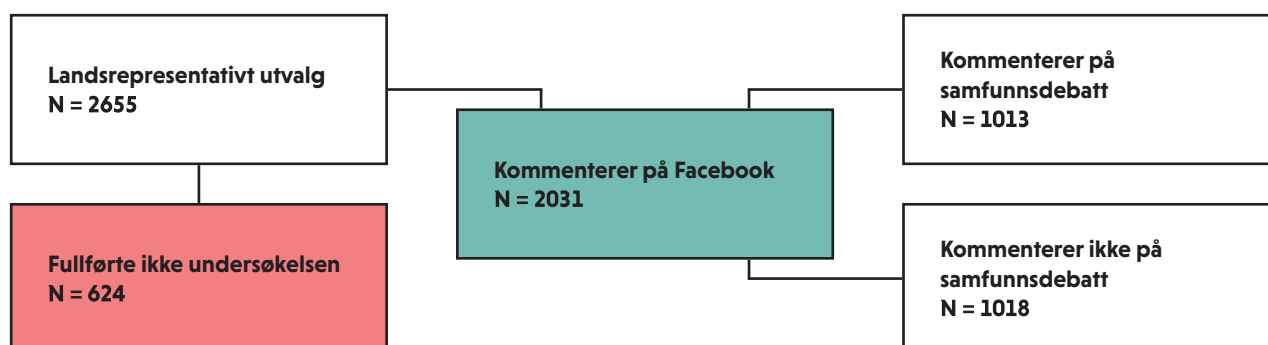
Datamaterialet består av en spørreundersøkelse som ble gjennomført via internett blant respondenter

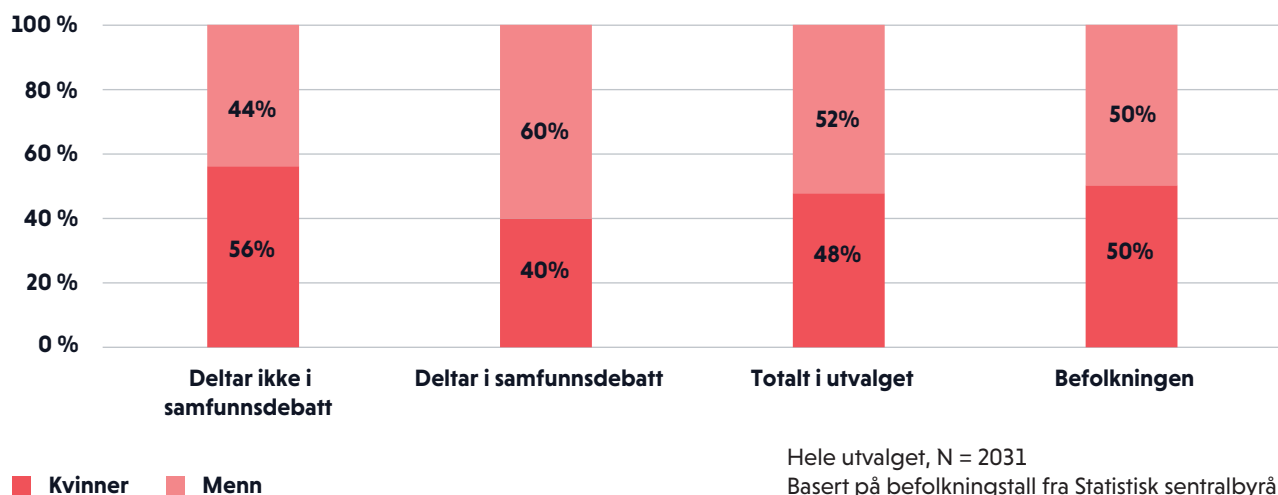
trukket fra YouGovs panel, som består av 109 000 personer over 15 år som har sagt ja til å svare på spørreundersøkelser. Med utgangspunkt i denne basen ble det så trukket et landsrepresentativt utvalg på 2655 personer i alderen 18 år eller eldre som ble kvotert på bakgrunn av kjønn, alder og geografi. Kriteriet for å delta i undersøkelsen var at respondenten hadde en Facebook-profil, og at man bruker denne for å skrive kommentarer. I utvalget på 2310 aktive Facebook-brukere skiller vi mellom dem som deltar i samfunnsdebatter på plattformen ($n = 1013$), og dem som ikke deltar ($n = 1018$), der dette er relevant.

Datainnsamlingen foregikk våren og sommeren 2020, parallelt med den første bølgen av koronapandemien. Siden undersøkelsen var nettbasert, har ikke pandemien påvirket gjennomføringen av selve spørreundersøkelsen.

Figur 1.

Flytskjema over hvordan respondentene er rekruttert og filtrert



Figur 2.*Kjønnsfordeling i utvalget sammenliknet med den øvrige befolkningen i Norge*

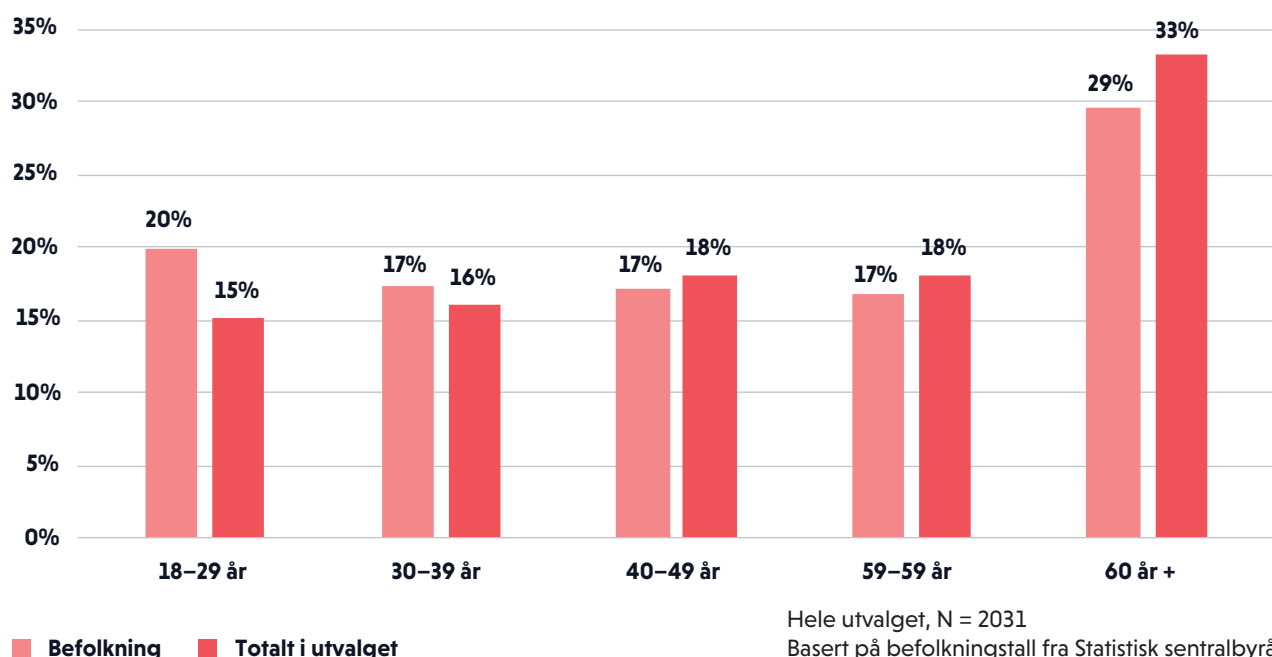
2.2 Representativitet

Fordi det ikke finnes allment tilgjengelige data om norske Facebook-brukere og hva som kjennetegner dem som deltar i samfunnsdebatter på Facebook, har vi sammenliknet deltakerne i spørreundersøkelsen med den øvrige befolkningen i Norge.

Når det gjelder kjønn, ser vi av figur 2 at kjønnsfordelingen i utvalget samsvarer med kjønnsfordelingen i den øvrige befolkningen i Norge. I utvalget er det 48 prosent kvinner og 52 prosent menn, mens det i befolkningen er 50 prosent kvinner og 50 prosent menn.

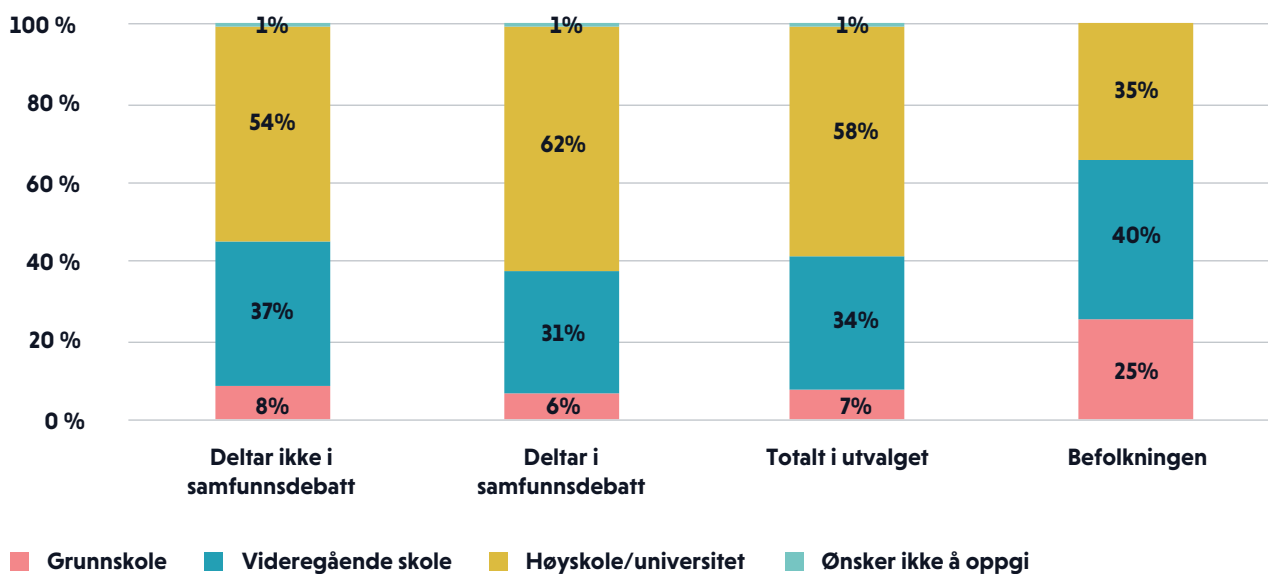
Når det gjelder kjønn, ser vi av figur 2 at kjønnsfordelingen i utvalget samsvarer med kjønnsfordelingen i den øvrige befolkningen i Norge. I utvalget er det 48 prosent kvinner og 52 prosent menn, mens det i befolkningen er 50 prosent kvinner og 50 prosent menn.

Når det gjelder alder, viser figur 3 at personer som er 60 år eller eldre (33 prosent) er noe overrepresentert i utvalget for undersøkelsen, sammenliknet med befolkningen (29 prosent). Den yngste aldersgruppen er litt underrepresentert i utvalget med 15 prosent, mot 20 prosent i befolkningen. De øvrige aldersgruppene i utvalget spiller aldersfordelingen i befolkningen.

Figur 3.*Aldersfordelingen i utvalget sammenliknet med den øvrige befolkningen i Norge*

Figur 4.

Utdanningsnivå i utvalget sammenliknet med den øvrige befolkningen i Norge



Når det gjelder utdanningsnivå i utvalget, viser figur 4 at de med kun grunnskoleutdanning er underrepresentert i spørreundersøkelsen. Bare syv prosent i utvalget har kun grunnskole, mot 25 prosent i befolkningen. Hele 58 prosent i utvalget har universitets- eller høyskoleutdanning, mot 35 prosent i befolkningen. Det vil si at de med høyere utdanning er overrepresentert i vår undersøkelse. At unge og personer med lavere utdanning i mindre grad svarer på spørreundersøkelser, er en vanlig utfordring for meningsmålingsbyråer (Blaker 2019).

Sammenlikningen av utvalget for spørreundersøkelsen med den øvrige befolkningen viser at særlig eldre menn med lang utdanning er overrepresentert i utvalget, mens de yngste aldersgruppene og de med kort utdanning er noe underrepresentert. En vanlig løsning på skjevrepresentasjon i spørreundersøkelser er å vekte utvalget, slik at svarene til de underrepresenterte gruppene tillegges mer vekt i analysene. Vi har imidlertid *ikke* vektet utvalget for undersøkelsen fordi dette ville ført til at svarene fra gruppen som faktisk deltar i samfunnsdebatter på Facebook – som består av mange eldre menn med lang utdanning – ble tillagt mindre vekt til fordel for dem som ikke deltar i samfunnsdebatter. Dette skal ikke påvirke mulighetene for generalisering av funnene fra undersøkelsen når det gjelder dem som deltar i samfunnsdebatter på Facebook.

At spørreundersøkelsen ble utført under den første bølgen av koronapandemien våren 2020, kan ha påvirket villigheten til å svare på undersøkelsen. Det kan også ha påvirket selve svarene – og dermed muligheten for å generalisere funnene til mer normale tider. Hvis respondentene for eksempel hadde opplevd store endringer i sitt debattengasjement eller at tonen i debattene ble tydelig endret under pandemien, ville dette påvirket muligheten for generalisering av funnene fra undersøkelsen.

For å ta høyde for dette ble respondentene bedt om å vurdere sin opplevelse av debatter på Facebook før pandemien. Vi la også til noen ekstra spørsmål knyttet til pandemien. De handlet om grad av bekymring for egen og familiens helse, hvorvidt debattengasjementet økte eller ble redusert som følge av pandemien, og i hvilken grad tonen i samfunnsdebattene hadde endret seg.

Der ikke annet er oppgitt, presenteres målingene i prosent.

KAPITTEL

3

YTRINGSFRIHET PÅ SOSIALE MEDIER

I dette kapitlet skal vi se på holdninger til ytringsfrihet og hatefulle ytringer på sosiale medier generelt blant alle deltakerne i spørreundersøkelsen. Spørsmålene i dette kapitlet begrenser seg ikke kun til Facebook, men omfatter alle sosiale medier som respondentene bruker.

3.1 Ytringsfrihetens grenser bør være de samme på nettet som ellers i samfunnet

Sosiale medier har senket terskelen for å delta i samfunnsdebatten. Samtidig kan det tenkes at muligheten

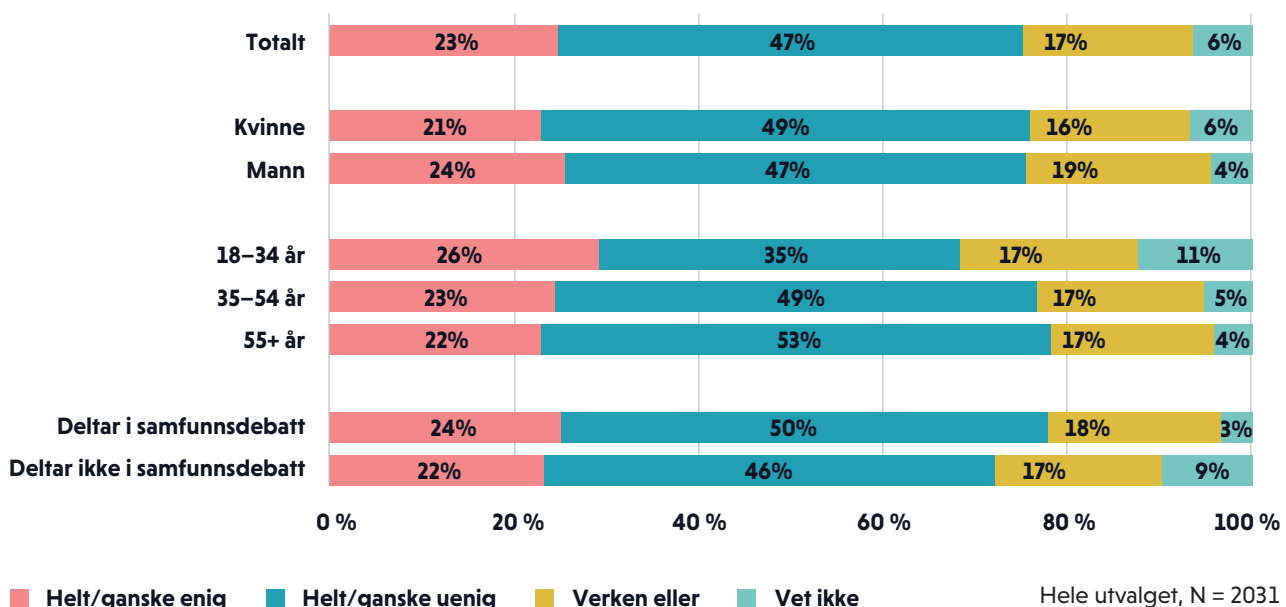
for å debattere anonymt har bidratt til at terskelen for hva man mener at man kan si i slike sammenhenger, er lavere enn på andre arenaer i samfunnet. Vi har derfor undersøkt hvordan respondentene vurderer ytringsfrihetens grenser på sosiale medier.

Figur 5 viser at 47 prosent av respondentene i undersøkelsen mener at det ikke skal være en lavere terskel for hva man kan si på internett enn i samfunnet for øvrig, mot 23 prosent som mener at det bør være en lavere terskel for hva man kan si på internett. Det er ingen signifikante forskjeller mellom menn og kvinner.

Figur 5.

Holdninger til ytringsfrihet på nett sammenliknet med tradisjonelle medier og offentlig sted

Spørsmålsformulering: «Hvor enig eller uenig er du i følgende utsagn? Det bør være en en lavere terskel for hva man kan si på internett, enn i samfunnet ellers (f.eks. i papiraviser, på tv, på et offentlig sted)»



Men det er signifikante forskjeller mellom den eldste og den yngste aldersgruppen. Mens 53 prosent av de eldste på 55 år og eldre mener at det ikke bør være en lavere terskel for hva man kan si på internett enn i samfunnet ellers, svarer bare 35 prosent av de yngste mellom 18 og 34 år det samme.

3.2 Sosiale medier anses som en gevinst for ytringsfriheten

Figur 6 viser respondentenes holdninger til ytringsfrihet på sosiale medier. Her ser vi at halvparten (53 prosent) er enig i påstanden om at sosiale medier er en gevinst for ytringsfriheten. Likevel oppgir bare én av tre (36 prosent) at sosiale medier gjør at de deltar i flere debatter enn før. Én av tre svarer også at sosiale medier har gjort at de bruker ytringsfriheten sin mer enn før.

Til tross for at mange mener at sosiale medier er positivt for ytringsfriheten, så betyr ikke det at like mange velger å faktisk bruke ytringsfriheten sin på sosiale medier. Samtidig er det en tydelig sammenheng i respondentenes stillingtagen til disse tre påstandene: Blant dem som er enige i at sosiale medier er en gevinst for ytringsfriheten, er det halvparten som sier at de deltar i flere debatter, og 52 prosent som sier at de bruker ytringsfriheten sin mer enn før.

3.2.1 Samfunnsdebattanter og menn er mest positive til sosiale mediers bidrag til ytringsfriheten

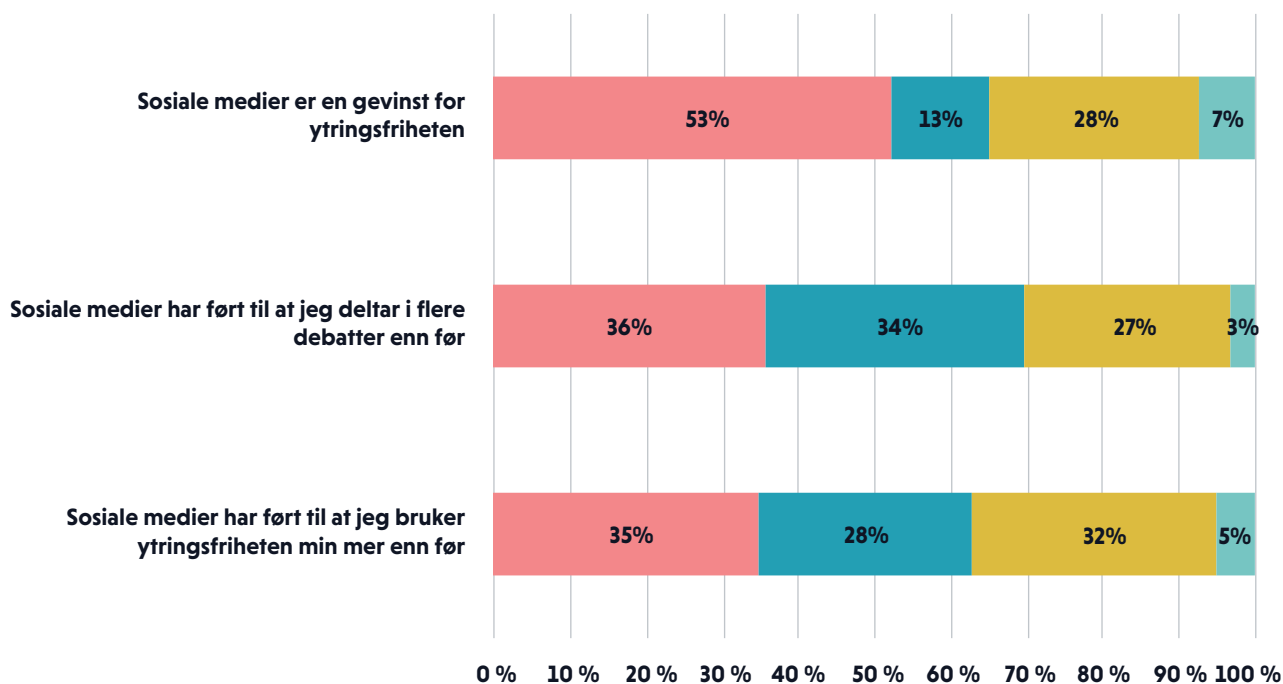
Figur 7 viser tydelig at de som deltar i samfunnsdebatter på Facebook i langt større grad er enige i påstanden om at sosiale medier er en gevinst for ytringsfriheten, enn de som ikke deltar. 64 prosent av dem som deltar i samfunnsdebatter er helt eller delvis enig i denne påstanden, mot 40 prosent av dem som ikke deltar.

De største forskjellene i synet på ytringsfrihet og deltakelse på sosiale medier finner vi blant dem som deltar i samfunnsdebatter på Facebook og dem som ikke deltar, uavhengig av kjønn. Men figur 8 viser at også innad i gruppen som deltar i samfunnsdebatter, er kvinner i mindre grad enig i påstandene om sosiale mediers positive betydning for ytringsfrihet og deltakelse i debatter. For eksempel er 69 prosent av de mannlige debatt deltakerne helt eller delvis enig i at sosiale medier er en gevinst for ytringsfriheten, mot 57 prosent av de kvinnelige. Vi ser også at kvinnelige debatt deltakere i mindre grad enn de mannlige er enig i påstanden «Sosiale medier har ført til at jeg bruker ytringsfriheten min mer enn før»: 54 prosent av mennene er enig, mot 42 prosent av kvinnene.

Figur 6.

Holdninger til sosiale medier og ytringsfrihet

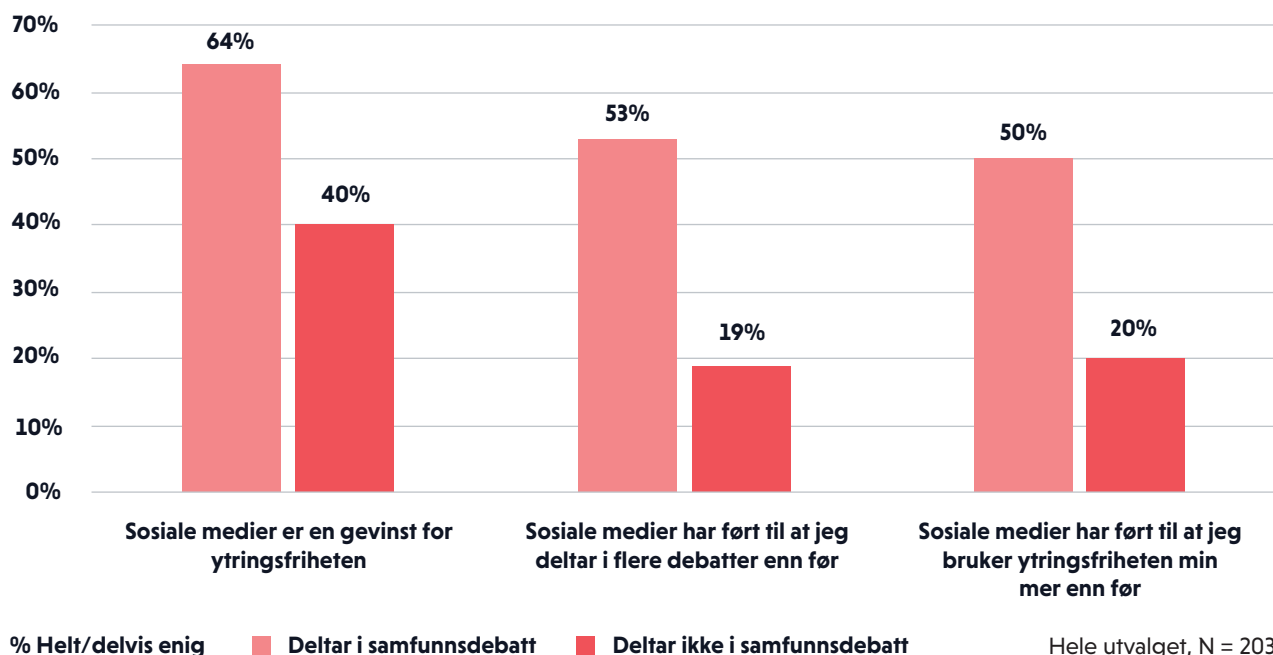
Spørsmålsformulering: «Hvor er enig eller uenig er du i følgende utsagn? Sosiale medier er en gevinst for ytringsfriheten; Sosiale medier har ført til at jeg deltar i flere debatter enn før; Sosiale medier har ført til at jeg bruker ytringsfriheten min mer enn før»



Figur 7.

Holdninger til sosiale medier og ytringsfrihet, fordelt på dem som deltar og dem som ikke deltar i samfunnsdebatter på Facebook

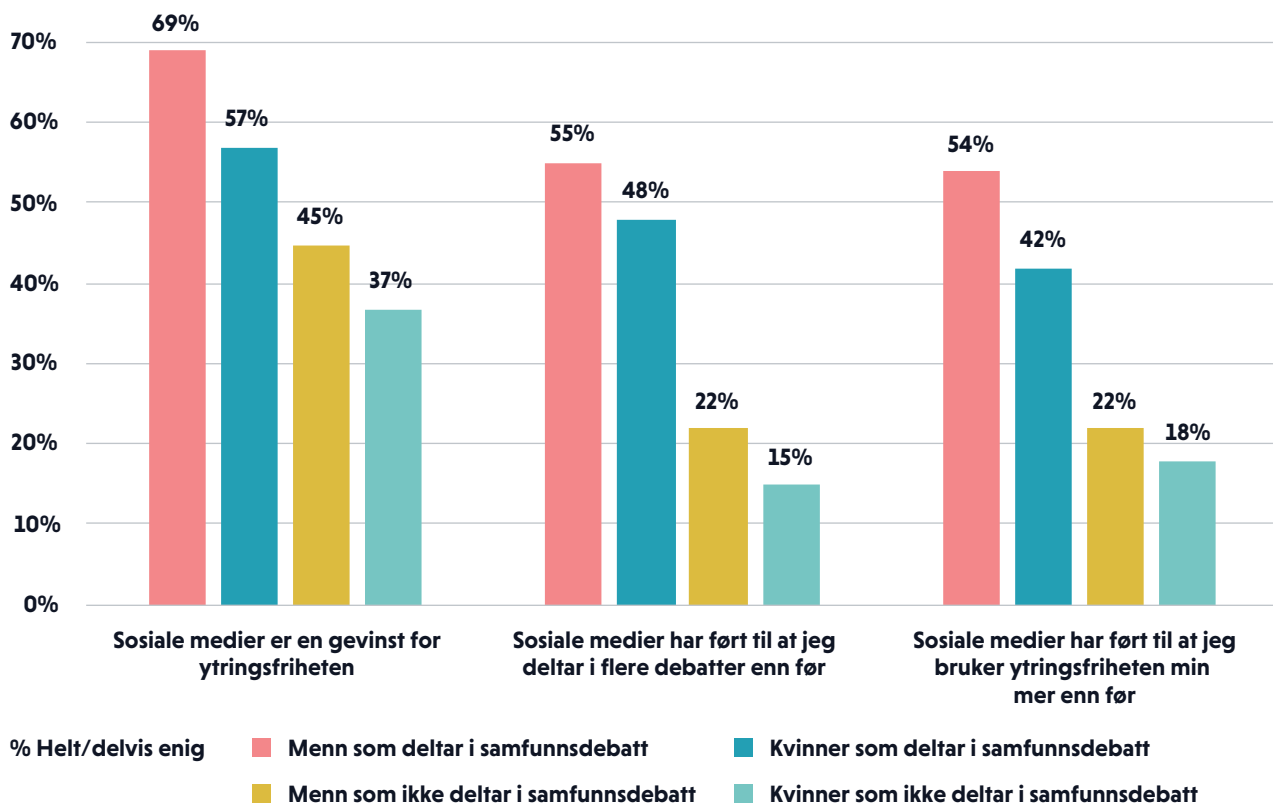
Spørsmålsformulering: «Hvor er enig eller uenig er du i følgende utsagn? Sosiale medier er en gevinst for ytringsfriheten; Sosiale medier har ført til at jeg deltar i flere debatter enn før; Sosiale medier har ført til at jeg bruker ytringsfriheten min mer enn før»



Figur 8.

Holdninger til sosiale mediers betydning for ytringsfriheten fordelt på kjønn

Spørsmålsformulering: «Hvor er enig eller uenig er du i følgende utsagn? Sosiale medier er en gevinst for ytringsfriheten; Sosiale medier har ført til at jeg deltar i flere debatter enn før; Sosiale medier har ført til at jeg bruker ytringsfriheten min mer enn før»



3.3 Holdninger til ytringsfrihet og debattklimaet på nett

Respondentene ble også bedt å ta stilling til ulike påstander om forholdet mellom ytringsfrihet og hatefulle ytringer. Mange er bekymret for at tonen i nettdebatter gjør at folk lar være å delta. Av figur 9 ser vi at 68 prosent av utvalget mener at det er et problem for ytringsfriheten at folk avstår fra å ytre seg på grunn av tonen i nettdebatter. 75 prosent av dem som deltar i samfunnsdebatter på Facebook, mener dette er et problem.

Videre ser vi at de som deltar i samfunnsdebatter, i større grad er enig i påstanden om at det er viktig å verne om ytringsfriheten, selv om noen ytringer oppleves som krenkende. De er også mer enige enn de som ikke deltar i påstanden «Facebooks mulighet til å fjerne innhold er en trussel mot ytringsfriheten»: 37 prosent av dem som deltar i samfunnsdebatter er enig i dette, mot 26 prosent av dem som ikke deltar. Vi ser også at 18 prosent av samfunnsdebattantene er enig i at de ytrer seg ofte mer kontroversielt i offentlige forum på internett, mot 11 prosent av dem som ikke deltar.

3.3.1 Kvinner er mer opptatt av konsekvensene av hatefulle ytringer enn menn

De største kjønnsforskjellene ser vi i utsagnene om at det er viktig å verne om ytringsfriheten selv om noen ytringer oppleves som krenkende, og at Facebooks mulighet til å fjerne innhold er en trussel mot ytringsfriheten. 73 prosent av menn helt eller delvis enige i det første utsagnet, mot 56 prosent av kvinner. 40 prosent menn og 23 prosent kvinner er helt eller delvis enig i at Facebooks mulighet til å fjerne innhold er en trussel mot ytringsfriheten. Vi ser også at menn i større grad enn kvinner mener at det er et problem for ytringsfriheten at folk avstår fra å ytre seg i nettdebatter på grunn av tonen.

3.3.2 Unge er mer vant til en hard debatt-tone

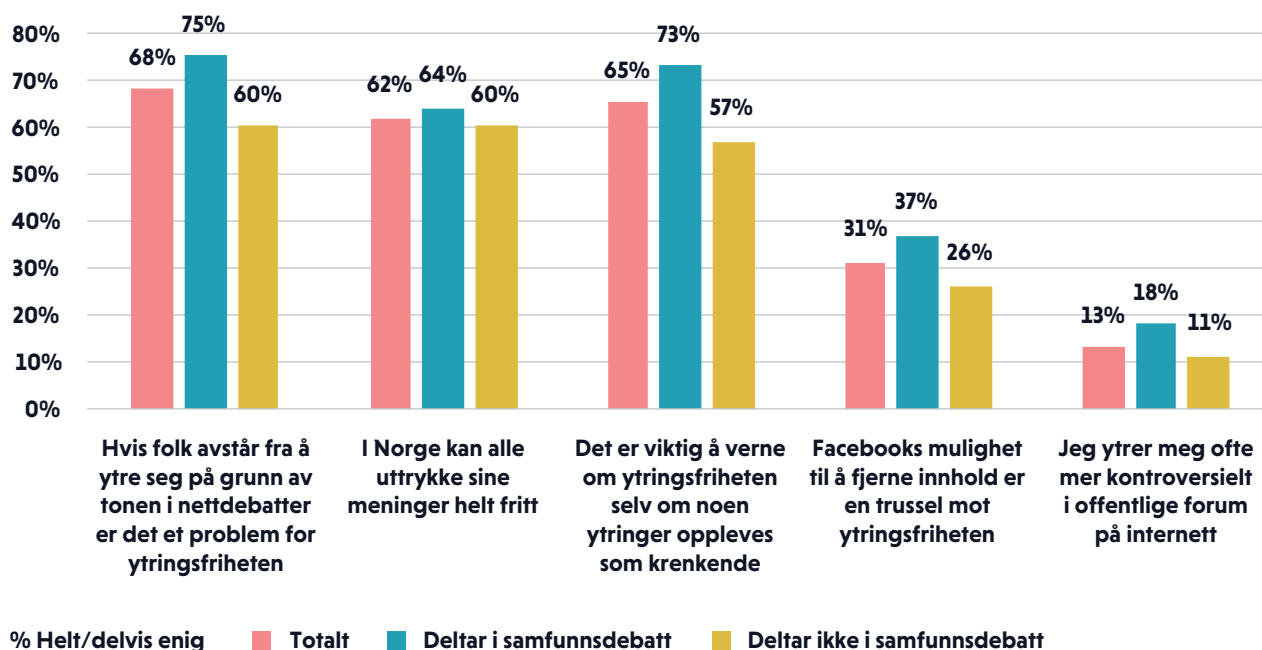
Alder ser ut til å ha relativt mye å si når det kommer til holdninger til ytringsfrihet og selvregulering på nett.

Figur 11 viser at flere eldre (74 prosent) enn unge (51 prosent) mener at det er et problem for ytringsfriheten dersom folk avstår fra den offentlige debatten på grunn av tonen i kommentarfeltene.

Figur 9.

Holdninger knyttet til ytringsfrihet og vernet mot trakassering, fordelt på dem som deltar og dem som ikke deltar i samfunnsdebatter på Facebook

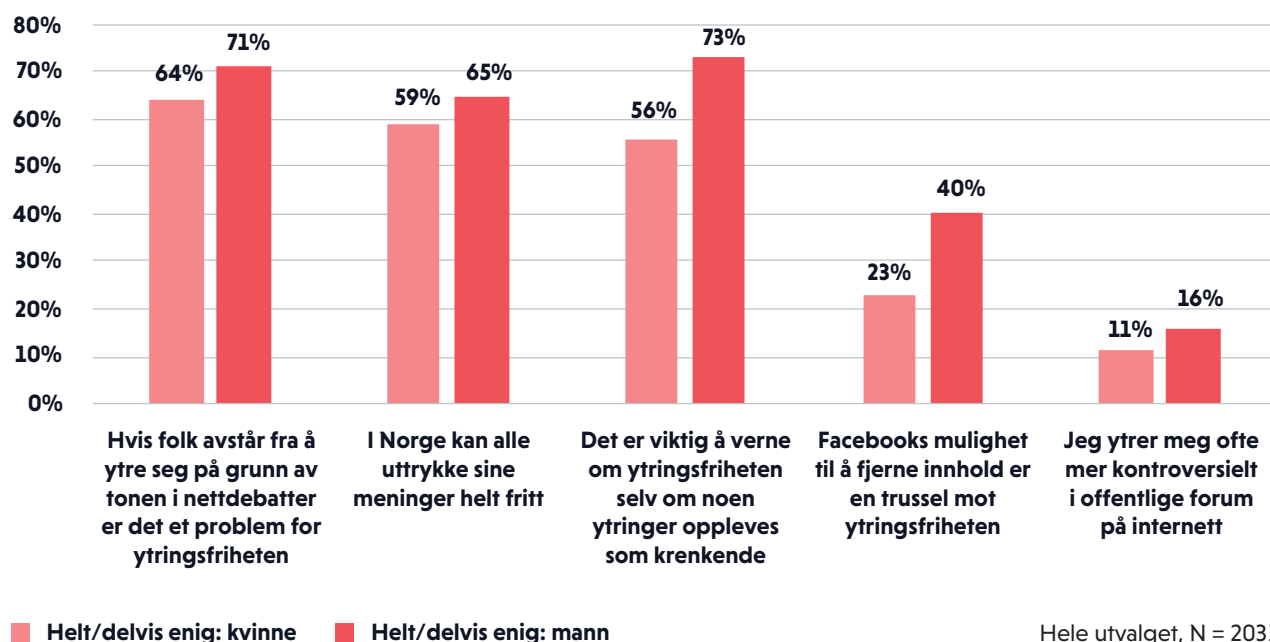
Spørsmålsformulering: «Hvor er enig eller uenig er du i følgende utsagn?»



Figur 10.

Holdninger til ytringsfrihet og vernet mot trakassering, fordelt på kjønn

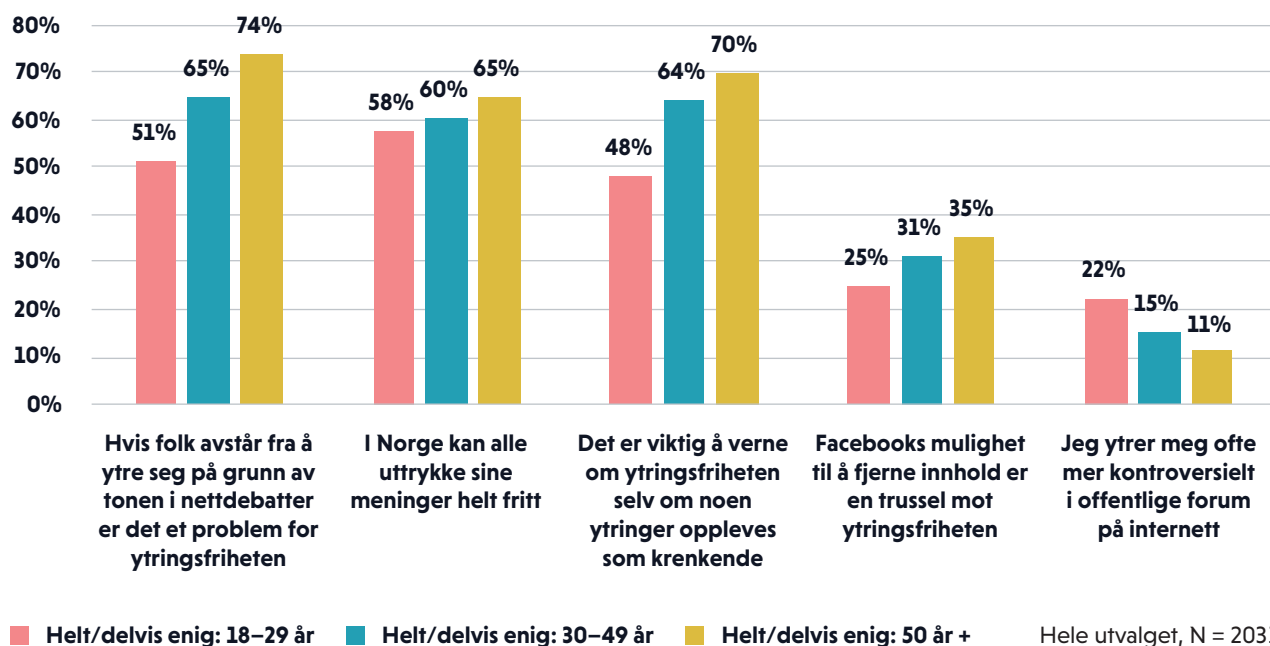
Spørsmålsformulering: «Hvor er enig eller uenig er du i følgende utsagn?»



Figur 11.

Holdninger knyttet til ytringsfrihet og vernet mot trakassering, fordelt på alder

Spørsmålsformulering: «Hvor er enig eller uenig er du i følgende utsagn?»



De eldre er altså i større grad enige i at det er et problem for ytringsfriheten hvis folk avstår fra å ytre seg på grunn av tonen, og de er også mer enige i utsagnet om at det er viktig å verne om ytringsfriheten selv om noen ytringer oppleves som krenkende. Av figur 11 ser vi at den eldste gruppen (70 prosent) i langt større grad enn den yngste gruppen (48 prosent) mener at ytringsfriheten må vernes til tross for krenkende kommentarer.

Når det gjelder Facebooks mulighet til å fjerne innhold, mener 35 prosent av dem som er 50 år eller eldre at dette utgjør en trussel mot ytringsfriheten, mot kun 25 prosent av dem mellom 18 og 29 år.

Funnene viser at det er tydelige forskjeller i de unge og de eldres holdninger til ytringsfriheten og ytringsfrihetens grenser i den offentlige debatten på internett. Det tegner seg et bilde av at de eldre i større grad synes det er viktig å verne om ytringsfriheten, til tross for negative konsekvenser, sammenliknet med de yngre.

3.4 Halvparten mener hatefulle ytringer tar for mye plass på sosiale medier

Ikke overraskende ønsker flertallet av respondentene seg en samfunnsdebatt uten hatefulle ytringer. Figur 12 viser at 83 prosent av alle respondentene mener at man skal kunne debattere på sosiale medier uten å bli utsatt for hatefulle ytringer. Vi ser også at noe flere

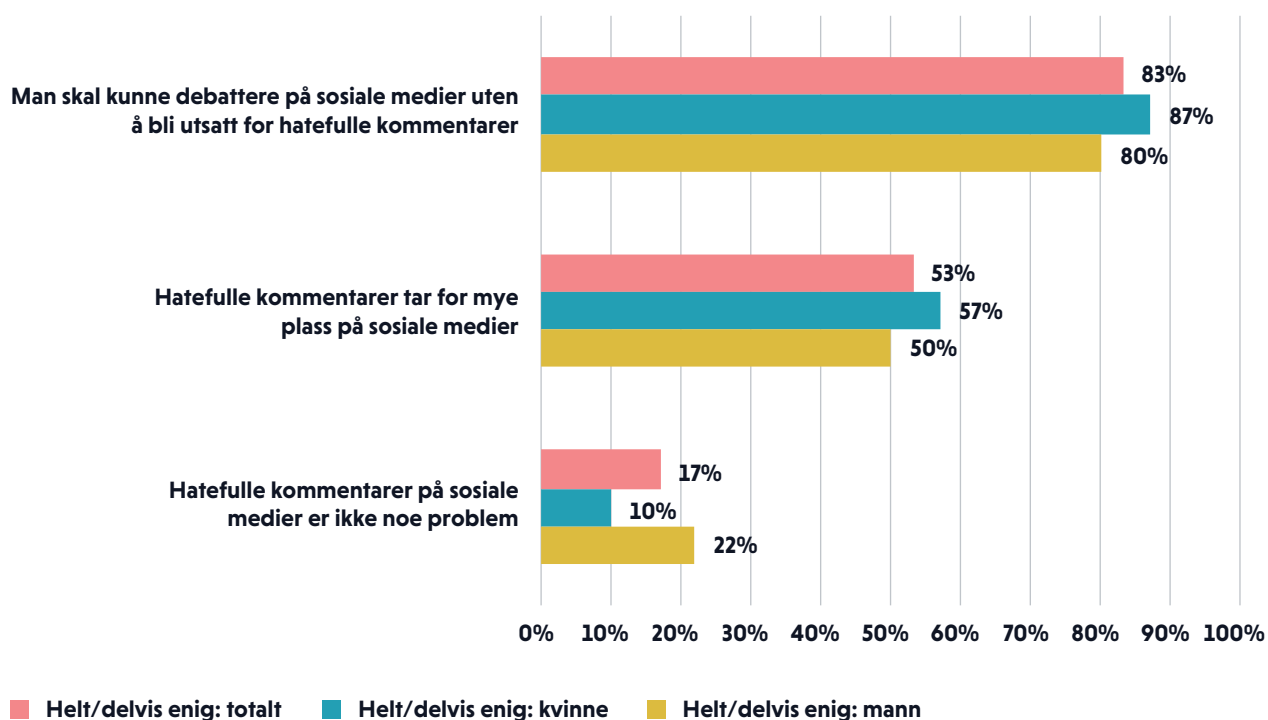
kvinner (57 prosent) enn menn (50 prosent) er enig i dette utsagnet.

17 prosent mener at hatefulle ytringer ikke er et problem for samfunnsdebatten på sosiale medier. Signifikant flere menn (22 prosent) enn kvinner (10 prosent) er enig i denne påstanden. Dette kan henge sammen med at kvinner og menn opplever debattklimaet på nettet ulikt og har ulik terskel for hva som oppleves som hatefullt. Den hetsen kvinner utsettes for, er ofte mer avskrekkende fordi den oftere handler om personlige identitetsmarkører som kjønn, utseende og seksualitet (Nadim og Fladmoe 2019).

Ikke overraskende er mange enige i påstanden «man skal kunne debattere på sosiale medier uten å bli utsatt for hatefulle kommentarer». Men figur 13 viser at graden av enighet stiger med alder. Blant 18–29-åringene er 74 prosent enig i dette utsagnet, mot 87 prosent av de eldste (50 år +). Videre ser vi at det er de yngste som i størst grad (61 prosent) mener at hatefulle ytringer tar for mye plass på sosiale medier, mens de eldste i mindre grad (46 prosent) mener det samme. Vi kan ikke si noe sikkert om årsakene til dette, men det kan tenkes at en mer aggressiv og sjikanerende debattstil i større grad er normalen for de unge. Dette kan i så fall bidra til å forklare at de unge i større grad enn de eldre mener at hatefulle kommentarer på sosiale medier tar for mye plass.

Figur 12.

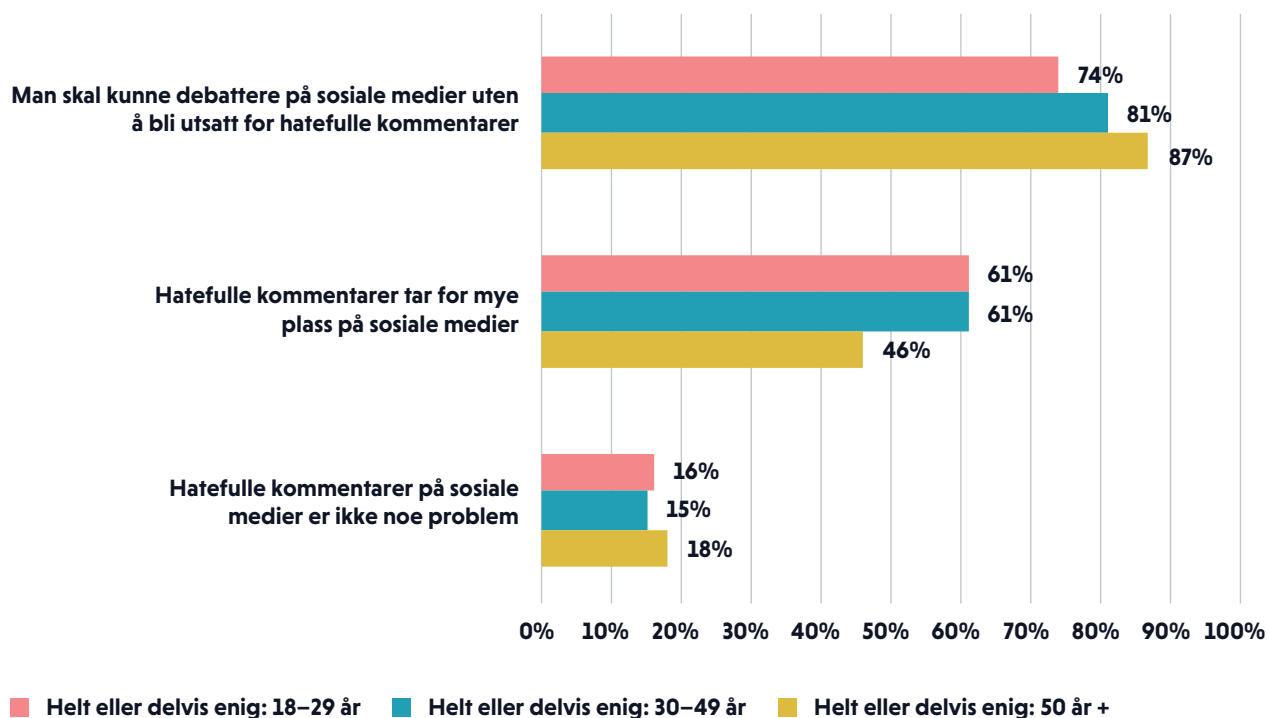
Holdninger til hatefulle kommentarer på sosiale medier, totalt og fordelt på kjønn
Spørsmålsformulering: «Hvor er enig eller uenig er du i følgende utsagn?»



Figur 13.

Holdninger til hatefulle kommentarer på sosiale medier, totalt og fordelt på alder

Spørsmålsformulering: «Hvor er enig eller uenig er du i følgende utsagn?»

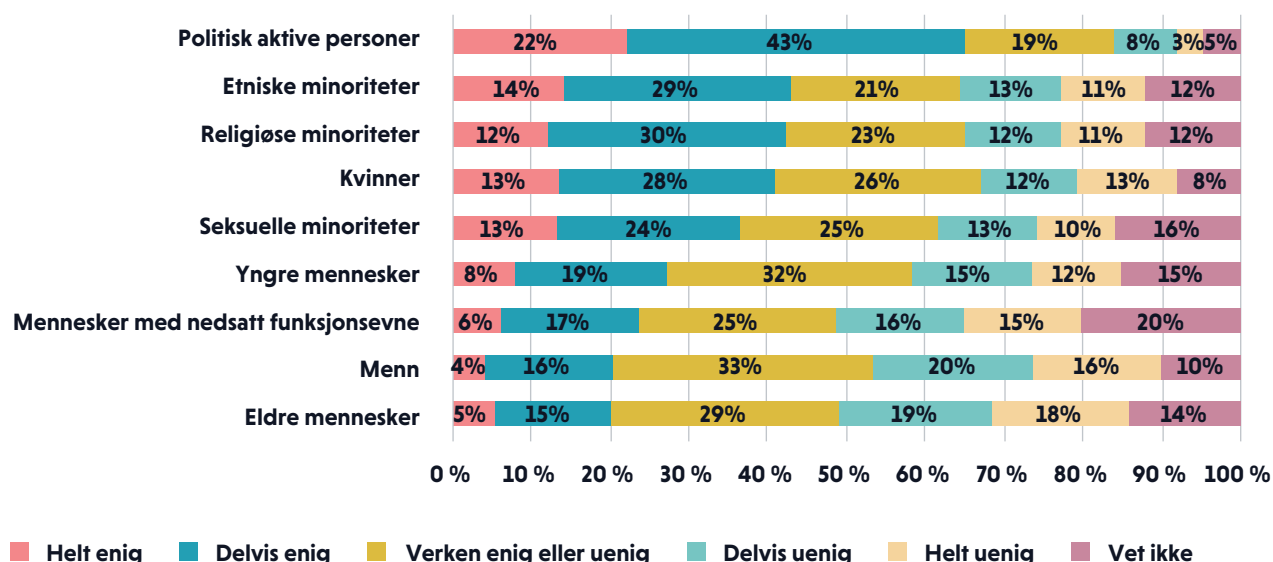


Hele utvalget, N = 2031

Figur 14.

Hvilke grupper deltakere i samfunnsdebatter på Facebook mener blir oftere trakassert i offentlige debatter

Spørsmålsformulering: «Hvor enig eller uenig er du i følgende utsagn? Politisk aktive personer/etniske, religiøse, seksuelle minoriteter/kvinner/menn/ynge mennesker/eldre mennesker/mennesker med nedsatt funksjonsevne trakasseres oftere når de ytrer seg offentlig»



Deltakere i samfunnsdebatter, N = 1013

Respondentene ble også bedt til å ta stilling til påstander om hvilke grupper de mener at blir oftere trakassert når de ytrer seg offentlig. Figur 14 viser at over halvparten av deltakere i samfunnsdebatter på Facebook mener at politisk aktive personer blir oftere trakassert enn andre grupper når de ytrer seg offentlig. 22 prosent er helt enig, 43 delvis enig, mens 11 prosent er helt eller delvis uenig. I overkant av 40 prosent er

helt eller delvis enig i at etniske minoriteter, religiøse minoriteter og kvinner trakasseres ofte i offentligheten.

Det er også signifikante forskjeller mellom den yngste og den eldste aldersgruppen. Mens over halvparten (53 prosent) av de yngste respondentene mener at etniske minoriteter og kvinner usettes for trakassering når de ytrer seg, mener én av tre av de eldste respondentene det samme.

KAPITTEL 4

FACEBOOK SOM PLATTFORM

for informasjon og offentlig debatt

Facebook er verdens største sosiale medium, med over 2,85 milliarder daglige brukere på verdensbasis i 2021 – nesten en tredjedel av verdens befolkning (Tankovska 2021). Også i Norge er det mange som er aktive på Facebook. I 2020 hadde 3 542 000 personer en Facebook-profil, og av disse er det 69 prosent som sjekker profilen sin daglig. Det betyr at 83 prosent av befolkningen i Norge er på Facebook, noe som er svært høyt i verdenssammenheng (Ipsos 2021).

Mens vi i forrige kapittel så på respondentenes holdninger til ytringsfrihet på sosiale medier generelt, skal vi i dette kapitlet se på Facebook spesielt som debattplattform: hva som kjennetegner dem som debatterer samfunnsspørsmål på Facebook, hvilke temaer som diskuteres, og i hvilke typer Facebook-fora debatten foregår (åpne og/eller lukkede sider/grupper). Vi skal også undersøke respondentenes holdninger til falske nyheter («fake news»).

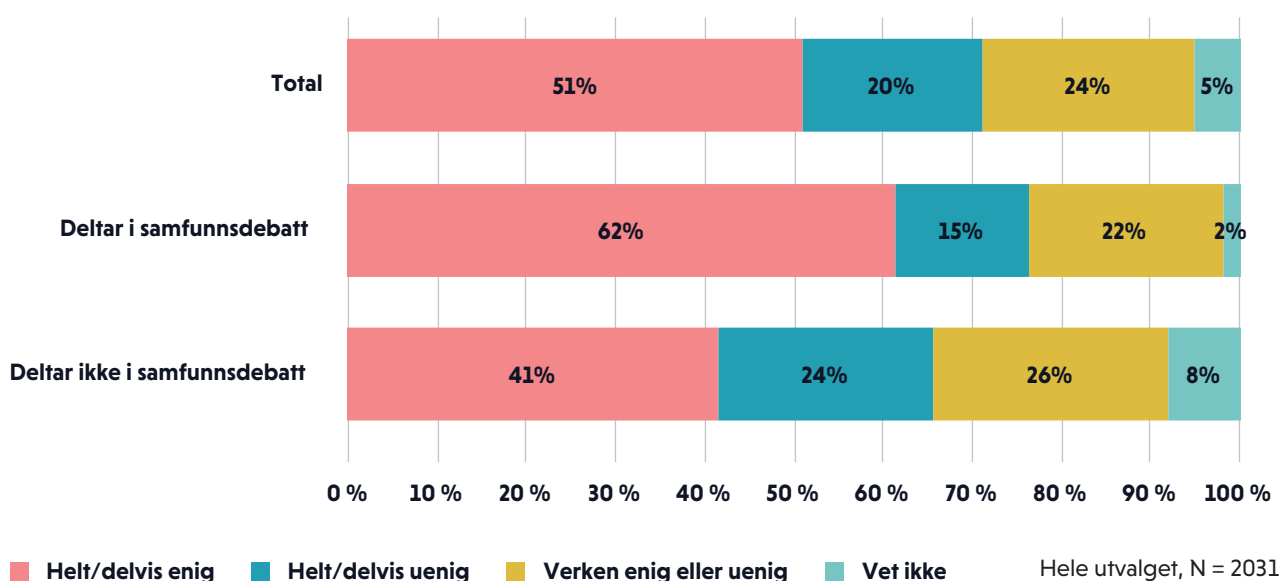
4.1 Facebook anses som en viktig debattarena

Figur 15 viser at halvparten av dem som har svart på undersøkelsen, sier seg helt eller delvis enig i at Facebook er en viktig plattform for den offentlige debatten. Ikke overraskende er de som deltar i samfunnsdebatter på Facebook, mer enige i dette utsagnet enn de som ikke deltar. 62 prosent av dem som deltar i samfunnsdebatter, anser Facebook som en viktig plattform, mot 41 prosent av dem som ikke deltar. Dette peker mot at mange mener at Facebook er en vesentlig plattform for samfunnsdebatt, til tross for at de selv ikke er aktive i slike debatter på plattformen.

Figur 15.

Grad av enighet i påstanden «Facebook er en viktig plattform for offentlig debatt»

Spørsmålsformulering: «Hvor enig eller uenig er du i følgende utsagn? Facebook er en viktig plattform for den offentlige debatten»



4.1.1 Mange er bekymret for falske nyheter

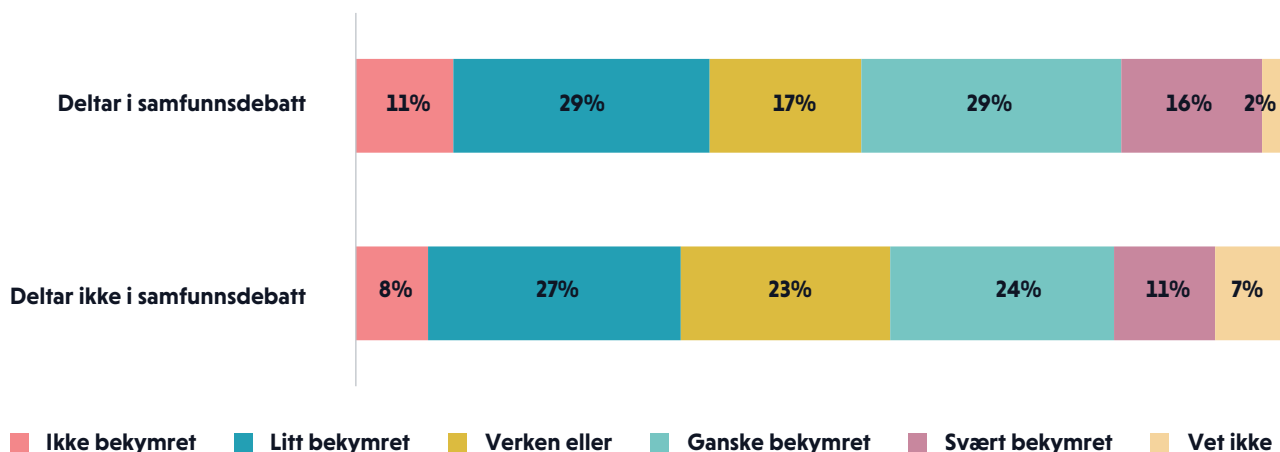
I tillegg til å være en viktig debattplattform er Facebook en vesentlig kilde til nyheter for mange. Tall fra Reuters Institute sin oversikt over nordmenns digitale nyhetsvaner viser at Facebook er det sosiale mediet som brukes mest som nyhetskilde i Norge. 37 prosent oppgir at de bruker Facebook som nyhetskilde (Reuters Institute 2020). Facebook har fått mye kritikk for å bidra til spredning av «fake news» – falske nyheter – som er nyhetsliknende saker som bevisst

sprer usannheter, propaganda og liknende og brukes i politisk påvirkningsarbeid. Falske nyheter har alltid vært en del av mediebildet, men har fått økt oppmerksomhet de seneste årene, blant annet fordi sosiale medier som Facebook bidrar til at falske nyheter spres fortere og når flere enn noen gang tidligere. Vi har derfor spurt respondentene hvordan de stiller seg til falske nyheter på sosiale medier, og hva de selv ville gjort hvis de kom over falske nyheter på Facebook.

Figur 16.

Grad av bekymring for falske nyheter på sosiale medier

Spørsmålsformulering: «Falske nyheter ('fake news') er nyhetsliknende saker som bevisst sprer usannheter, propaganda eller lignende, og kan bli brukt i politisk påvirkningsarbeid. Slike saker har alltid vært en del av mediebildet, men har fått økt oppmerksomhet de siste årene. Hvor bekymret er du for falske nyheter på sosiale medier?»



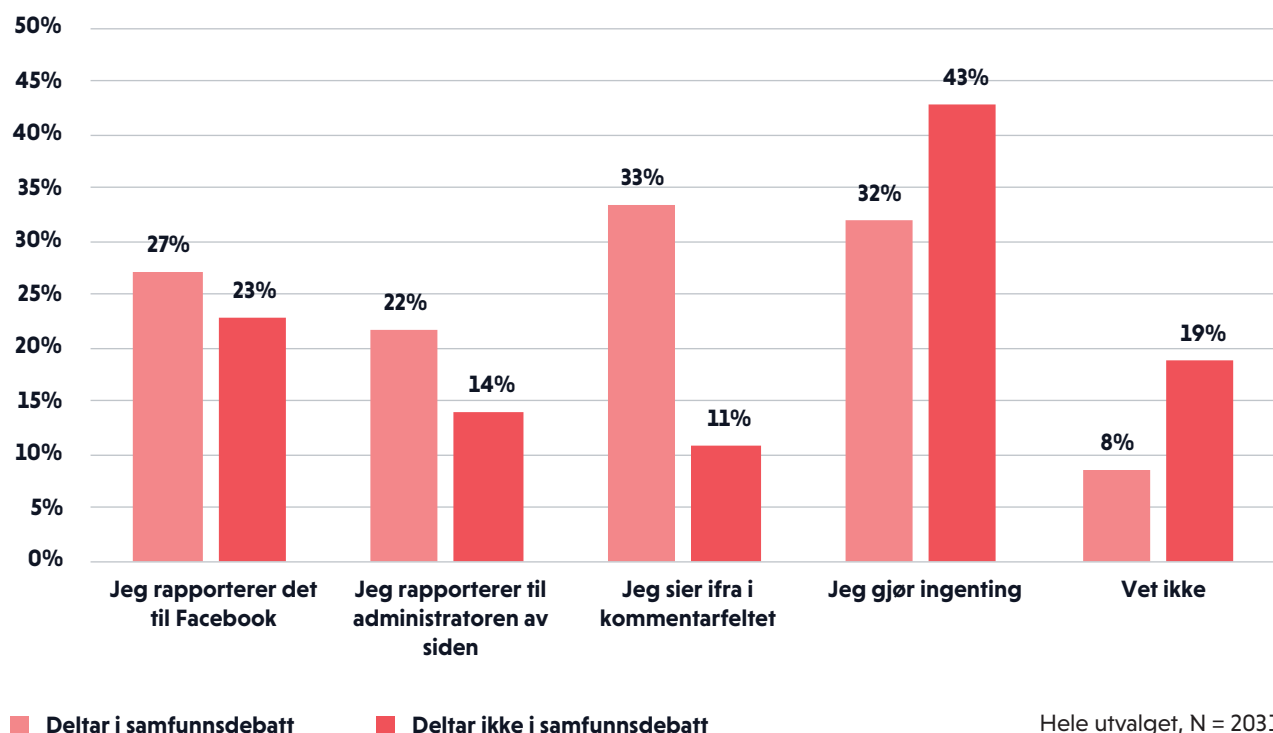
Figur 17.

Hva respondentene gjør dersom de har mistanke om falske nyheter på Facebook

Spørsmålsformulering: Falske nyheter ser ofte ut som vanlige nyhetssaker og kan derfor være vanskelig å oppdage.

Dersom du mistenker at et innlegg på Facebook er falske nyheter, hva gjør du med det?»

Respondentene kunne krysse av for flere svar



De som deltar i samfunnsdebatter på Facebook, er mer bekymret for falske nyheter enn de som ikke deltar: Figur 16 viser at til sammen 45 prosent av dem som deltar i debatter, er ganske eller svært bekymret, mot 35 prosent av dem som ikke deltar. Det er ikke nevneverdige forskjeller i grad av bekymring blant kvinner og menn eller i ulike aldersgrupper.

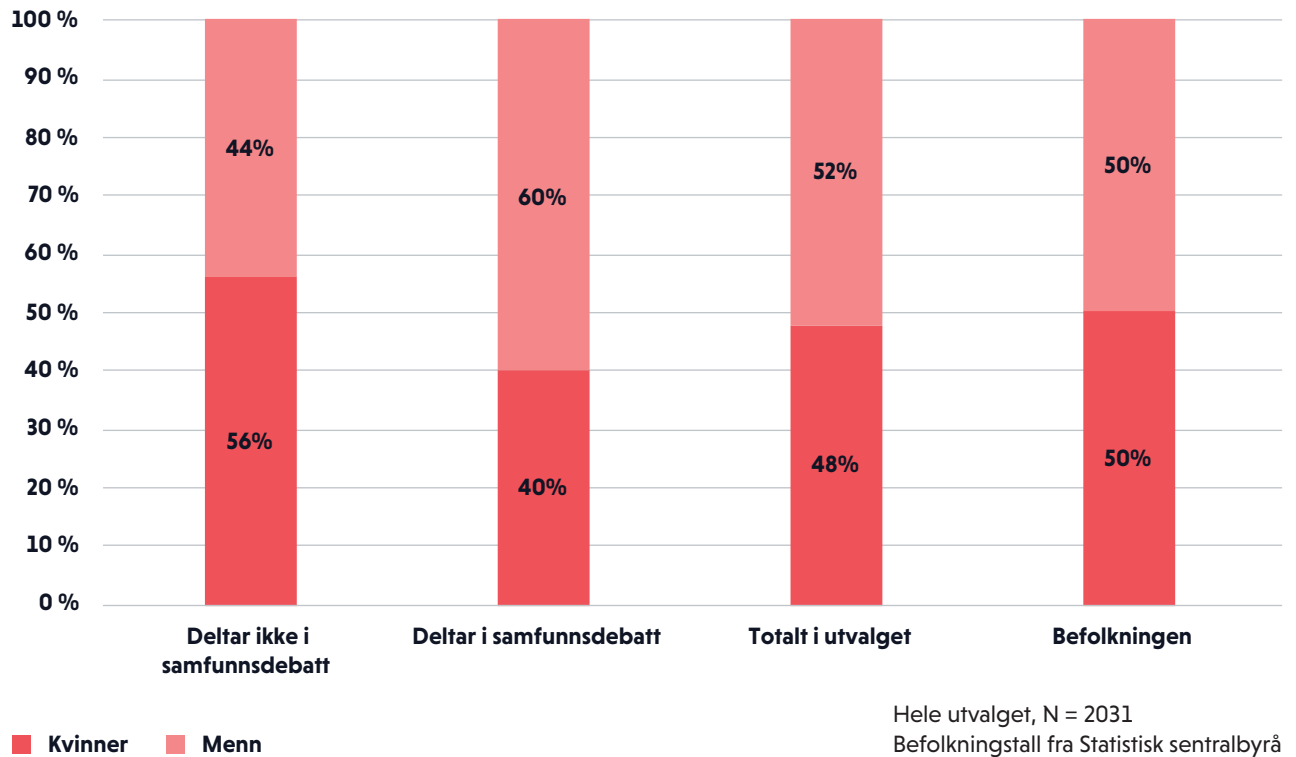
Selv om nesten halvparten av dem som deltar i samfunnsdebatter er bekymret for falske nyheter, er det likevel relativt mange som lar det passere. Dette gjelder særlig dem som ikke deltar i samfunnsdebatter på Facebook, hvor 43 prosent ikke foretar seg noe. Men også 32 prosent av deltakere i samfunnsdebatt oppgir at de ikke gjør noe når de oppdager falske nyheter. Blant debatt deltakerne som sier fra, oppgir flest (33 prosent) at de sier fra i kommentarfeltet, etterfulgt av innrapportering til Facebook (27 prosent) og administratoren av siden (22 prosent).

4.2 Hvem debatterer på Facebook?

Fordi halvparten av respondentene anser Facebook som en viktig plattform for samfunnsdebatt, er det verdt å se nærmere på hva som kjennetegner dem som deltar i samfunnsdebatten på Facebook. Vår undersøkelse viser at selv om flertallet av innbyggerne i Norge har en Facebook-profil, gjenspeiler ikke de som deltar i samfunnsdebatter på plattformen befolkningsmangfoldet i Norge. I det følgende skal vi se nærmere på hva som kjennetegner dem som debatterer samfunnsspørsmål på Facebook, sett opp mot den norske befolkningen for øvrig.

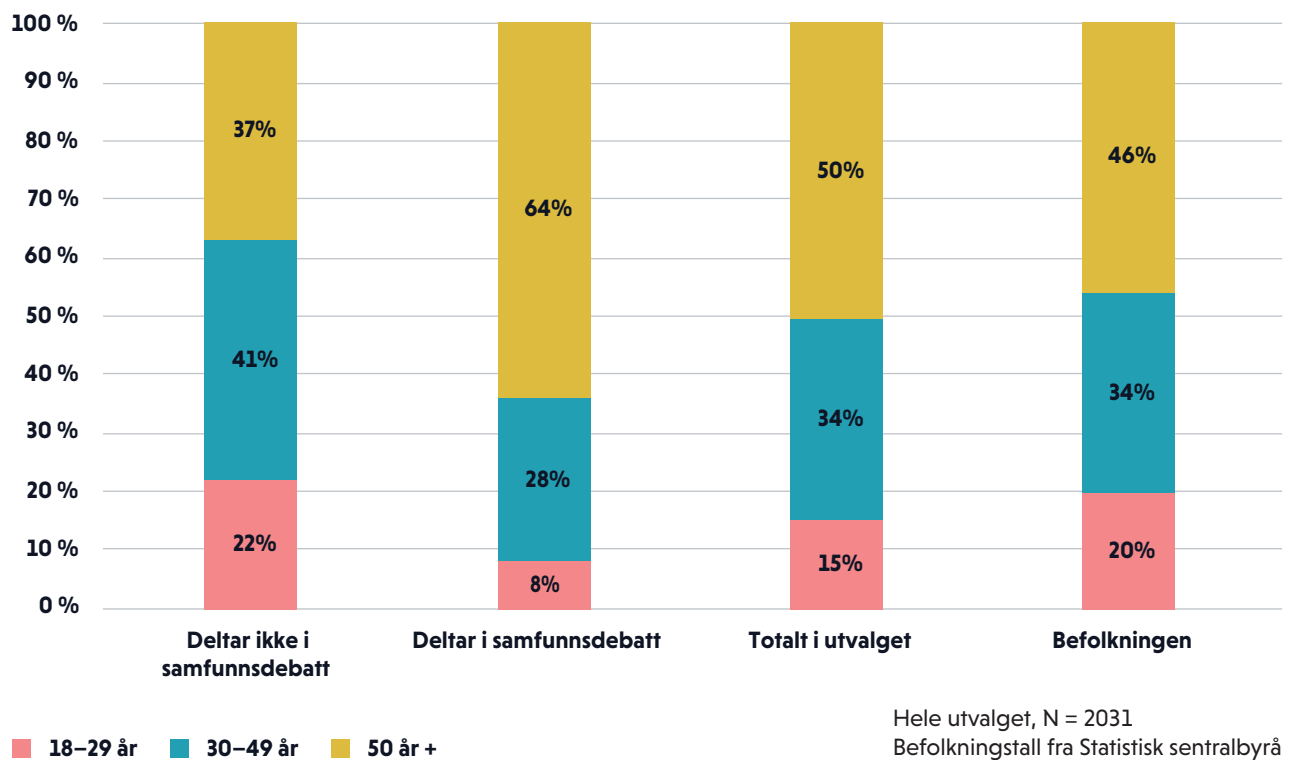
Figur 18.

Deltakelse i samfunnsdebatter på Facebook, fordelt på kjønn



Figur 19.

Deltakelse i samfunnsdebatter på Facebook, fordelt på alder



4.2.1 Eldre menn debatterer mest

Når vi ser på hvem som deltar og ikke deltar i samfunnsdebatter på Facebook, ser vi at menn er mer aktive enn kvinner. Figur 18 viser at kvinner utgjør 40 prosent av dem som deltar i samfunnsdebatter, mens menn utgjør 60 prosent.

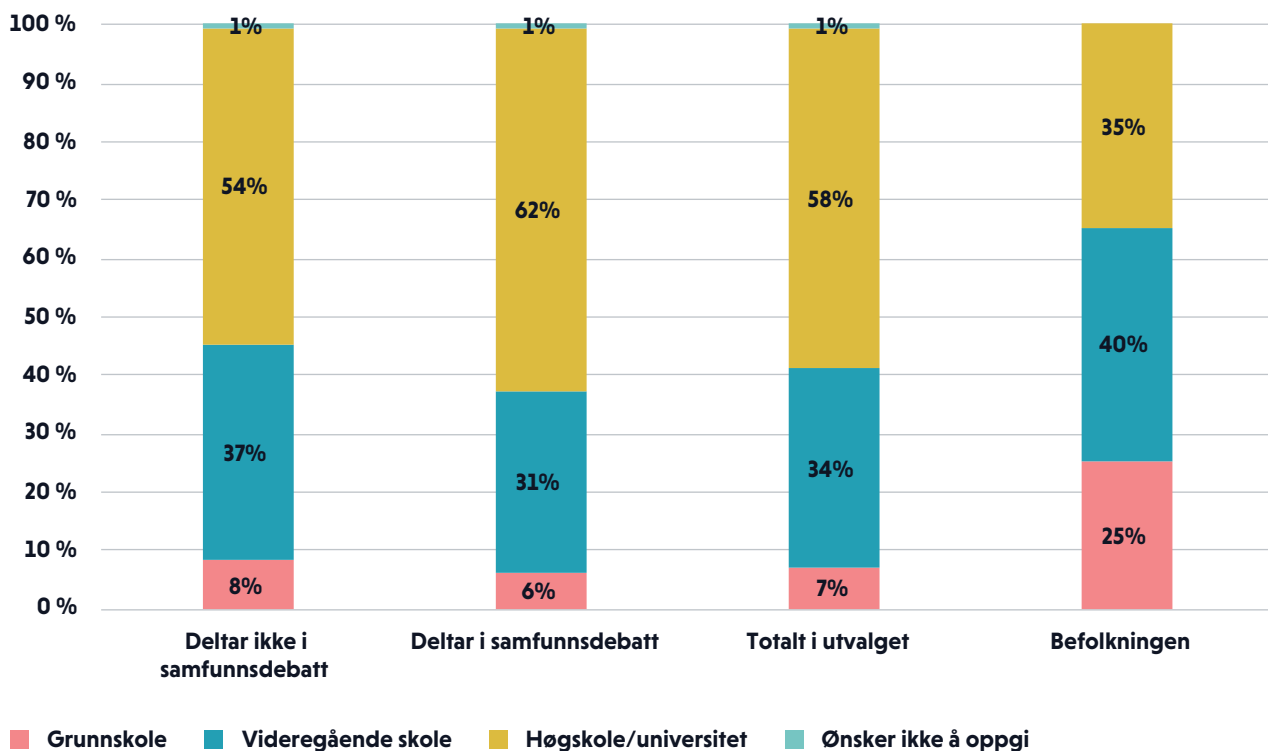
Når det er sagt, ser alder ut til å være den faktoren som har mest å si for deltakelse i samfunnsdebatter på Facebook. Figur 19 viser at av dem som oppgir at de deltar i samfunnsdebatter, er kun 8 prosent under 30 år, mens to tredjedeler er 50 år eller eldre. Yngre Facebook-brukere kommenterer generelt mye mindre enn de eldre, uavhengig av tema. Dette kan ha sammenheng med at de unge har beveget seg over på andre sosiale medier som Youtube, TikTok og Instagram. Uavhengig av årsak tegner det seg et bilde av Facebook som de eldres debattplattform.

4.2.2 De med høyere utdanning debatterer mer

De med høyere utdanning kommenterer noe mer enn de som har grunnskole eller videregående utdanning. Figur 20 viser at i vårt utvalg har 62 prosent av dem som deltar i samfunnsdebatter på Facebook, høyskole- eller universitetsutdanning, 31 prosent har videregående utdanning, mens kun 6 prosent har grunnskoleutdanning. Samtidig ser vi at de med grunnskoleutdanning er underrepresentert i utvalget, mens de med høyere utdanning er overrepresentert sammenliknet med den øvrige befolkningen. Sammenhengen mellom utdanning og deltakelse i samfunnsdebatter på Facebook i utvalget er likevel signifikant – jo flere år med utdanning, jo mer sannsynlig er det å delta i denne typen debatter.

Figur 20.

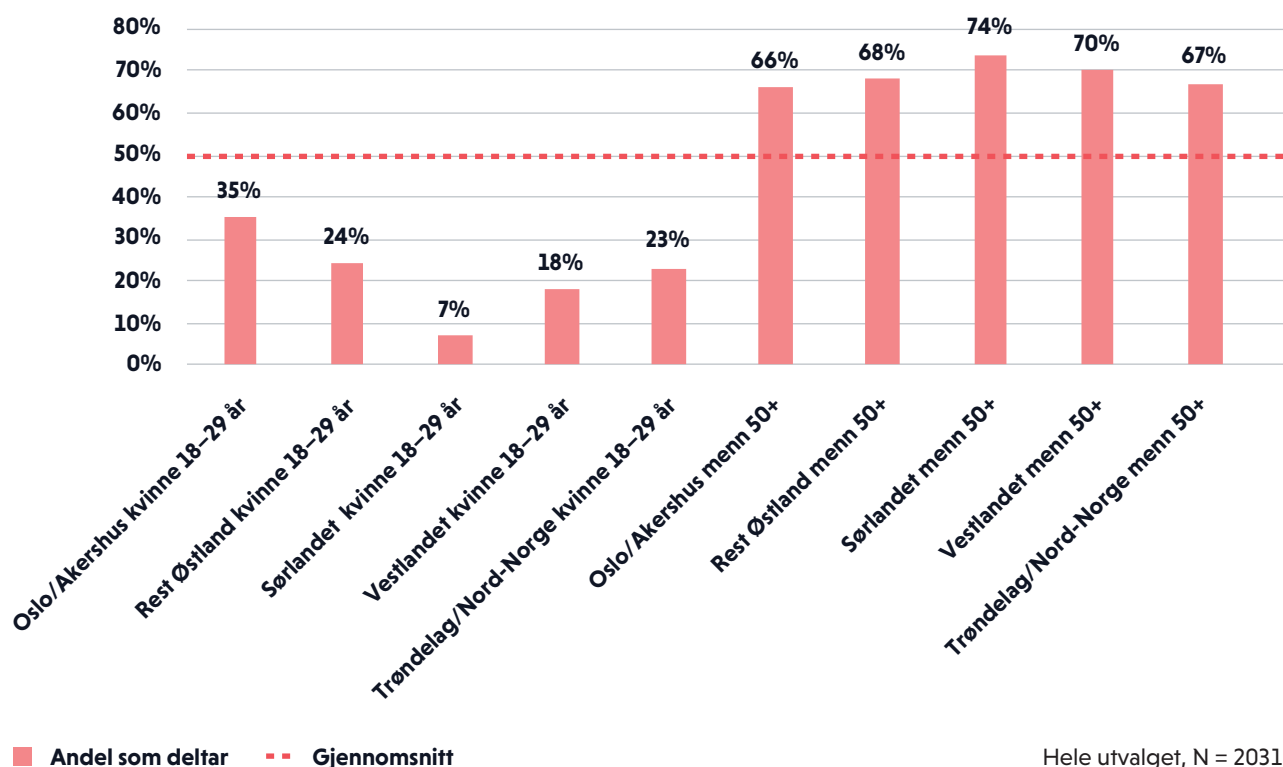
Deltakelse i samfunnsdebatter på Facebook, fordelt på utdanning



Figur 21.

Demografisk profil over deltakere i samfunnsdebatter på Facebook som viser dem som debatterer minst og mest, i forhold til gjennomsnittet i hele utvalget

Krysstabellanalyse. Den stiplede linjen viser gjennomsnittet for deltakelse i samfunnsdebatter i hele utvalget, som er på 50 prosent.



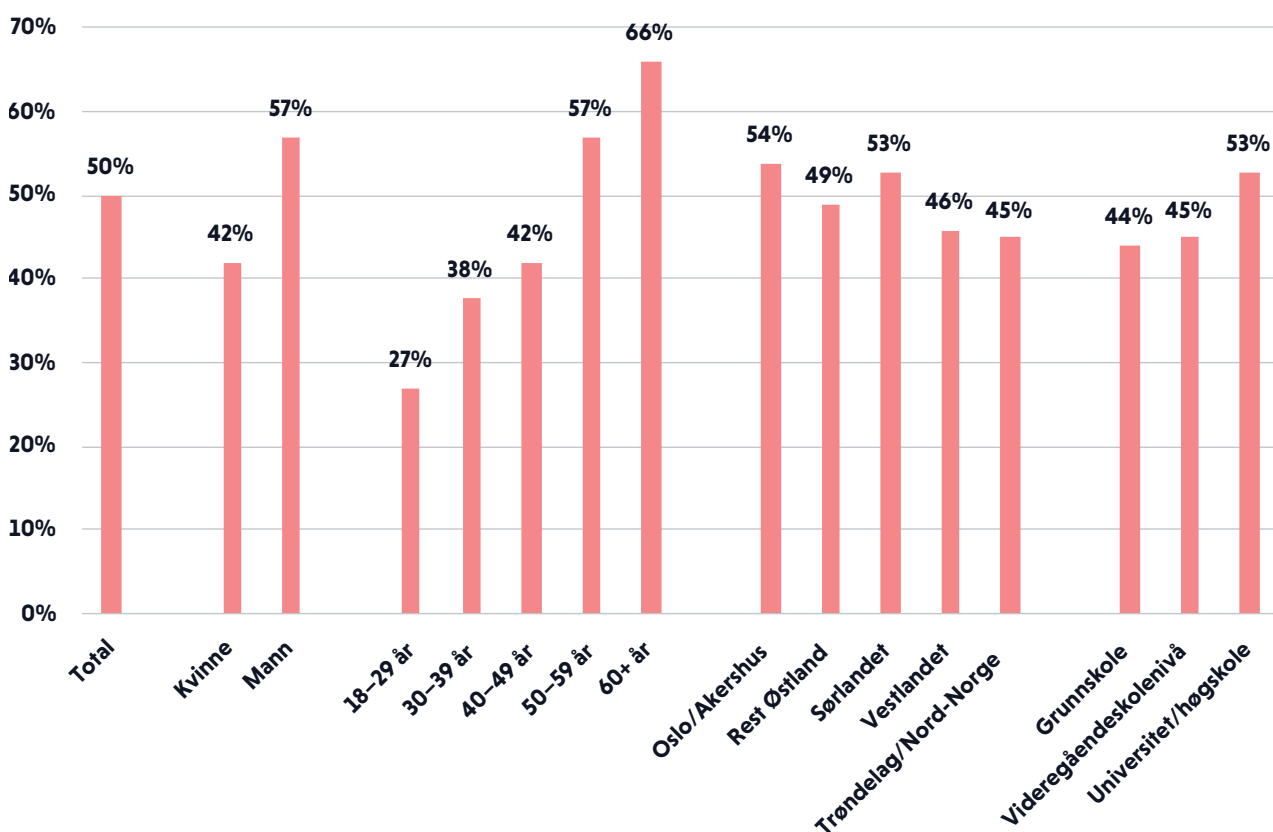
Figur 21 er en demografisk profil som viser de brukerprofilene som deltar mest og minst i samfunnsdebatter på Facebook. Her ser vi tydelig hvordan kjønn og alder, men også geografi, påvirker deltakelsen.

De tydeligste forskjellene i debatt deltakelse finner vi mellom unge kvinner (18-29 år) og eldre menn (50 år eller eldre). De som deltar minst, er kvinner mellom 18 og 29 år bosatt på Sørlandet – kun 7 prosent av disse deltar i samfunnsdebatter på Facebook. Dette står i sterk kontrast til den mest samfunnsdebatte-rende profilen, som er menn over 50 år, hvor rundt sju av ti deltar. Unge kvinner bosatt i Oslo/Akershus-området debatterer riktignok noe mer enn unge kvinner i resten av landet, men uten at det rokker ved det overordnede inntrykket.

Det betyr at samfunnsdebatten som foregår på Facebook, er lite representativ med tanke på alder og kjønn, sett i lys av befolkningssammensetningen i Norge. Samfunnsdebattene på Facebook er først og fremst de eldre mennenes arena. I likhet med figur 21 viser figur 22 at eldre menn generelt deltar langt hyppigere enn yngre kvinner i samfunnsdebatter på Facebook.

Figur 22.

Deltakelse i samfunnsdebatter på Facebook fordelt på kjønn, alder, region og utdanningsnivå
Krysstabellanalyse.



Hele utvalget, N = 2031

Figur 22 viser hvordan deltakelsen i samfunnsdebatter fordeler seg på bakgrunnsvariablene kjønn, alder, utdanning og region. Hensikten er å vise skjevheter i deltakelsen i debatter på bakgrunn av disse variablene. For eksempel ser vi at kvinner i mindre grad deltar i samfunnsdebatter på Facebook, uavhengig av alder, utdanning og bosted. 42 prosent kvinner deltar i samfunnsdebatter, mot 57 prosent for menn.

27 prosent av dem mellom 18 og 29 år i utvalget deltar i samfunnsdebatter, mens 66 prosent av dem over 60 år deltar. Jo lavere alder, jo mindre aktiv.

Region og utdanningsnivå påvirker også deltakelsen i samfunnsdebatter, men ikke like mye som kjønn og alder. For eksempel debatterer respondenter bosatt i Oslo/Akershus (54 prosent) i noe større grad i samfunnsdebatter enn de som bor i Trøndelag eller Nord-Norge (45 prosent). På samme måte er det 55 prosent av

dem med utdanning på universitets- og høyskolenivå som deltar, mens 45 prosent av dem med grunnskoleutdanning deltar. Oppsummert kan vi si at den typiske samfunnsdebattanten på Facebook er en mann over 50 år med utdanning på høyskole- og universitetsnivå.

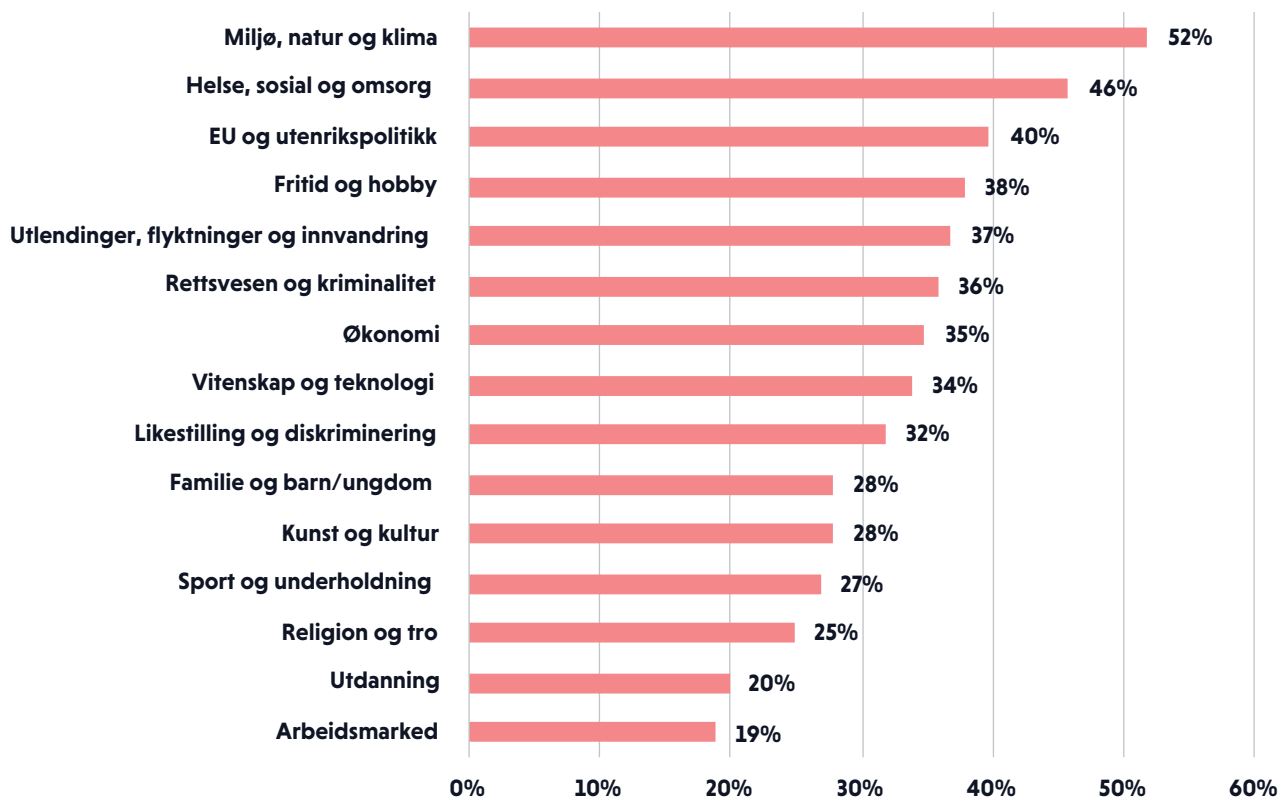
4.3 Klima og helse debatteres mest

«Miljø, natur og klima» er temaet flest oppgir å debattere på Facebook. Figur 23 viser at 52 prosent av respondentene oppgir at de debatterer dette. Deretter følger «helse, sosial og omsorg» og «EU og utenrikspolitikk». Hvilke temaer samfunnsdebattantene debatterer, er avhengig av hvilke temaer som befinner seg i nyhetsbildet til enhver tid, så oversikten i figur 23 representerer et øyeblikksbilde.

Figur 23.

Temaer deltakere i samfunnsdebatter diskuterer på Facebook

Spørsmålsformulering: «Hvilke samfunnsspørsmål kommenterer du på Facebook? Du kan oppgi flere temaer»

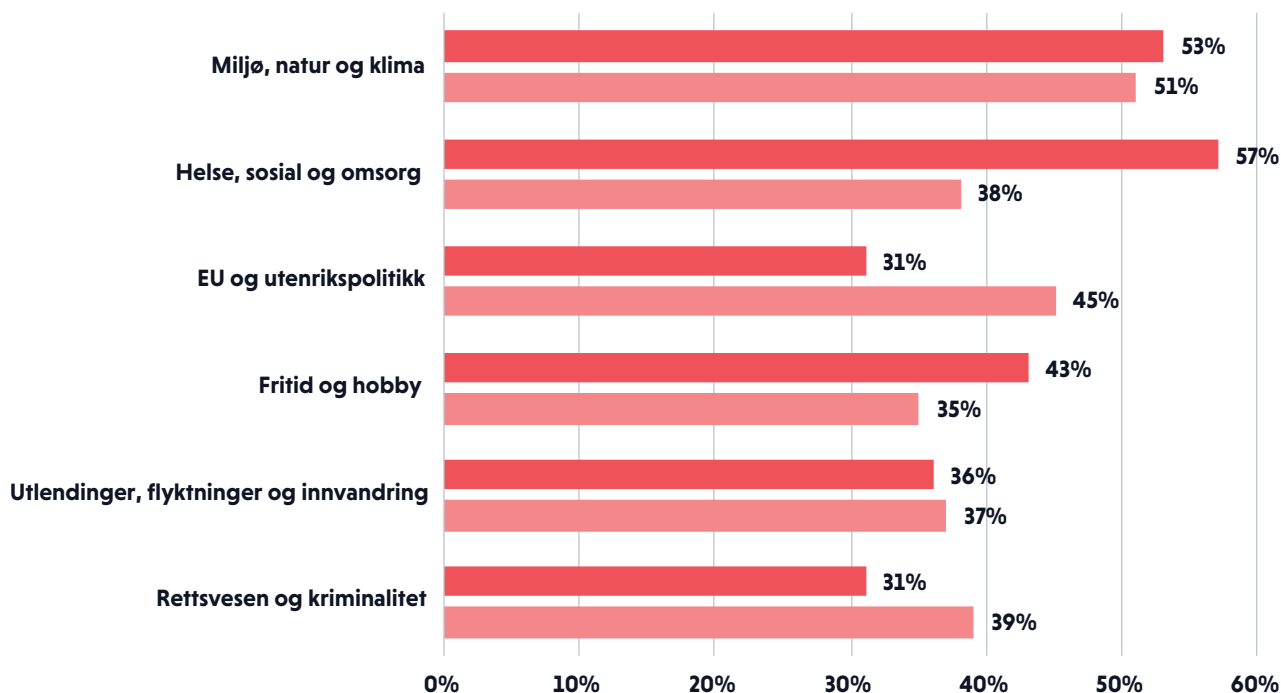


Deltakere i samfunnsdebatt, N = 1013

Figur 24.

De seks mest debatterte samfunnsspørsmålene på Facebook, fordelt på kjønn

Spørsmålsformulering: «Hvilke samfunnsspørsmål kommenterer du på Facebook? Du kan oppgi flere temaer»



Deltakere i samfunnsdebatt, N = 1013

Når det gjelder det mest debatterte temaet, «miljø, natur og klima», ser vi av figur 24 at kjønnsforskjellene er små. Kvinner er derimot i tydelig overvekt i debatter om «helse, sosial og omsorg»: 57 prosent av kvinnene oppgir at de debatterer dette, mot 38 prosent av mennene. Når temaet er «EU og utenrikspolitikk» er mønsteret motsatt. 45 prosent av mennene oppgir å diskutere dette, mot 31 prosent av kvinnene. Menn diskuterer også «rettsvesen og kriminalitet» i noe større grad enn kvinner – henholdsvis 39 prosent og 31 prosent.

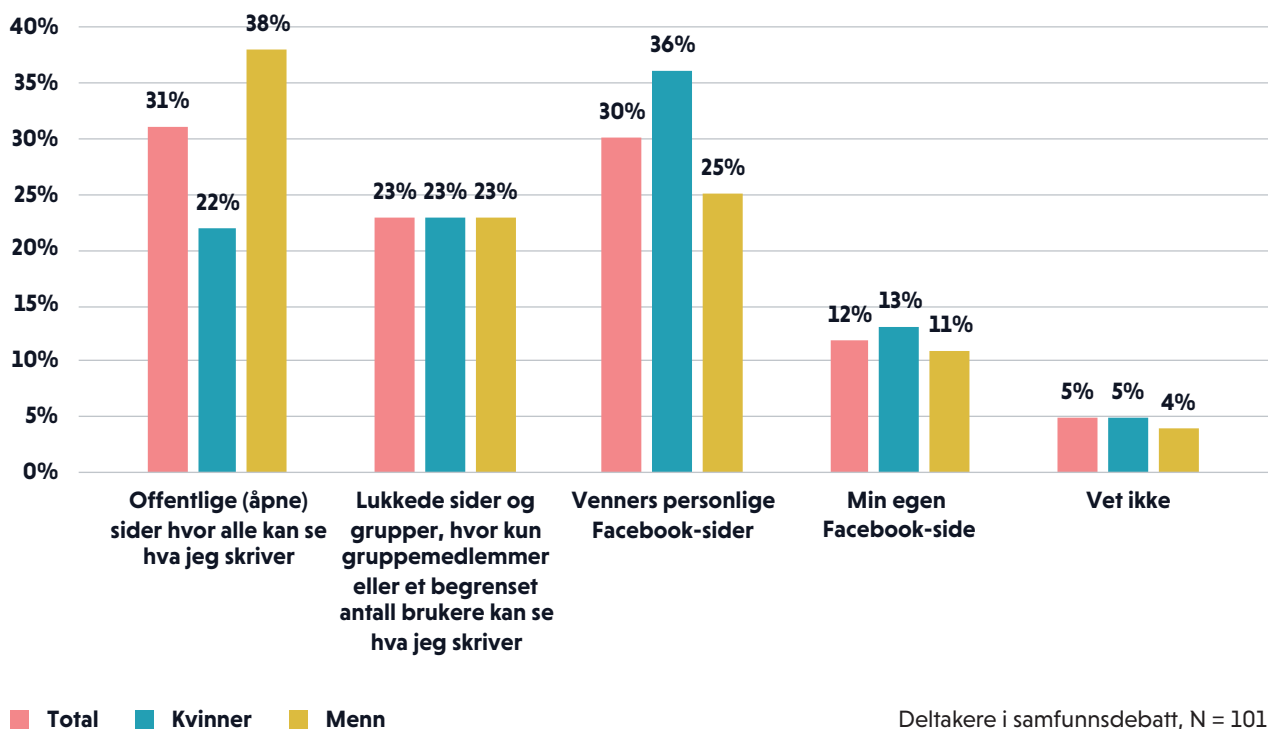
4.4 Hvor på Facebook foregår debatten?

Menn og kvinner, yngre og eldre ser også ut til å foretrekke ulike typer sider når de deltar i samfunnsdebatter på Facebook. Figur 25 viser at de som deltar i samfunnsdebatter, først og fremst opererer på offentlige (åpne) sider hvor alle kan se hva de skriver (31 prosent), og på venners personlige Facebook-sider (30 prosent). Men også her er det tydelige forskjeller knyttet til kjønn og alder.

38 prosent menn kommenterer på offentlige sider hvor alle kan se det som skrives, mens 22 prosent kvinner gjør det samme. Når det gjelder venners personlige Facebook-sider, er det motsatt: 36 prosent kvinner kommenterer på slike sider, mot 25 prosent menn. Når det gjelder kommentarer på lukkede sider og grupper, hvor adgangen til å se det som skrives er begrenset, er det ingen kjønnsforskjeller.

Figur 25.

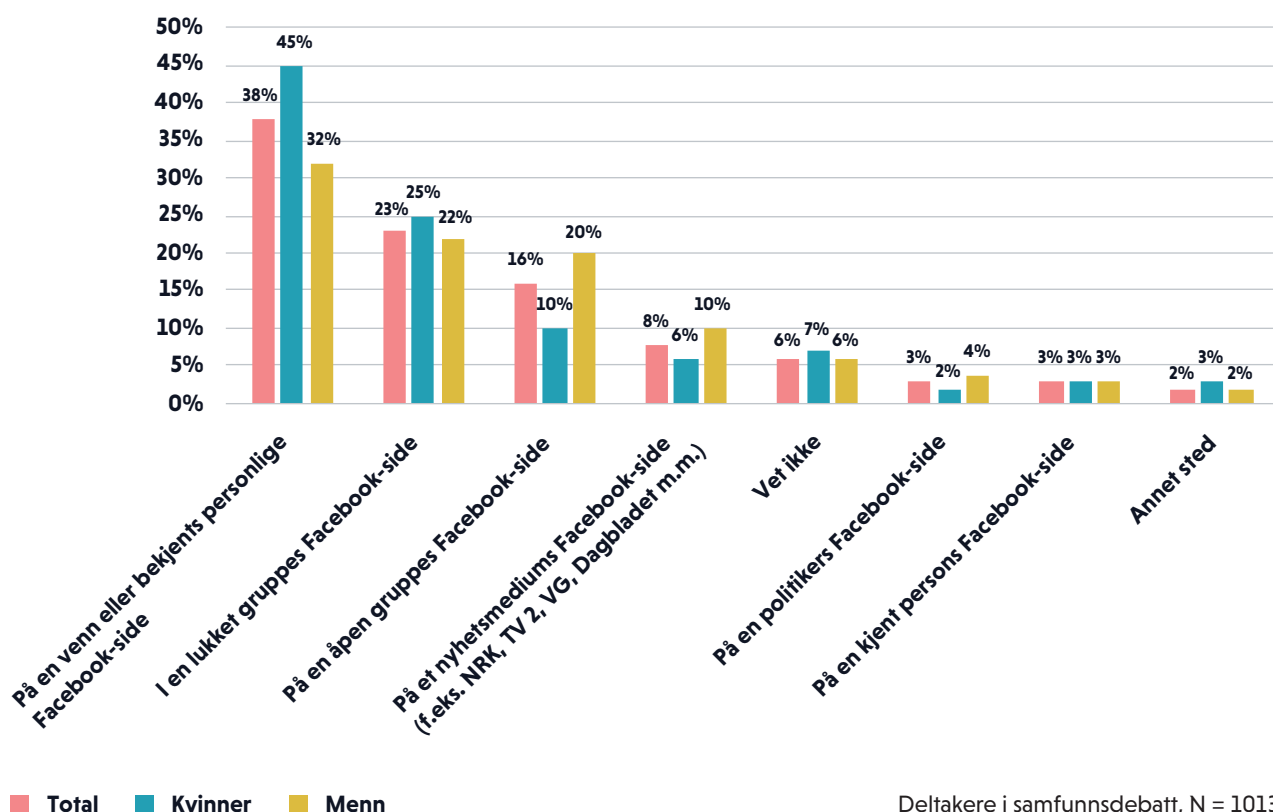
Hvilke type sider deltakere i samfunnsdebatt kommenter på, totalt og fordelt på kjønn
Spørsmålsformulering: «Når du kommenterer på Facebook, er det som oftest på ...»



Figur 26.

Hvilke typer sider deltakere i samfunnsdebatter kommenter på, unntatt egen profil, fordelt på kjønn

Spørsmålsformulering: «Sett bort fra din egen Facebook-side, hvor kommenterer du oftest på Facebook?»

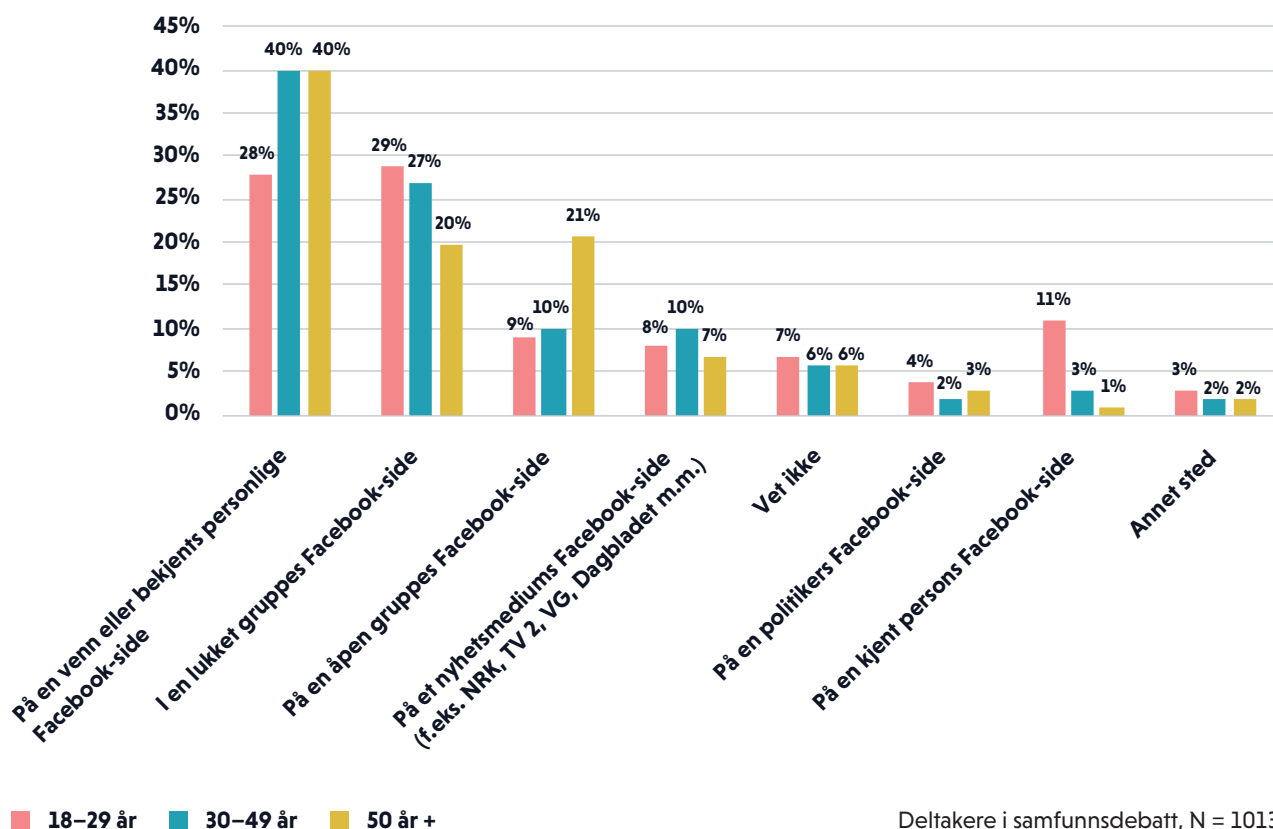


Deltakere i samfunnsdebatt, N = 1013

Figur 27.

Hvilke typer sider deltakere i samfunnsdebatter kommenter på, unntatt egen profil, fordelt på alder

Spørsmålsformulering: «Sett bort fra din egen Facebook-side, hvor kommenterer du oftest på Facebook?»



Deltakere i samfunnsdebatt, N = 1013

Det samme mønsteret ser vi i figur 26, hvor respondentene er bedt om å oppgi hvor de oftest kommenterer, sett bort fra sin egen Facebook-profil. Uavhengig av kjønn kommenterer 38 prosent på en venn eller bekjents personlige Facebook-side. Men også her ser vi at kvinner i større grad enn menn kommenterer på profilen til en venn eller bekjent. 20 prosent av mennene kommenterer oftest på åpne sider hvor alle kan se det som skrives, mens 10 prosent av kvinnene gjør det.

Det ser ut til at de yngre foretrekker lukkede sider i større grad enn de eldre. Figur 27 viser at 29 prosent av dem mellom 18 og 29 år debatterer i lukkede grupper og 28 prosent på venner og bekjentes personlige sider. De yngste kommenterer også langt mer enn de eldste på kjente personers Facebook-sider: 11 prosent av dem under 30 år kommenterer på slike sider, mot kun 1 prosent av dem over 50 år. Selv om 28 prosent av de yngste oftest kommenterer på venner eller bekjentes personlige Facebook-sider, gjelder dette hele 40 prosent i de eldre aldersgruppene.

De over 50 år utmerker seg med å kommentere i åpne grupper i langt større grad enn de yngre aldersgruppene. 21 prosent av dem over 50 år kommenterer i åpne grupper, mot rundt 10 prosent av dem under 50 år.

KAPITTEL 5

HVORDAN OPPLEVES DEBATTENE PÅ FACEBOOK?

I dette kapittelet ser vi nærmere på hvordan folk opplever tonen i samfunnsdebatter på Facebook, hvor mange som har mottatt hatefulle kommentarer, hva de hatefulle kommentarene handler om, og hvordan hatefulle ytringer på Facebook påvirker folks lyst til å debattere samfunnsspørsmål på plattformen.

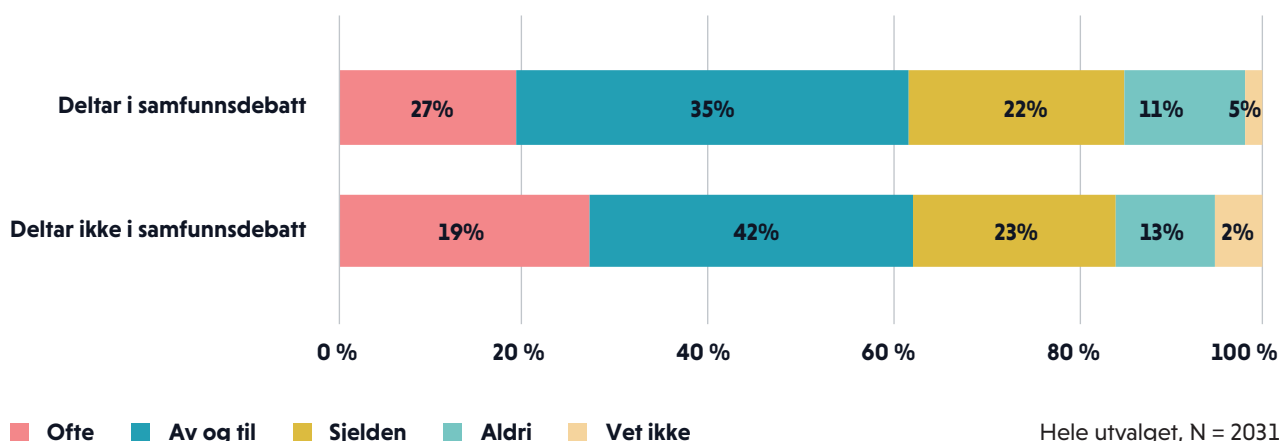
5.1 Debattklimaet har en avskrekkende effekt, særlig for kvinner

Hvordan folk opplever tonen i debatter på Facebook, har stor betydning for lysten til å delta. Funnene fra vår undersøkelse fra 2018 viste at det var den negative tonen i debattene på Facebook som var hovedårsaken

til at brukerne holdt seg vekk fra debattene, og dette gjaldt især for kvinner. Vi ser at denne tendensen ikke har endret seg. Nær to av tre respondenter oppgir at tonen i en debatt på Facebook gjør at de vegrer seg for å skrive en kommentar. Dette gjelder både for dem som deltar og dem som ikke deltar i samfunnsdebatter. Samtidig viser figur 28 at det er forskjeller mellom de to gruppene når det gjelder hvor *ofte* de vegrer seg fra å debattere på grunn av tonen. Blant dem som deltar i samfunnsdebatter, er det litt færre (19 prosent) som oppgir at de ofte vegrer seg for å debattere, mens det er litt flere som ofte vegrer seg (27 prosent) av dem som ikke deltar.

Figur 28.

Grad av enighet i påstanden «Jeg vegrer meg for å skrive kommentarer i en debatt på Facebook på grunn av tonen»
Spørsmålsformulering: «Hvor ofte opplever du følgende på Facebook: Jeg vegrer meg for å skrive kommentarer i en debatt på Facebook på grunn av tonen»

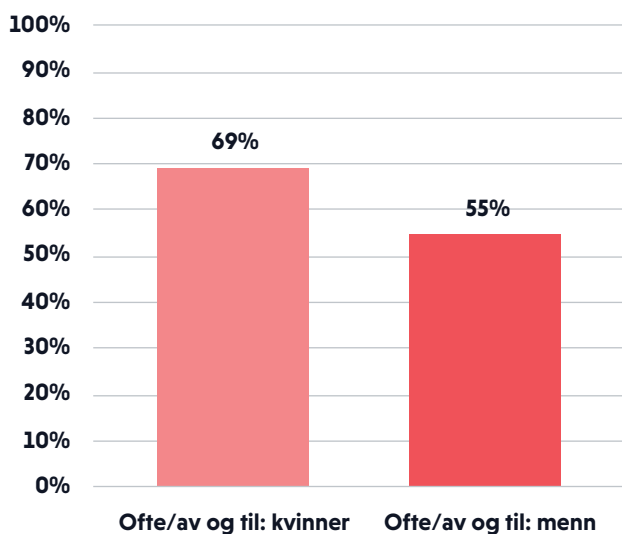


Hele utvalget, N = 2031

Figur 29.

Grad av enighet i påstanden «Jeg vegrer meg for å skrive kommentarer i en debatt på Facebook på grunn av tonen», fordelt på kjønn

Spørsmålsformulering: «Hvor ofte opplever du følgende på Facebook: Jeg vegrer meg for å skrive kommentarer i en debatt på Facebook på grunn av tonen»

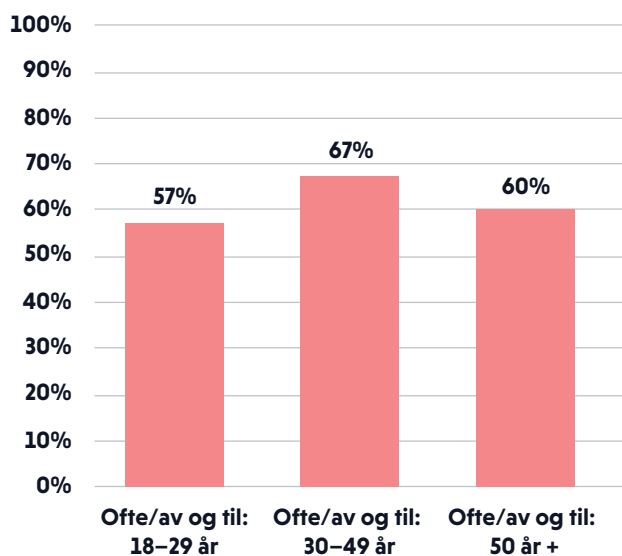


Deltakere i samfunnsdebatt, N = 1013

Figur 30.

Grad av enighet i påstanden «Jeg vegrer meg for å skrive kommentarer i en debatt på Facebook på grunn av tonen», fordelt på alder

Spørsmålsformulering: «Hvor ofte opplever du følgende på Facebook: Jeg vegrer meg for å skrive kommentarer i en debatt på Facebook på grunn av tonen»



Deltakere i samfunnsdebatt, N = 1013

Kvinner vegrer seg i større grad enn menn for å kommentere i samfunnsdebatter på Facebook. I figur 29 ser vi at 69 prosent av kvinner ofte eller av og til vegrer seg, mens 55 prosent av mennene gjør det.

Forskjellene mellom ulike aldersgrupper er mindre, men signifikante. Figur 30 viser at de mellom 30 og 49 år oppgir noe oftere enn de yngste og de eldste at de vegrer seg for å kommentere i debatter på Facebook på grunn av tonen. I den yngste aldersgruppen oppgir 57 prosent at de ofte eller av og til vegrer seg, mens 60 prosent av dem over 50 år gjør det samme. Uavhengig av kjønn og alder og om man deltar i samfunnsdebatter eller ikke, må disse tallene sies å være høye.

Det samlede bildet er at mange av dem som er aktive i samfunnsdebatter på Facebook, synes tonen er såpass ubehagelig at de vegrer seg for å kommentere og engasjere seg i debattene som foregår der. Dette er i tråd med en rekke andre studier, hvor det pekes på at det å ha opplevd nedlatende eller ubehagelige kommentarer i debatter på sosiale medier, kan føre til at folk trekker seg unna debatten (Eggebo og Stubberud 2016).

5.2 Mange unngår debatter om religion og innvandring

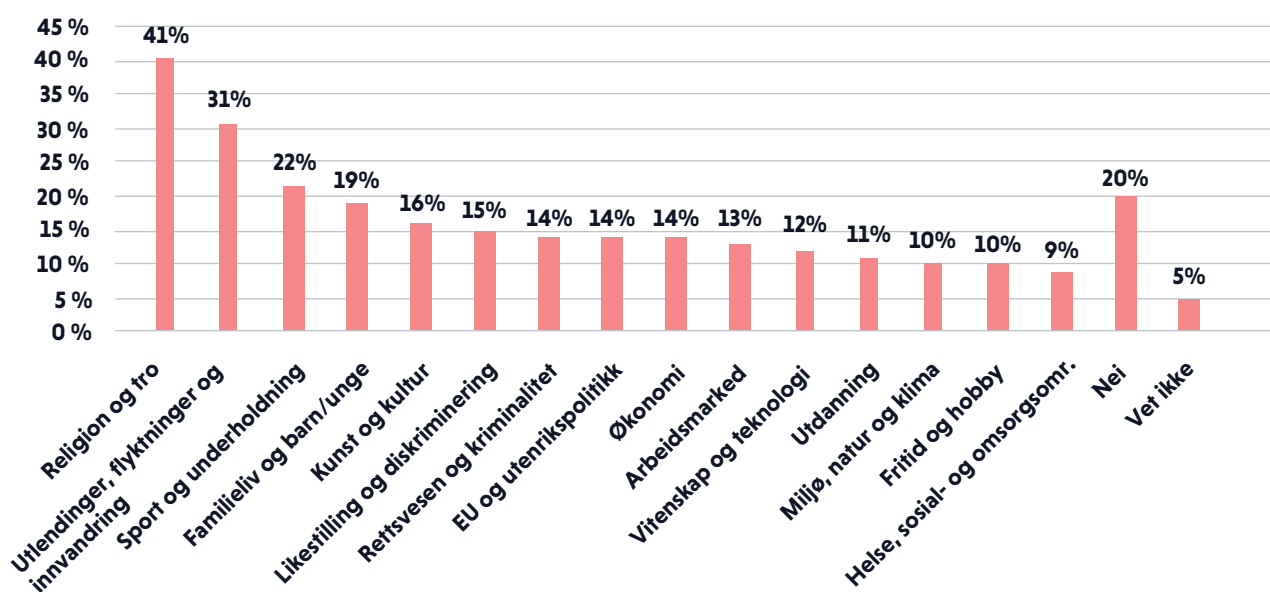
Når det gjelder hvilke temaer folk unngår å debattere, ser vi det samme mønsteret som i ombudets undersøkelse fra 2018. Fortsatt er «religion og tro» og «utlendinger, flyktninger og innvandring» de temaene som flest avstår fra å debattere på Facebook. Figur 31 viser at 41 prosent unngår debatter om religion og tro, mens 31 prosent unngår å debattere utlendinger, flyktninger og innvandring. 22 prosent unngår å diskutere sport og underholdning.

20 prosent svarer at det ikke er noen temaer de avstår fra å kommentere. Dette tallet har holdt seg stabilt siden 2018. Andelen som ikke avstår fra å kommentere noen temaer, er en del lavere enn i den tilsvarende danske Facebook-undersøkelsen, hvor 38 prosent svarte nei på dette spørsmålet (Zuleta og Laurssen 2017).

Figur 31.

Temaer som deltakere i samfunnsdebatter avstår fra å kommentere på

Spørsmålsformulering: «Er det noen temaer du avstår fra å kommentere på, på Facebook? Du kan krysse av flere svar»



Deltakere i samfunnsdebatt, N = 1013

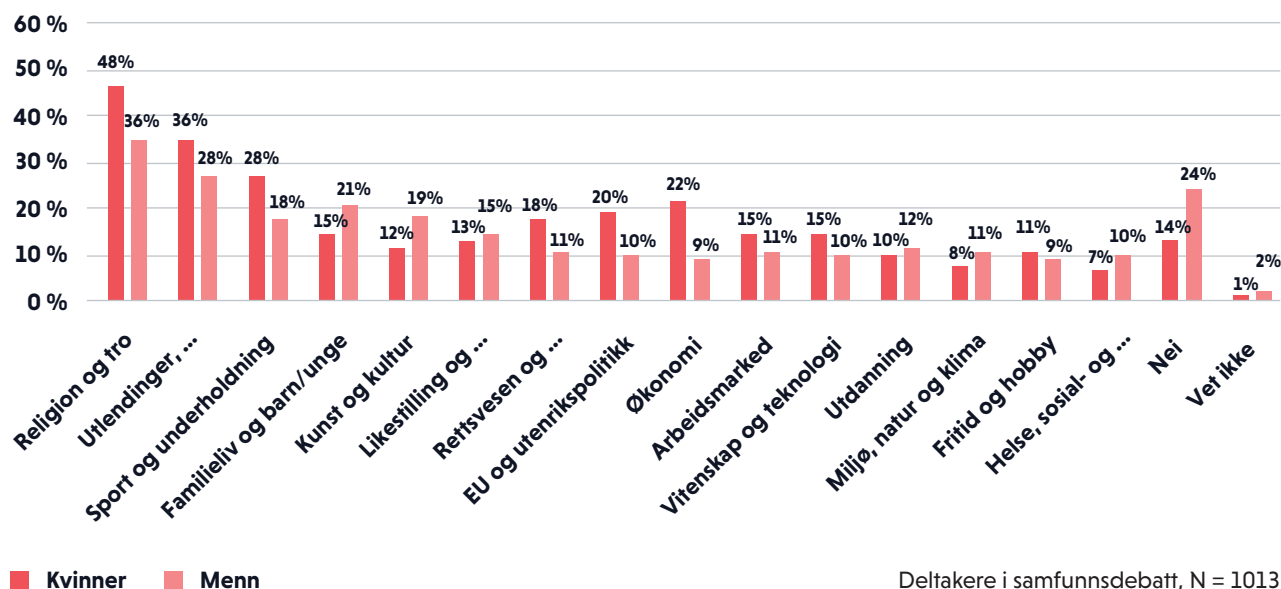
Når tallene brytes ned på kjønn i figur 32, ser vi at kvinner i større grad enn menn oppgir at de avstår fra å debattere visse temaer. For eksempel ser vi at 48 prosent av kvinnene oppgir at de avstår fra å debattere religion og tro, mot 36 prosent menn. Denne forskjellen er signifikant. Det er også signifikante kjønnsforskjeller når det kommer til økonomi, hvor 22 prosent

kvinner og 9 prosent menn avstår, samt EU og utenrikspolitikk. Et annet tema som signifikant flere menn enn kvinner avstår fra å debattere, er familieliv og barn/unge. Det er dessuten langt flere menn (24 prosent) enn kvinner (14 prosent) som oppgir at det ikke finnes noen temaer de avstår fra å debattere.

Figur 32.

Temaer som deltakere i samfunnsdebatter avstår fra å kommentere på, fordelt på kjønn

Spørsmålsformulering: «Er det noen temaer du avstår fra å kommentere på, på Facebook? Du kan krysse av flere svar»



Deltakere i samfunnsdebatt, N = 1013

5.3 Én av fire avstår fra samfunnsdebatten på grunn av trusler i debatten

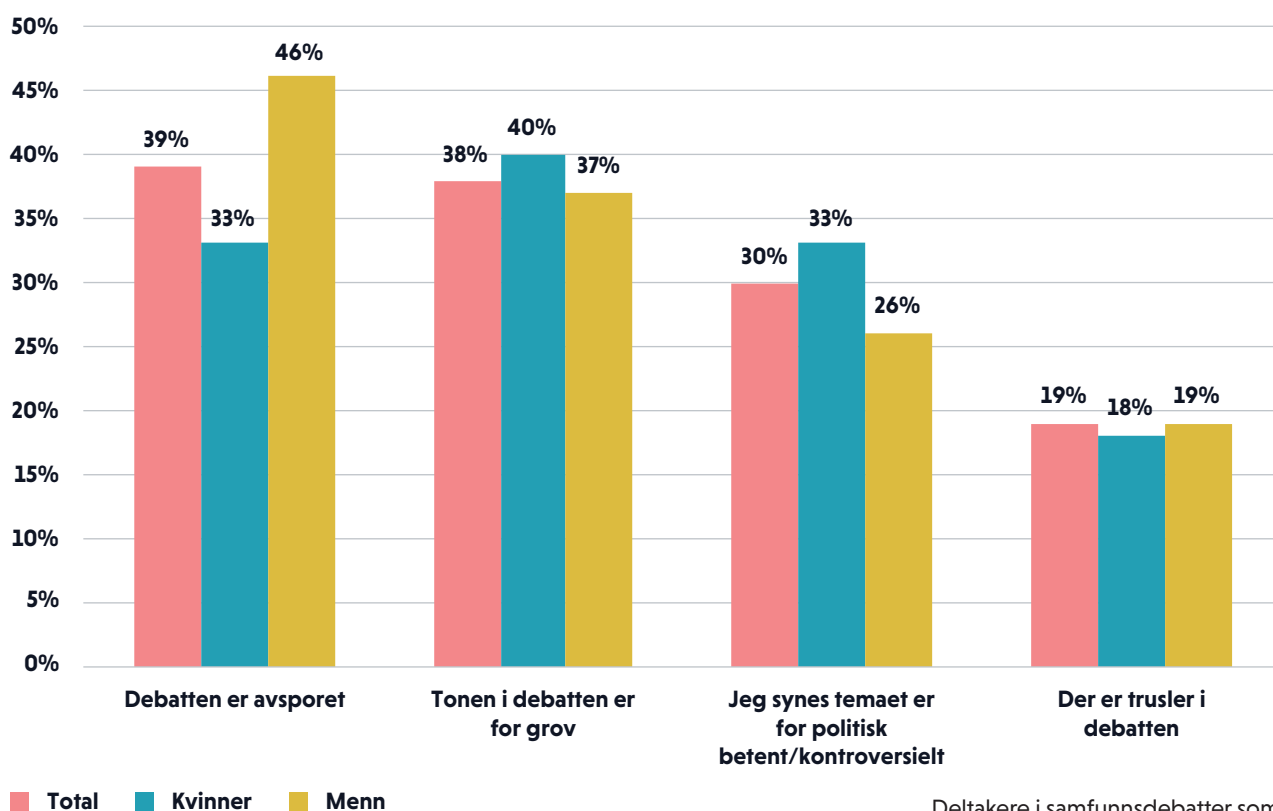
Hvordan respondentene vurderer debattklimaet, vil nødvendigvis være en subjektiv vurdering – folk har ulik terskel for hva de opplever som belastende. Figur 33 viser at blant dem som oppgir at det er visse temaer de avstår fra å kommentere, mener flest at debatten er avsporet (39 prosent) og at tonen i debatten er for grov (38 prosent). Totalt 30 prosent av deltakere i samfunnsdebatter oppgir at de synes temaet er for politisk kontroversielt. Samtidig er det 1 av 5 (19 prosent) som oppgir at det skyldes trusler i debatten. Det var ikke spesifisert i spørsmålsformuleringen om det er trusler mot en selv eller andre, men uavhengig av dette må tallet anses som høyt. At så mange opplever at det er trusler i debattene på Facebook, mener vi er bekymringsfullt.

Det er helt tydelig at det å ha opplevd truende kommentarer på Facebook påvirker lysten til å engasjere seg i samfunnsdebatter. Figur 34 viser at de som ofte opplever truende kommentarer i Facebook-debatter, i større grad vegrer seg fra å skrive kommentarer enn de som sjelden eller aldri opplever dette. Av dem som har opplevd trusler i debatten, svarer 49 prosent at de ofte vegrer seg for å skrive kommentarer i en debatt på Facebook. Av dem som sjelden eller aldri opplever trusler i debatten, svarer 20 prosent at de ofte vegrer seg for å debattere.

Figur 33.

Årsaker til å avstå fra å kommentere i samfunnsdebatter

Spørsmålsformulering: «Hva vil den typiske årsaken være til at du avstår fra å skrive en kommentar i en debatt på Facebook? Du kan avgi inntil tre svar»

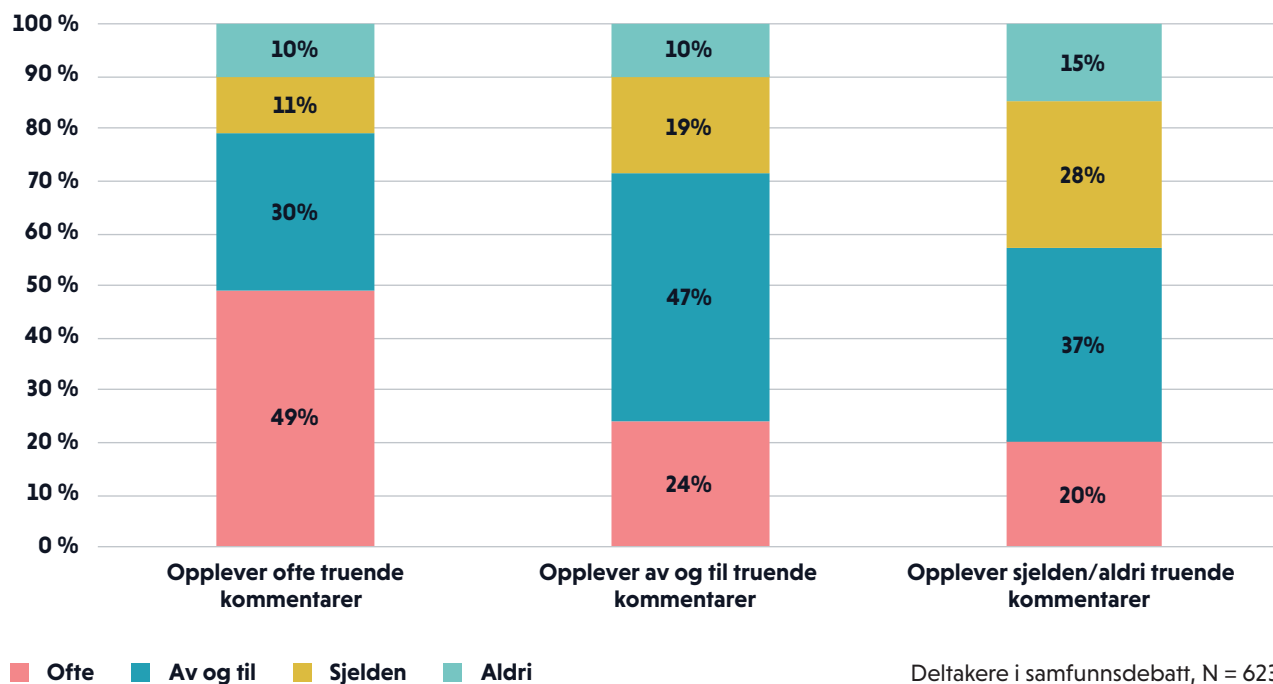


Deltakere i samfunnsdebatter som avstår fra å debattere, N = 763

Figur 34.

Sammenhengen mellom å vegre seg for å kommentere og å ha opplevd truende kommentarer

Spørsmålsformulering: «Hvor ofte opplever du følgende på Facebook: Jeg vegrer meg for å skrive kommentarer i en debatt på Facebook på grunn av tonen» og grad av enighet i påstanden «Jeg opplever at andre skriver noe truende i en debattråd på Facebook»



5.4 Mange opplever at debattklimaet blir hardere

Ombudets 2018-undersøkelse viste at nesten halvparten av respondentene mente at tonen i debattene på Facebook hadde blitt hardere de siste årene. Figur 35 viser at nær halvparten (45 prosent) av dem som deltar i samfunnsdebatter på Facebook, er helt eller delvis enig i at debatttonen på Facebook har blitt hardere i løpet av det siste året. Kun 11 prosent er helt eller

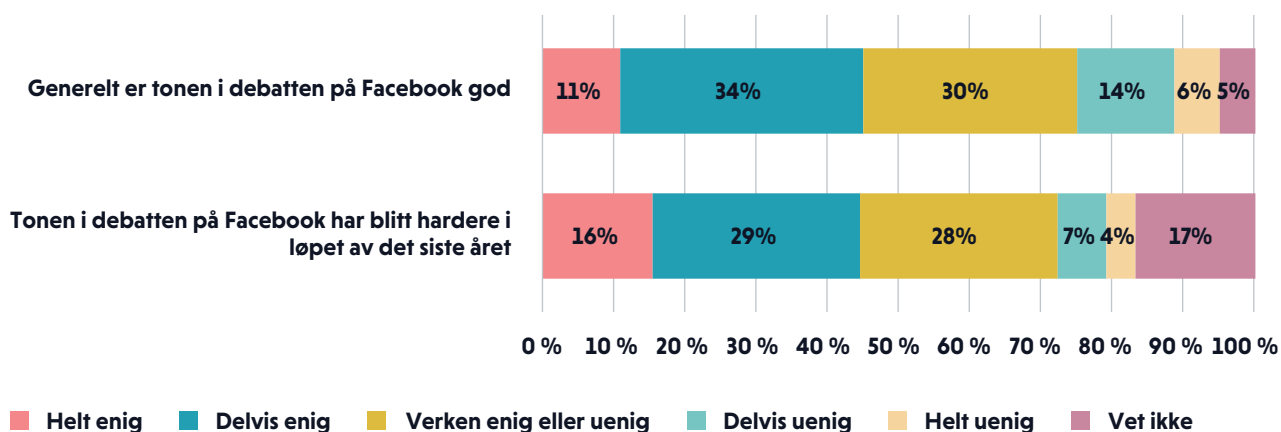
delvis uenig. Opplevelsen av at tonen i Facebook-debatter stadig hardner til, ser med andre ord ut til å være stabil over tid.

På den andre siden oppgir 45 prosent av dem som deltar i samfunnsdebatter, at de er helt eller delvis enig i at tonen på Facebook generelt er god. Men det er kun 11 prosent av denne gruppen som er *helt* enig i påstanden.

Figur 35.

Opplevelse av tonen i debatter på Facebook

Spørsmålsformulering: «Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander: 'Generelt er tonen i debatten på Facebook god' og 'Tonen i debatten på Facebook har blitt hardere i løpet av det siste året'»

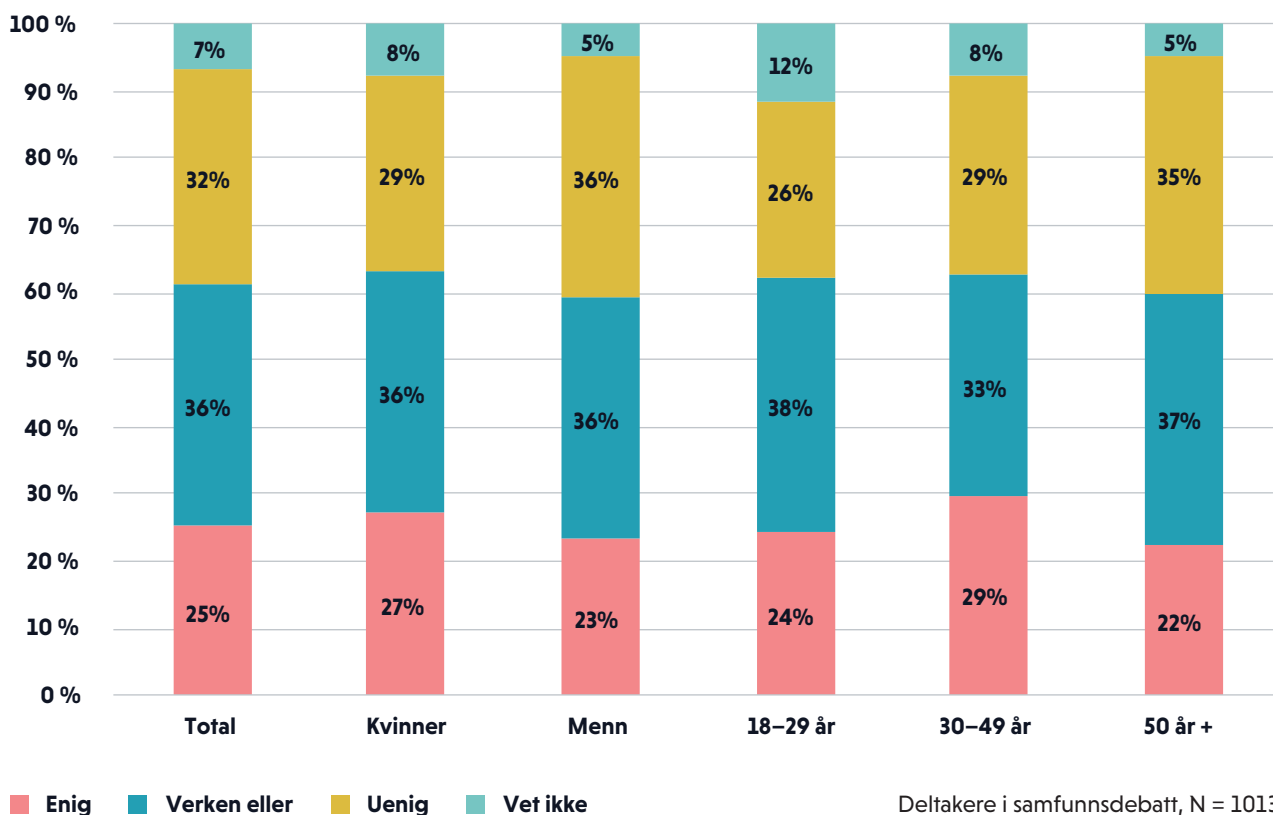


Deltakere i samfunnsdebatt, N = 1013

Figur 36.

Grad av enighet i påstanden «Jeg har i løpet av det siste året debattert mindre på Facebook på grunn av den harde tonen», totalt, og fordelt på kjønn og alder

Spørsmålsformulering: «Hvor enig eller uenig er du i følgende påstand: Jeg har i løpet av det siste året debattert mindre på Facebook på grunn av den harde tonen»



5.5 Én av fire debatterer mindre på grunn av tonen i debatten

Figur 36 viser hvordan kvinner, menn og ulike aldersgrupper som deltar i samfunnsdebatter på Facebook, stiller seg til påstanden om at de i løpet av det siste året har debattert mindre på Facebook på grunn av den harde tonen i debatten. Den første søylen til venstre i diagrammet viser at 25 prosent av samfunnsdebattantene sier seg enig i at de har debattert mindre, mens 32 prosent er uenig. 36 prosent er verken enig eller uenig.

Forskjellene er ikke så store når det gjelder kjønn og alder, men vi ser at menn i litt mindre grad enn kvinner oppgir at tonen i debatten har ført til at de deltar mindre: 27 prosent kvinner sier seg helt enige i påstanden, mot 23 prosent menn. Når det gjelder alder, er det de mellom 30 og 49 år som i størst grad oppgir at de har debattert mindre (29 prosent), mens dette er tilfellet for 22 prosent av dem som er over 50 år.

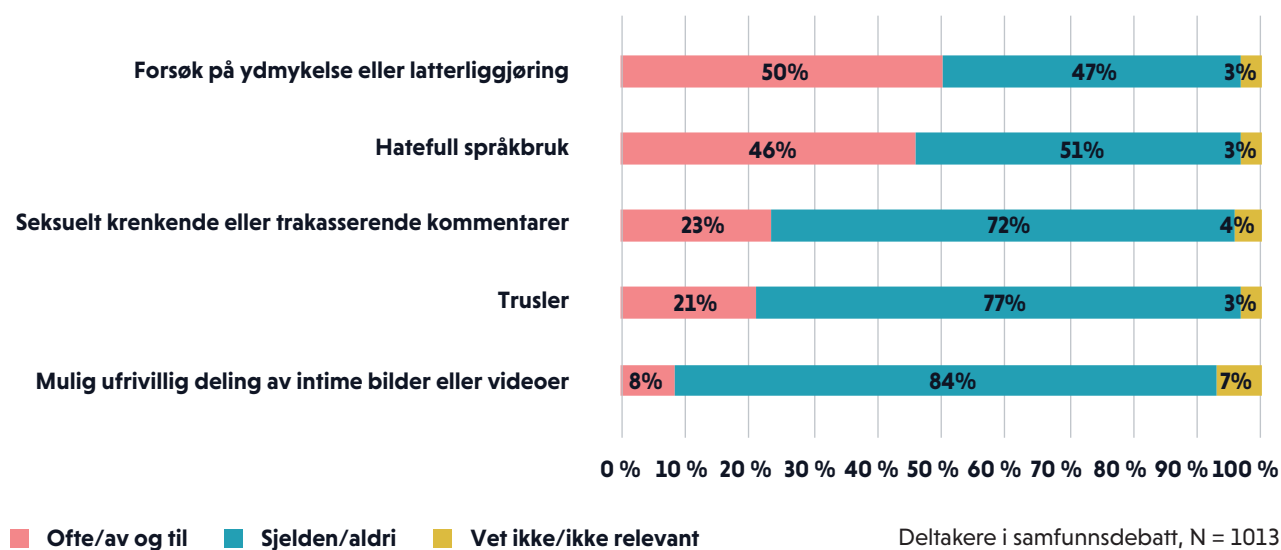
5.6 Kvinner er vitne til mer hatefull språkbruk enn menn

De som deltar i samfunnsdebatter på Facebook, har også blitt spurt om hvordan de synes andre oppfører seg på Facebook. Mye tyder på at ydmykelse, latterliggjøring og hatefull språkbruk er vanlig: Figur 37 viser at halvparten av dem som deltar i samfunnsdebatter, oppgir at de ofte eller av og til ser forsøk på ydmykelse eller latterliggjøring. Nær halvparten (46 prosent) har ofte eller av og til sett hatefull språkbruk. Nær 1 av 4 (23 prosent) har ofte eller av og til sett seksuelt krenkende eller trakasserende kommentarer, mens 1 av 5 (21 prosent) oppgir å ha sett trusler i debatten. Det er også 8 prosent som har vært vitne til mulig ufrivillig deling av intime bilder eller videoer.

Figur 37.

Opplevd forekomst av ulike typer negativ debattatferd på Facebook

Spørsmålsformulering: «Hvor ofte har du sett følgende atferd på Facebook?»



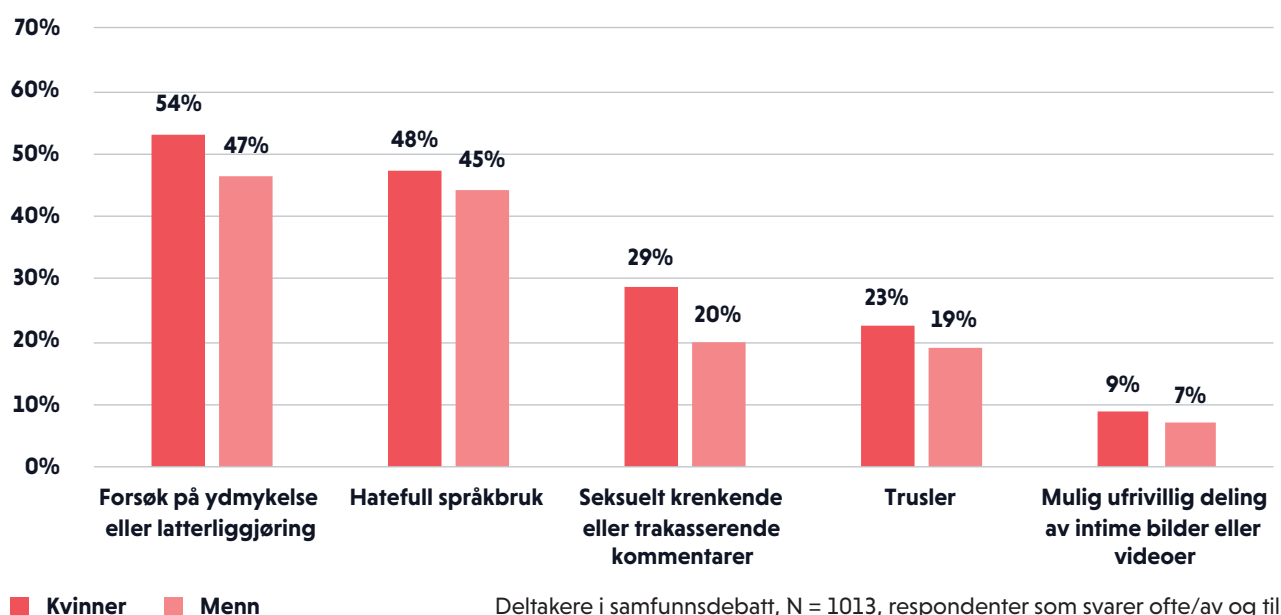
Kvinner oppgir gjennomgående å ha vært vitne til mer negativ debattatferd enn menn, særlig når det gjelder seksuelt krenkende eller trakasserende kommentarer. Figur 38 viser at tre av ti kvinner har sett seksuelt krenkende eller trakasserende kommentarer,

mot to av ti blant mennene. Det er med andre ord tydelig at kvinner opplever mer negativ atferd i samfunnsdebattene på Facebook enn menn. På bakgrunn av dette er det ikke så overraskende at kvinner lar være å delta i debatter i større grad enn menn.

Figur 38.

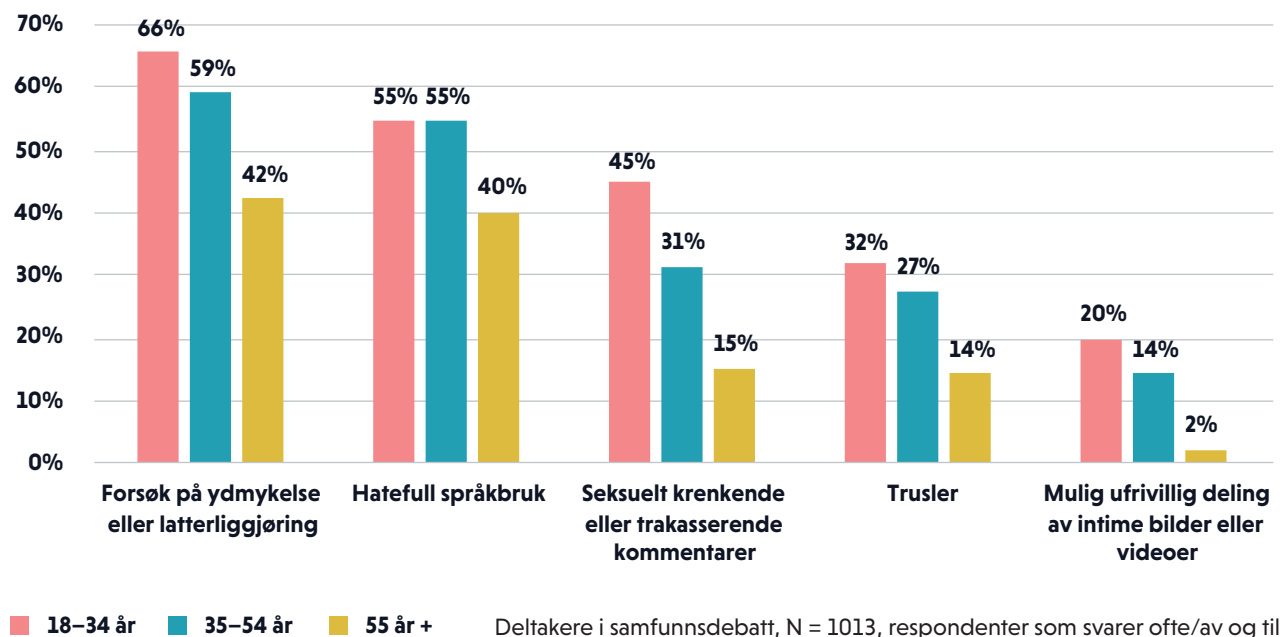
Opplevd forekomst av ulike typer negativ debattatferd på Facebook, fordelt på kjønn

Spørsmålsformulering: «Hvor ofte har du sett følgende atferd på Facebook?»



Figur 39.

Opplevd forekomst av ulike typer negativ debattatferd på Facebook, fordelt på alder
Spørsmålsformulering: «Hvor ofte har du sett følgende atferd på Facebook?»



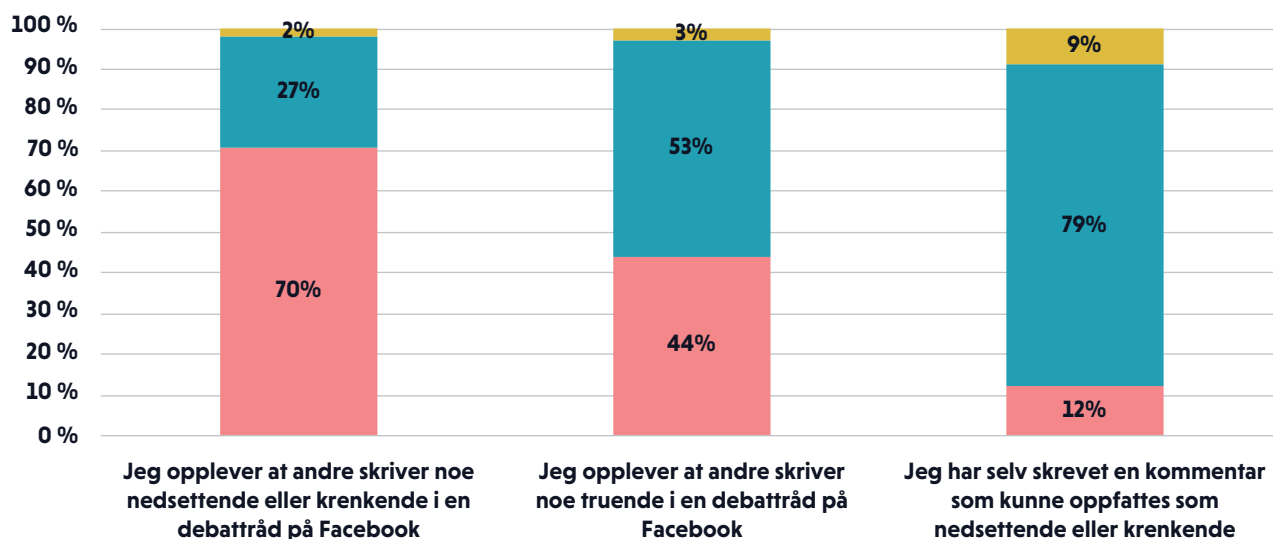
Når det gjelder alder, viser figur 39 at de under 35 år langt oftere enn eldre ser ulike former for hatefull, krenkende eller trakasserende debattatferd. Vi ser for eksempel at hele 45 prosent av dem mellom 18 og 34 år oppgir at de ofte eller av og til ser seksuelt krenkende eller trakasserende kommentarer mot 15 prosent av dem som er 55 år eller eldre. Andelen som ofte eller av og til ser trusler i debatter, er dobbelt så høy blant den yngste aldersgruppen (32 %) som den eldste (14 %).

Inntrykket av at tonen i samfunnsdebatter på Facebook kan være ganske hard og negativ, bekreftes også av figur 40. Her ser vi at hele 7 av 10 oppgir at de ofte eller av og til har opplevd at andre skriver noe nedsettende eller krenkende i en debattråd på Facebook. Det er også nesten halvparten (44 prosent) som oppgir å ha opplevd at andre skriver noe truende i en debattråd. Dette må betegnes som høye tall.

Figur 40.

Erfaringer med nedsettende, krenkende og truende kommentarer

Spørsmålsformulering: «Hvor ofte opplever du følgende på Facebook?»



Det er ikke definert i spørsmålet hva som menes med en nedsettende og krenkende, og det vil derfor variere hva respondentene legger i disse begrepene. Men det er likevel tydelig at flertallet av dem som deltar i samfunnsdebatter på Facebook, opplever at tonen i debattene ofte er ubehagelig.

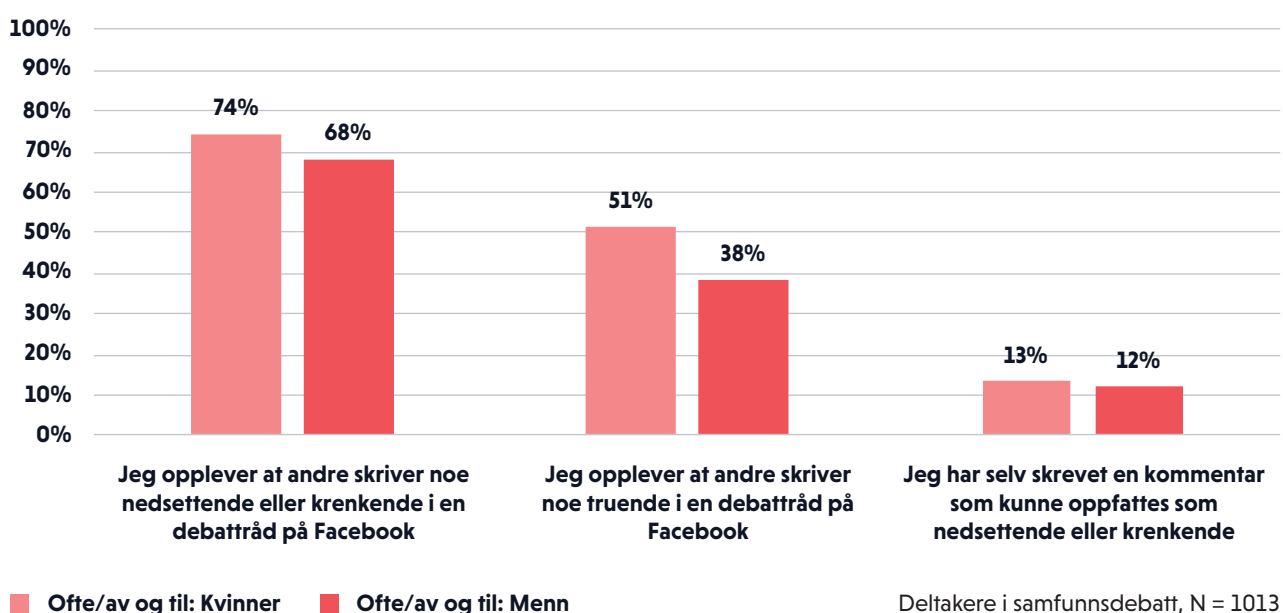
Det er 12 prosent som ofte eller av og til mener at de selv har skrevet en kommentar som kunne oppfattes som nedsettende eller krenkende. Dette tallet er en del høyere enn det Nadim mfl. (2020) finner i sin studie av dem som deltar i opphetede og aggressive nettdebatter, hvor 1 til 2 prosent oppga at de skriver netthets i form av hetsende, rasistiske eller hatefulle ytringer. Samtidig er ikke disse tallene direkte sammenliknbare på grunn av forskjeller i metode og spørsmålsformulering. Det er også viktig å understreke slike ytringers subjektive karakter: Det kan godt være at avsenderen av en kommentar som *andre* opplever som nedsettende eller krenkende, ikke selv vurderer kommentaren sin slik.

Samtidig finner vi en sammenheng mellom det å selv uttrykke seg nedsettende eller krenkende og å ha opplevd at andre skriver noe truende eller nedsettende: Blant dem som selv oppgir at de ofte eller av og til skriver noe nedsettende/krenkende (n = 124), har 70 prosent opplevd at andre skriver noe truende, mens 87 prosent har opplevd at andre har skrevet noe nedsettende/krenkende. Dette bekrefter Nadim mfl. (2021) sitt poeng om at avsenderne av netthets også ofte selv *mottar* hets, fordi de deltar i opphetede og aggressive debatter.

Figur 41 viser kjønnsforskjellene i erfaringer med nedsettende, krenkende og truende kommentarer. Her ser vi igjen at kvinner opplever debatten som mer truende enn menn. Halvparten av kvinnene som deltar i debatter, oppgir at de ofte eller av og til har opplevd at andre skriver truende kommentarer i en debattråd, mens dette gjelder 38 prosent menn.

Figur 41.

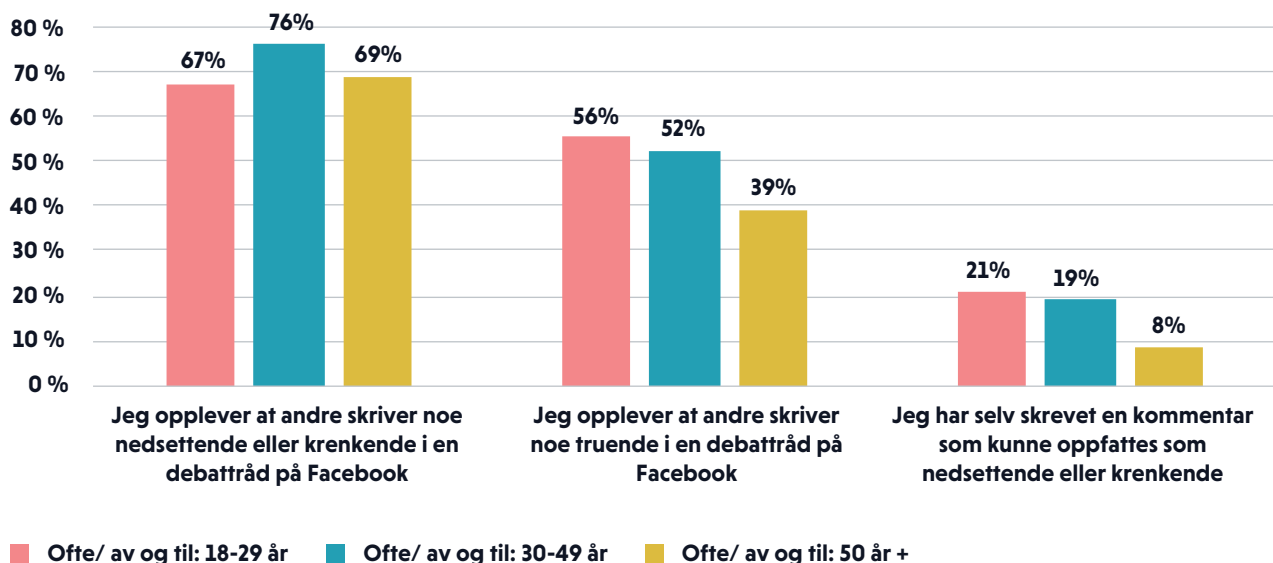
Erfaringer med nedsettende, krenkende og truende kommentarer, fordelt på kjønn
Spørsmålsformulering: «Hvor ofte opplever du følgende på Facebook?»



At kvinner i større grad enn menn påvirkes negativt av tonen i samfunnsdebatter på nett og i sterkere grad enn menn opplever kommentarer som nedsettende, krenkende eller truende, er et gjennomgående funn i studier om hatefulle ytringer og trakassering på nett (se Amnesty International 2018 og Nadim og Fladmoe 2019).

Figur 42.

Erfaringer med nedsettende, krenkende og truende kommentarer, fordelt på alder
Spørsmålsformulering: «Hvor ofte opplever du følgende på Facebook?»



Deltakere i samfunnsdebatt, N = 1013, respondenter som svarer ofte/av og til

Samtidig er det mye som tyder på at debattklimaet blant de yngste respondentene er langt mer grenseoverskridende og hatefullt enn blant de eldre. Det er langt flere blant de yngste som mottar hatefulle kommentarer, men også flere som oppgir at de selv har skrevet en potensielt nedsettende eller krenkende kommentar. Figur 42 viser at andelen som oppgir at de ofte eller av og til har opplevd at andre skriver noe truende i debatter, synker tydelig med alder: fra 56 prosent av dem mellom 18 og 34 år til 39 prosent blant dem som er 50 år og eldre. Ikke minst er langt flere i den yngste aldersgruppen som sier at de selv ofte eller av og til har skrevet en kommentar som kunne oppfattes som nedsettende eller krenkende: 21 prosent i aldersgruppen 18–34 mot 8 prosent i aldersgruppen 50 år +.

5.7 Én av tre har opplevd hatefulle bemerkninger mot seg selv

Å selv bli direkte rammet av hatefulle kommentarer kan oppleves som svært belastende. Av figur 43 ser vi at dette er langt fra uvanlig blant deltakere i

samfunnsdebatter på Facebook. Én av tre (34 prosent) har opplevd at andre har skrevet nedsettende eller krenkende kommentarer mot eller om dem på Facebook. Til sammenlikning oppga 27 prosent av debatt-deltakerne at de hadde opplevd å bli snakket stygt til på Facebook i ombudets forrige undersøkelse om hatefulle ytringer fra 2018.

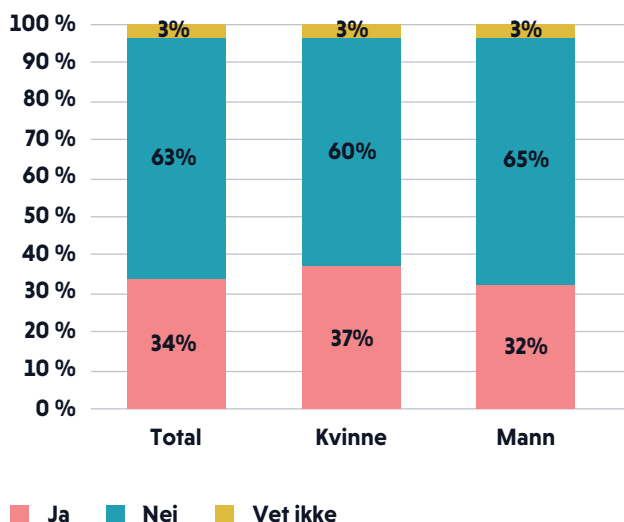
Også her er det forskjeller knyttet til alder og kjønn, både blant dem som deltar og ikke deltar. Figur 43 viser også at det er noe flere kvinner (37 prosent) enn menn (32 prosent) som har opplevd hatefulle bemerkninger mot seg selv, men forskjellen er ikke signifikant.

Den største forskjellen blant norske Facebook-debattanter når det gjelder det å ha opplevd hatefulle kommentarer mot egen person, er igjen knyttet til alder. Som figur 44 viser, oppgir hele 7 av 10 i alderen 18–29 år at de har opplevd å få hatefulle bemerkninger om/mot seg selv. Andelen som oppgir dette, synker markant med alder. I den eldste aldersgruppen, 50 år +, er det til sammenlikning 25 prosent som har opplevd dette. Dette er i tråd med tidligere forskning, som peker på at unge voksne er spesielt utsatt for trakassering på nettet (Nadim og Fladmoe 2016).

Figur 43.

Andel som har opplevd hatefulle bemerkninger om/mot seg selv i samfunnsdebatter, fordelt på kjønn

Spørsmålsformulering: «Har du noensinne opplevd hatefulle bemerkninger om/mot deg selv på Facebook (både i åpne og lukkede grupper)?»

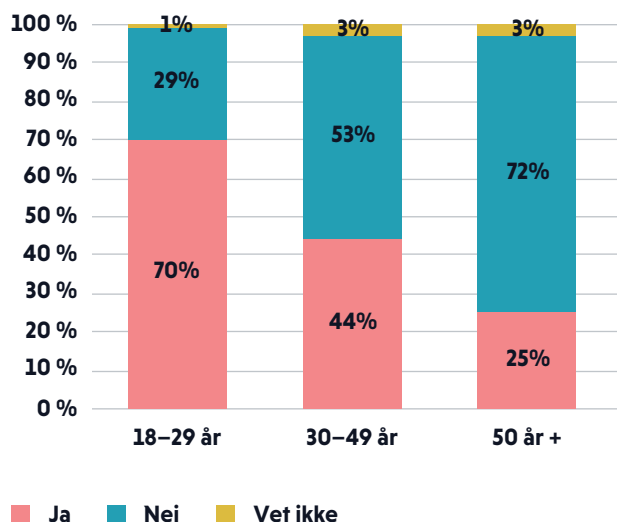


Deltakere i samfunnsdebatt, N = 1013

Figur 44.

Andel som har opplevd hatefulle bemerkninger om/mot seg selv i samfunnsdebatter, fordelt på alder

Spørsmålsformulering: «Har du noensinne opplevd hatefulle bemerkninger om/mot deg selv på Facebook (både i åpne og lukkede grupper)?»



Deltakere i samfunnsdebatt, N = 1013

5.8 Menn hetses for det de mener, kvinner fordi de er kvinner

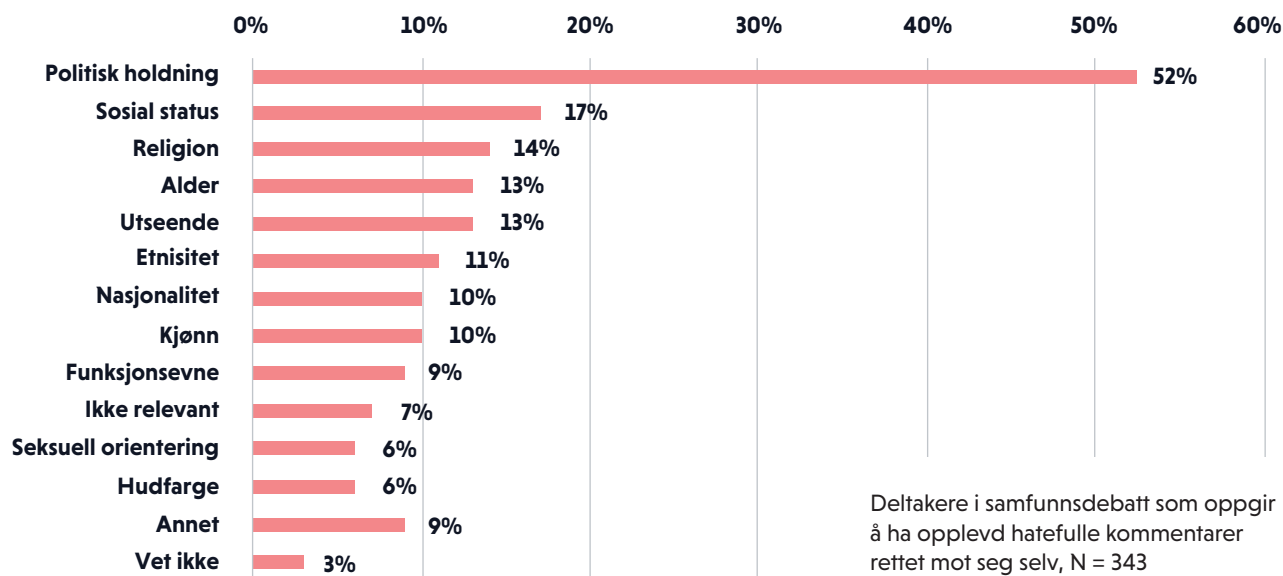
De som oppga at de har fått hatefulle kommentarer om eller mot seg selv, ble også spurt om hva den siste kommentaren de fikk, handlet om. Respondentene kunne krysse av for flere alternativer. Når vi ser på alle som oppgir å ha mottatt hatefulle kommentarer, ser vi at flest oppgir at kommentaren var knyttet til deres politiske holdning. Figur 45 viser at dette gjelder for

halvparten av dem som deltar i samfunnsdebatter på Facebook. Dette er ikke overraskende, gitt at respondentene deltar i nettopp debatter om politikk og samfunn. Samtidig ser vi at de hatefulle kommentarene folk har mottatt, også i stor grad rettes mot personlige kjennetegn – både grunnlag som er vernet i diskrimineringslovverket (f.eks. funksjonsevne, etnisitet og kjønn) og personlige kjennetegn som utseende.

Figur 45.

Hatefulle kommentarer etter grunnlag

Spørsmålsformulering: «Hvis du tenker på den siste gangen du opplevde å få hatefulle kommentarer rettet mot deg på Facebook, hva gikk kommentaren ut på? Du kan krysse av flere alternativer.»



Deltakere i samfunnsdebatt som oppgir å ha opplevd hatefulle kommentarer rettet mot seg selv, N = 343

I denne undersøkelsen har vi ikke data om respondentenes hudfarge, etnisitet eller nasjonalitet på grunn av forskningsetiske hensyn. Vi vet derfor ikke hvor stor andel av utvalget som har innvandrerbakgrunn. Men av figur 45 ser vi at en ikke ubetydelig andel har oppgitt at den hatefulle kommentaren de sist mottok, handlet om etnisitet (11 prosent), nasjonalitet (10 prosent) og/eller hudfarge (6 prosent). Av de 343 samfunnsdebattantene som oppgir å ha opplevd hatefulle kommentarer, er det 18 prosent som oppgir å ha mottatt hatefulle kommentarer mot enten hudfarge, nasjonalitet eller etnisitet. Det samme var tilfellet i ombudets forrige Facebook-undersøkelse fra 2018, hvor 26 prosent oppga at den groveste kommentaren de hadde mottatt, var rettet mot etnisitet/nasjonalitet og seks prosent mot hudfarge. Det ser altså ut til at hatefulle kommentarer rettet mot etnisitet, nasjonalitet og/eller hudfarge er et vedvarende problem på Facebook.

Fladmoe og Nadims studie fra 2017 viser at personer med innvandrerbakgrunn er mer eksponert enn majoritetsbefolkningen for hatefulle ytringer i sosiale medier som går direkte på de vernede grunnlagene i diskrimineringslovverket. I deres studie hadde

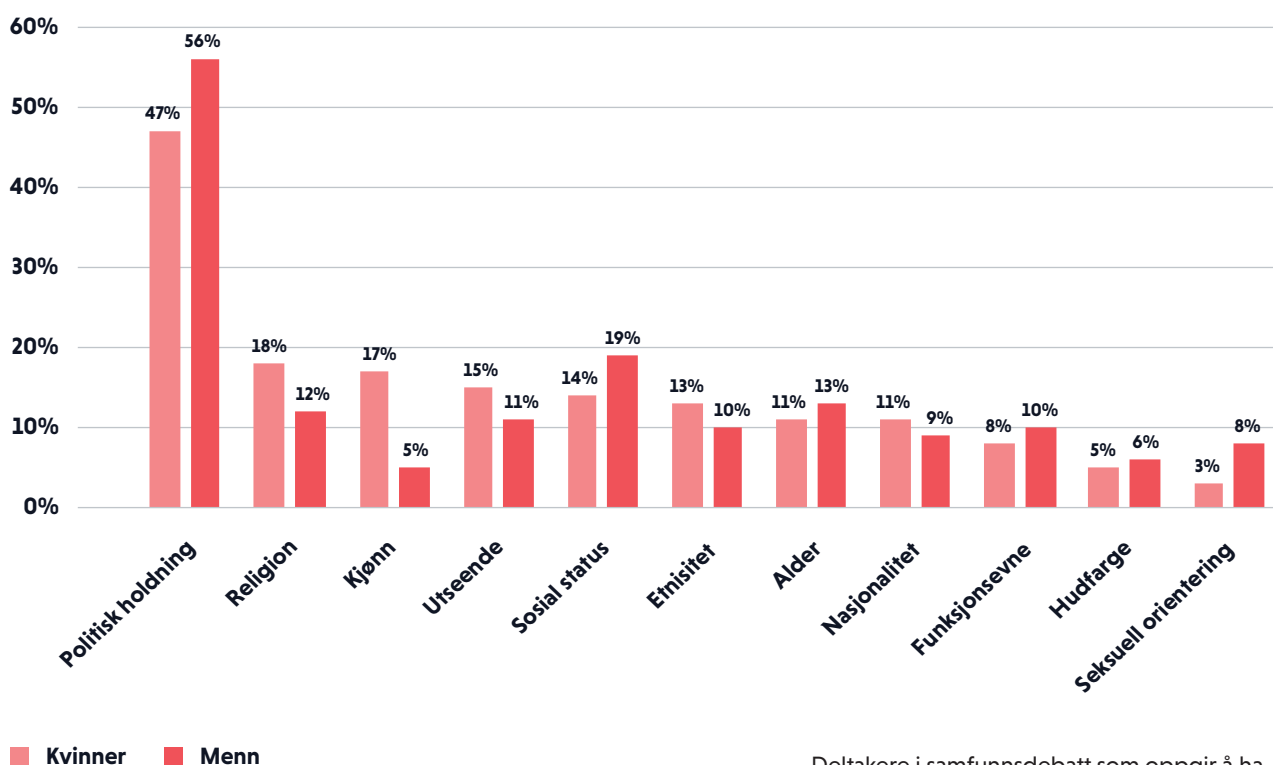
7 prosent av personer med innvandrerbakgrunn og 1 prosent av majoritetsbefolkningen mottatt hatefulle ytringer knyttet til etnisitet, nasjonalitet, hudfarge, religion eller nedsatt funksjonsevne. Samtidig viser de at majoritetsbefolkningen er like eksponert som minoritetsbefolkningen for andre, mer generelle ubehagelige ytringer på sosiale medier.

Hetsen rammer menn og kvinner forskjellig. Menn hetses for det de mener, mens kvinner hetses for den de er – sitt kjønn. Figur 46 viser at mens 5 prosent av mennene har opplevd hets på grunn av kjønn, har over dobbelt så høy andel – 17 prosent – av kvinnene opplevd dette. Når det gjelder seksuell orientering, er tendensen motsatt. Flere menn (8 prosent) enn kvinner (3 prosent) har opplevd denne typen hets. Nadim og Fladmoe (2019) har identifisert et liknende mønster. De finner at menn opplever mer nettbasert trakassering enn kvinner totalt sett, men det skyldes i hovedsak at de også er mer aktive i kommentarfeltene. De finner videre at menn og kvinner utsettes for ulike typer trakassering på nett. Menn mottar flere kommentarer rettet mot hva de mener, mens kvinner i større grad trakasseres på bakgrunn av at de er kvinner.

Figur 46.

Hatefulle kommentarer etter grunnlag, fordelt på kjønn

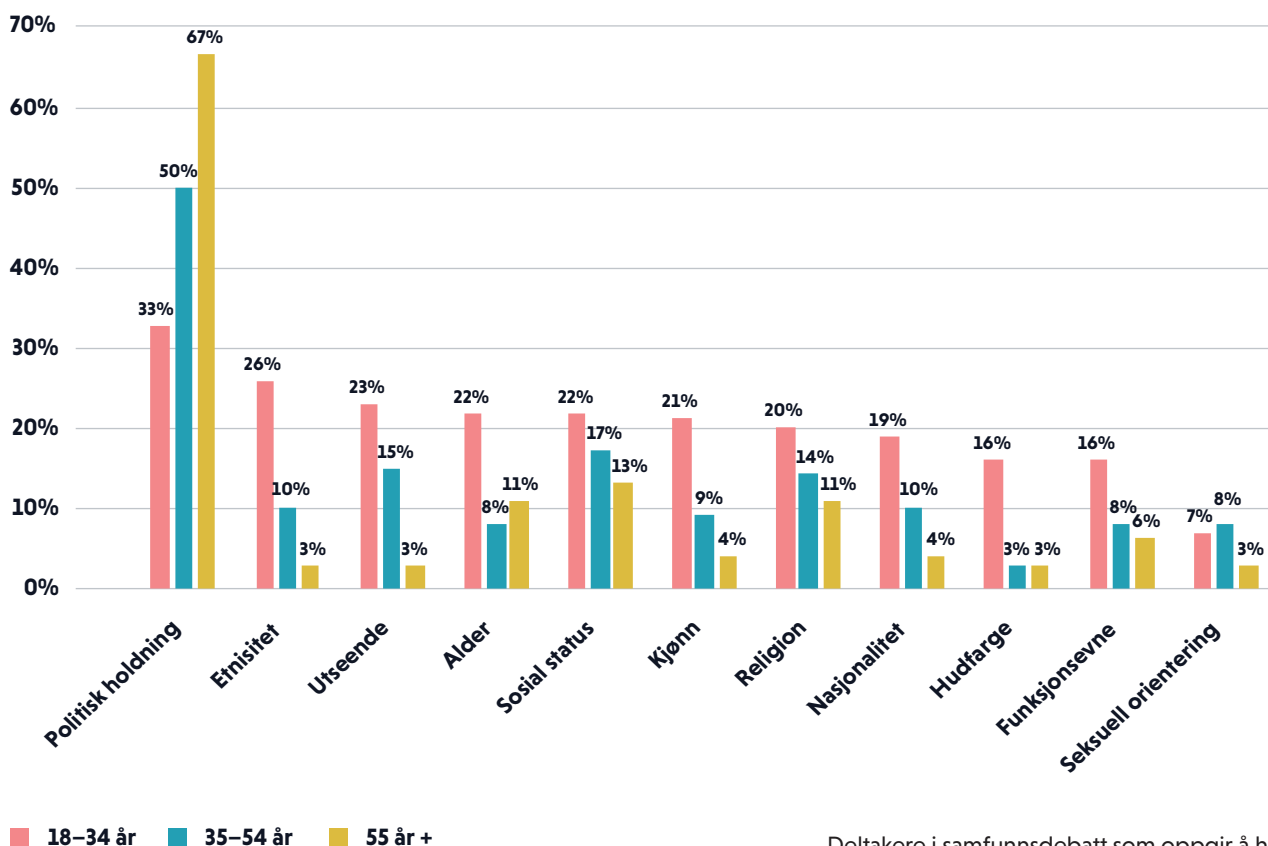
Spørsmålsformulering: «Hvis du tenker på den siste gangen du opplevde å få hatefulle kommentarer rettet mot deg på Facebook, hva gikk kommentaren ut på? Du kan krysse av flere alternativer.»



Deltakere i samfunnsdebatt som oppgir å ha opplevd hatefulle kommentarer, N = 343

Figur 47.*Hatefulle kommentarer etter grunnlag, fordelt på alder*

Spørsmålsformulering: «Hvis du tenker på den siste gangen du opplevde å få hatefulle kommentarer rettet mot deg på Facebook, hva gikk kommentaren ut på? Du kan krysse av flere alternativer.»



Deltakere i samfunnsdebatt som oppgir å ha opplevd hatefulle kommentarer, N = 343

Når det gjelder alder, viser figur 47 at de yngre aldersgruppene opplever markant flere hatefulle kommentarer på alle grunnlag sammenliknet med de øvrige aldersgruppene, med unntak av politisk holdning og seksuell orientering. Hatefulle kommentarer knyttet til politisk holdning er det eneste grunnlaget hvor andelen som har opplevd dette, stiger med alder. 33 prosent av dem mellom 18 og 29 har mottatt hatefulle kommentarer knyttet til sin politiske holdning, 50 prosent i aldersgruppen 35-54 og 67 prosent i aldersgruppen over 55 år.

Den yngste aldersgruppen mottar med andre ord langt mer hets på bakgrunn av hvem de er (personlige kjennetegn og/eller gruppetilhørighet), fremfor hva de mener. Forskjellene mellom de yngre og de eldre er aller størst på de vernede grunnlagene etnisitet, hudfarge, kjønn og funksjonsevne. 26 prosent av 18-29-åringene oppga at den siste hatefulle kommentaren de mottok handlet om etnisitet, mens dette gjaldt for 10 prosent av 35-54-åringene og kun 3

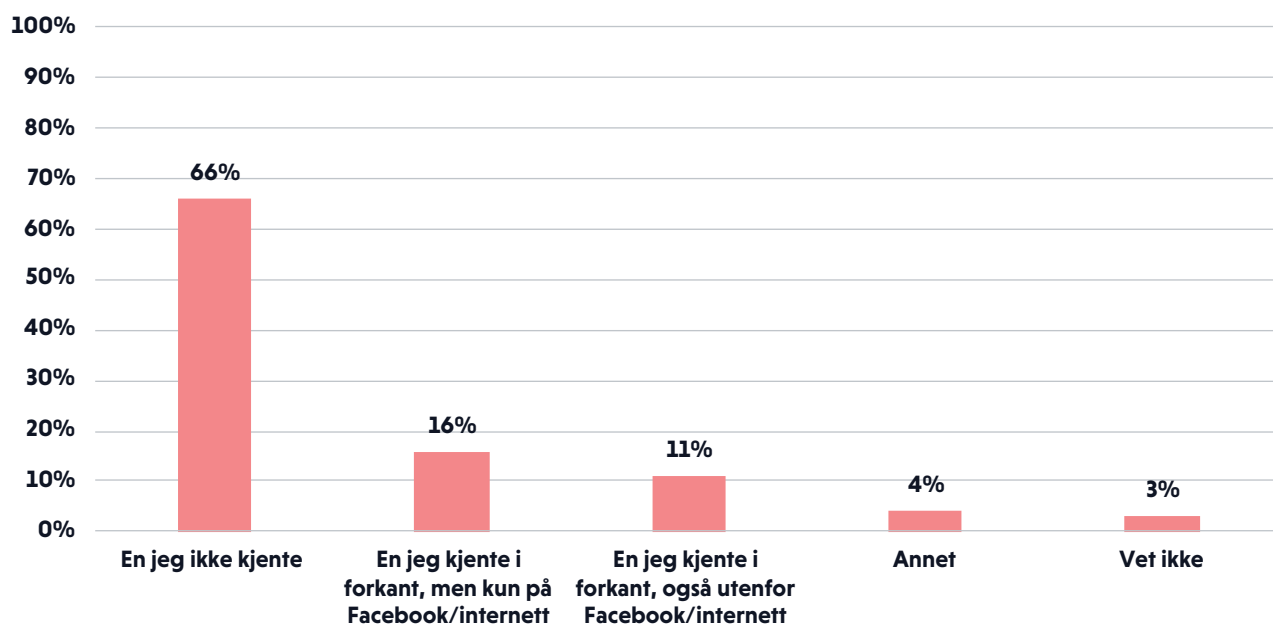
prosent av dem som er 55 år eller eldre. Når det gjelder kjønn, oppgir 21 prosent av dem mellom 18 og 29 år at de har mottatt hatefulle kommentarer på dette grunnlaget, mot 9 prosent mellom 35 og 54 og kun 4 prosent i aldersgruppen 55 år og eldre.

Vi kan ikke si noe sikkert om hvorfor de yngre aldersgruppene oppgir at de opplever langt mer hets på nær alle grunnlag sammenliknet med de eldre. Kanskje gjenspeiler det at debatten blant de yngre er generelt hardere, at yngre har en lavere terskel for å oppleve en kommentar som hatefull, og/eller at de de debatterer mer kontroversielle temaer. Yngre aldersgrupper er mer på nett enn de eldre (SSB 2019), og dagens 18-29-åringene har i stor grad vokst opp med internett. De er kanskje dermed i større grad enn de eldre en del av en internettkultur hvor studier peker på at grenseoverskridende og hatefull språkbruk blir normen heller enn unntaket (se Nadim mfl. 2020, s. 102).

Figur 48.

Mottakers relasjon til avsender av hatefulle kommentarer

Spørsmålsformulering: «Hvem kom den hatefulle kommentaren på Facebook fra?»



Andeler blant deltakere i samfunnsdebatter som har opplevd hatefulle kommentarer, N = 300

5.9 Menn står bak to av tre hatefulle kommentarer

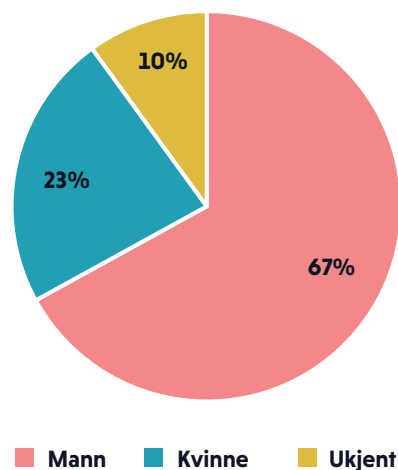
De som oppga at de hadde mottatt krenkende eller nedsettende kommentarer om seg selv, ble videre spurt om kjennetegn ved avsenderen av kommentaren. På dette spørsmålet svarer 2 av 3 at kommentaren kom fra en de ikke kjente, mens 16 prosent mente at det var fra en de kjente i forkant – men kun på nett. 11 prosent fikk slike kommentarer fra en de kjente også utenfor internett (figur 48). Dette kan tyde på at det er lettere å skrive noe hatefullt til noen man ikke kjenner, enn når man kjenner mottakeren og har møttes ansikt til ansikt.

Vi spurte også dem som har mottatt hatefulle kommentarer, om hvilket kjønn de mente avsenderen av kommentaren hadde. Figur 49 viser at respondentene mener at menn sto bak brorparten av de hatefulle kommentarene: Menn ble oppgitt som avsender i 67 prosent av tilfellene, kvinner i 23 prosent. 10 prosent kjente ikke til avsenderens kjønn.

Figur 49.

Kjønn på avsender av seneste hatefulle kommentar

Spørsmålsformulering: «Hvilket kjønn hadde personen som fremsatte den hatefulle kommentaren på Facebook?»

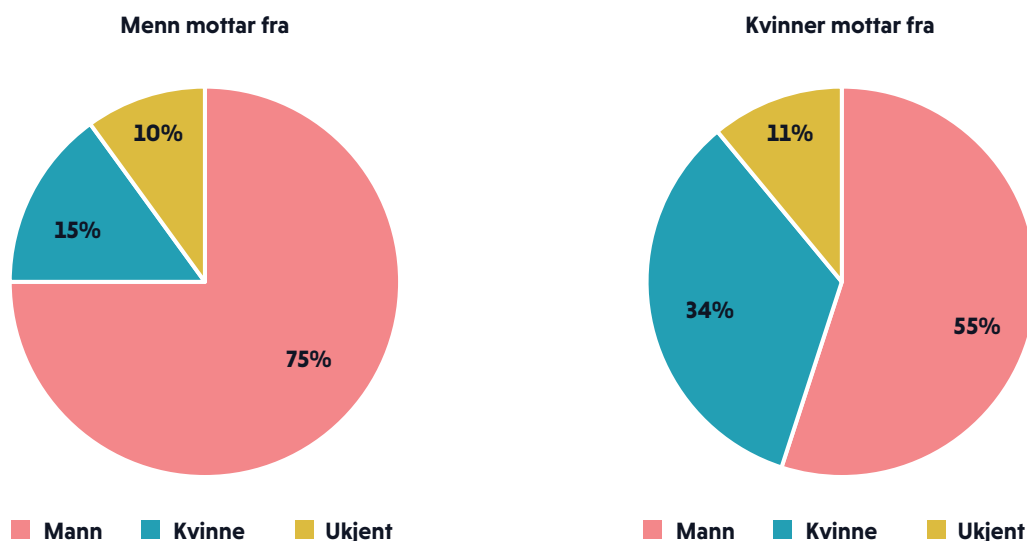


Andeler blant deltakere i samfunnsdebatter som har opplevd hatefulle kommentarer, N = 300

Figur 50.

Hvilket kjønn menn og kvinner oppgir på personen de mottok sin seneste hatefulle kommentar fra, sammenstilt med respondentens eget kjønn

Spørsmålsformulering: «Hvilket kjønn hadde personen som fremsatte den hatefulle kommentaren på Facebook?»



Andeler blant deltakere i samfunnsdebatter som har opplevd hatefulle kommentarer, N = 300

Vi har også sammenstilt mottakerens og avsenderens kjønn for å kunne se om det er noen kjønnete mønstre i hvem som sender og hvem som mottar hatefulle kommentarer. Menn er fremdeles tydelig overrepresentert som avsendere av hatefulle kommentarer, til både menn og kvinner. Men figur 50 viser at mottakerne av menns hatefulle kommentarer i stor grad er andre menn. 75 prosent av de hatefulle kommentarene som mannlige samfunnsdebattanter mottar på Facebook, kommer fra andre menn, kun 15 prosent kommer fra kvinner. Menn er også overrepresentert som avsendere av hatefulle kommentarer mot kvinner, med over halvparten (55 prosent) av kommentarene. Dette er i tråd med en rekke studier som viser at menn langt oftere står bak netthets og trakassering, og

at menn også tolererer hets og seksuell trakassering i større grad enn kvinner (se Nadim mfl. 2020, s. 21). Men når kvinner først er avsender av hatefulle kommentarer, er mottaker oftere en annen kvinne enn en mann: 34 prosent av kvinnene oppgir å ha mottatt en hatefulle kommentar fra en annen kvinne.

Samtidig det er det ikke nødvendigvis alltid slik at en hatefulle samfunnsdebattant skriver krenkende og nedsettende kommentarer til et tilfeldig offer. Nadmin mfl. (2021) finner en tydelig sammenheng mellom det å delta i harde nettdebatter, det å ytre seg hetsende og det å selv bli utsatt for hatefulle ytringer. Dette har å gjøre med at avsendere og mottakere av hatefulle ytringer ofte befinner seg i samme debattlandskap. Vi ser det samme mønsteret i vår undersøkelse.

5.10 Koronapandemiens påvirkning på tonen i debatten

Denne undersøkelsen ble gjennomført under den første bølgen av koronapandemien i Norge, våren 2020. Samfunnet ble brått stengt ned, og hverdagen ble kraftig endret. En studie utført av Retriever på oppdrag fra Bufdir viser at koronapandemien påvirket debattkulturen på redaksjonelle mediers Facebook-sider. Blant funnene var at kommentarer med negativ eller nøytral tone økte på bekostning av positive, nøytrale eller sarkastiske kommentarer. Det var også en betydelig økning av kvinner som deltok i debattene (Retriever 2021).

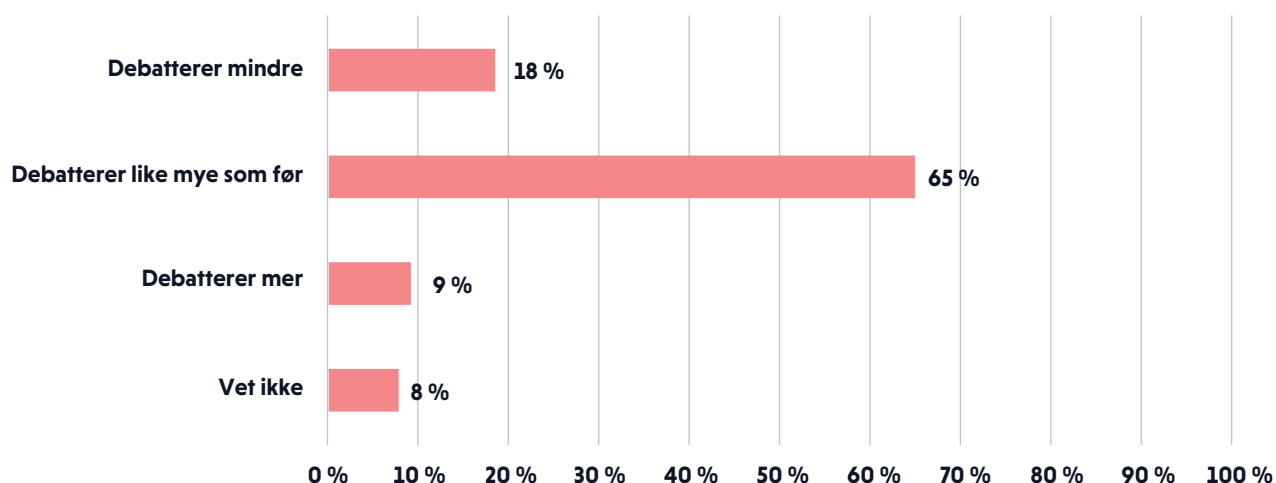
Vi la til noen spørsmål relatert til pandemien for å kunne si noe om hvorvidt pandemien påvirket respondentenes debattadferd og opplevelse av debattklimaet på Facebook.

Figur 51 viser at seks av ti i hele utvalget oppgir at de debatterer like mye som før under pandemien. Samtidig er det 18 prosent som oppgir at de debatterer mindre, og 9 prosent som debatterer mer. Det var med andre ord en liten nedgang i debattengasjementet hos dem som deltar i samfunnsdebatter som følge av pandemien samlet sett.

Figur 51.

Endringer i debattengasjement i koronaperioden

Spørsmålsformulering: «Har ditt debattengasjement økt eller blitt redusert i denne perioden?»



Deltakere i samfunnsdebatt, N = 1013

Respondentene ble også spurt om de syntes om debattene om ulike samfunnsområder på sosiale medier endret seg som følge av pandemien og de mange restriksjonene. Figur 52 tyder på at pandemien kan ha påvirket debattklimaet på de områdene hvor pandemien raskt fikk store konsekvenser.

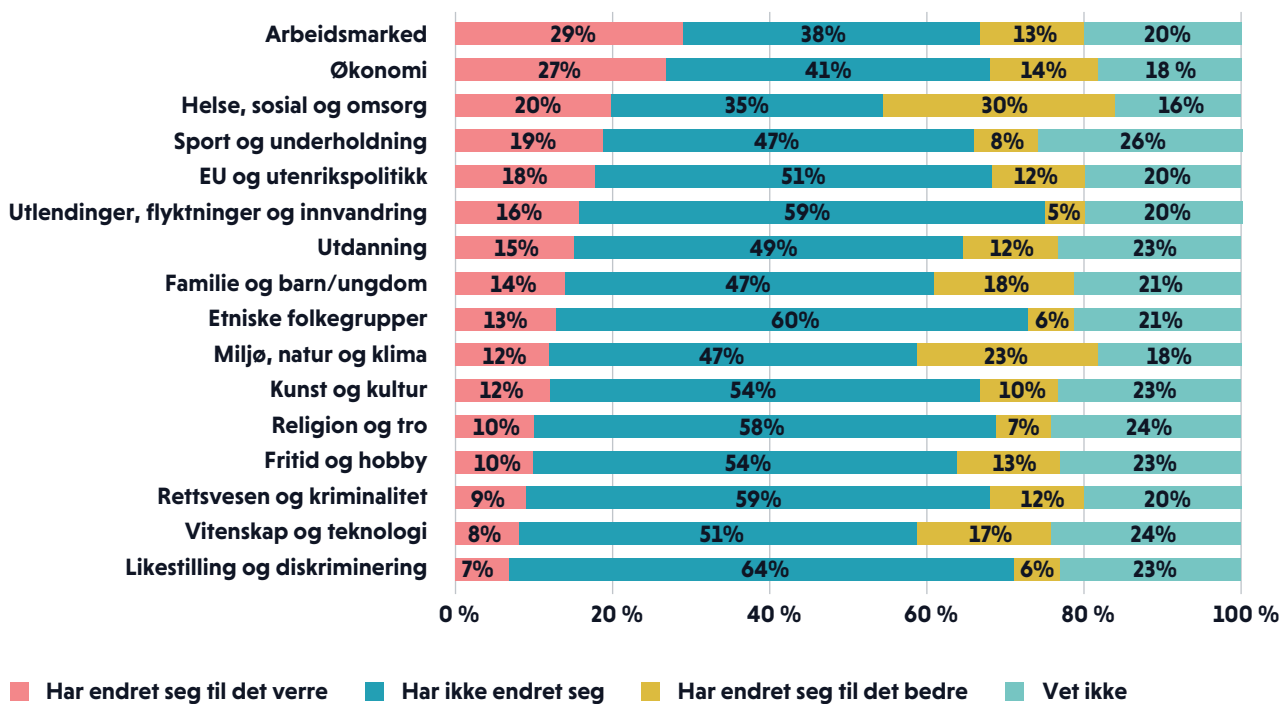
De største endringene er på områdene arbeidsmarked, økonomi og helse, sosial og omsorg. I debatter om arbeidsmarked og økonomi mente henholdsvis 29 og 27 prosent at tonen hadde endret seg til det verre.

I debatter om helse, sosial og omsorg mente 30 prosent at debatten hadde endret seg til det bedre. Dette er ikke overraskende, da det var på disse områdene pandemien raskt fikk dramatiske konsekvenser våren 2020 med en brå økning i antall arbeidsløse og permitterte, samtidig med økt oppmerksomhet rundt helsevesenets kamp mot viruset.

Figur 52.

Opplevelse av endringer i debattklima på sosiale medier under koronapandemien, totalt og etter tema

Spørsmålsformulering: «Hvordan synes du debattene på sosiale medier endret seg i de siste dagene med koronavirus og restriksjoner som omhandler de følgende temaene?»



Deltakere i samfunnsdebatt, N = 1013

KAPITTEL 6

OPPSUMMERING

I denne rapporten har vi sett nærmere på norske Facebook-brukeres holdninger til ytringsfrihet på sosiale medier, hvordan samfunnsdebatter på Facebook oppleves for dem som deltar, og forskjeller i debattatferd. Rapporten baserer seg på en spørreundersøkelse blant 2031 Facebook-brukere i Norge, gjennomført våren 2020. Undersøkelsen er en frittstående oppfølger til Likestillings- og diskrimineringsombudets undersøkelse *Hatefulle ytringer i offentlig debatt på nett* fra 2018.

Sosiale medier anses som en gevinst for ytringsfriheten

Undersøkelsen viser at halvparten av respondentene mener at sosiale medier er en gevinst for ytringsfriheten. Én av tre mener at sosiale medier gjør at de deltar i flere debatter enn før. Samtidig er det tydelige forskjeller i oppfatningen av sosiale mediers betydning for ytringsfriheten blant dem som deltar og dem som ikke deltar i samfunnsdebatter på Facebook: 64 prosent av dem som deltar, er helt eller delvis enig i denne påstanden, mot 40 prosent av dem som ikke deltar. De som allerede er aktive i samfunnsdebatter på Facebook, vektlegger viktigheten av sosiale medier i langt større grad enn de som ikke er aktive i slike debatter. Videre er menn mer positive til sosiale mediers betydning for ytringsfriheten enn kvinner.

Hatefulle ytringer hemmer folks ytringsfrihet

Nær syv av ti mener at det er et problem for ytringsfriheten at folk avstår fra å ytre seg på grunn av tonen i debatter på sosiale medier. Samtidig er det forskjeller i menn og kvinners oppfatninger av forholdet mellom

ytringsfrihet og vernet mot diskriminering. Generelt viser undersøkelsen at menn er mer opptatt av å verne om ytringsfriheten til tross for de negative konsekvensene, enn det kvinner er. For eksempel mener 73 prosent av mennene at det er viktig å verne om ytringsfriheten selv om noen ytringer oppleves som krenkende, mot 56 prosent av kvinnene. Over halvparten mener at hatefulle ytringer tar for mye plass på sosiale medier, og kvinner opplever dette som et større problem enn menn.

De fleste mener at det ikke bør være en lavere terskel for hva man kan si på internett enn i samfunnet ellers. Men her er det en tydelig aldersforskjell: Mens 53 prosent av de eldste er helt eller delvis uenig i at det bør være en lavere terskel for hva man kan si på internett, svarer 35 prosent av de yngste det samme.

Facebook anses som en viktig debattarena – men de unge skygger banen

Undersøkelsen viser at halvparten av respondentene mener at Facebook er en viktig plattform for offentlig debatt. Ikke overraskende er de som deltar i samfunnsdebatter på Facebook, mer enige i dette enn de som ikke deltar.

Samtidig gjenspeiler ikke de som deltar i samfunnsdebatter på Facebook, mangfoldet i den norske befolkningen når det gjelder kjønn, alder og utdanningsnivå. Undersøkelsen viser tydelig at Facebook-debatter først og fremst er de eldres arena. Den typiske samfunnsdebattanten på Facebook er en mann på 50 år eller eldre med høyere utdanning. Av dem som oppgir at de deltar i samfunnsdebatter på Facebook, er kun 8 prosent under 30 år. De som deltar aller minst, er unge kvinner.

Tonen i debatten har en avskrekkende effekt

Tonen i samfunnsdebatter på Facebook gjør at mange vegrer seg for å delta. Nær 2 av 3 oppgir at tonen i en debatt gjør at de ofte eller av og til vegrer seg for å skrive en kommentar. Kvinner vegrer seg i større grad enn menn, og yngre mer enn eldre. Det er særlig temaene religion og innvandringspolitikk som folk avstår fra å debattere på Facebook.

1 av 4 oppgir at de har debattert mindre på Facebook på grunn av den harde tonen. Kun 11 prosent av dem som deltar i samfunnsdebatter, er helt enig i at tonen generelt på Facebook er god.

Nedsettende og krenkende kommentarer er vanlig – særlig blant de unge

Videre ser vi at ydmykelse eller latterliggjøring og hatefull språkbruk er vanlig. 7 av 10 av dem som deltar i samfunnsdebatter på Facebook, har opplevd at andre skriver noe nedsettende eller krenkende i en debattråd på plattformen. Halvparten av kvinnene opplever ofte eller av og til at noen skriver noe truende.

Mange av dem som deltar i samfunnsdebatter på Facebook, har opplevd å få nedsettende eller krenkende kommentarer rettet mot seg selv. Tonen i debatten er særlig hard blant de yngste: Blant deltakere i samfunnsdebatt under 30 år oppgir hele 7 av 10 å ha mottatt en hatefull kommentar rettet mot seg selv.

Studier av opphetede nettdebatter peker på at det som følge av sosialisering, gruppemekanismer og digitale belønningsstrukturer har oppstått en kultur på deler av nettet hvor overdrevent fiendtlig og aggressiv språkbruk har blitt den normale måten å uttrykke uenighet på. I slike normbrytende og opphetede debatter er det en overvekt av unge personer og menn som deltar (Nadim mfl. 2021). Dette kan forklare en generell tendens i denne undersøkelsen – at de yngste respondentene både opplever langt mer hets, trusler og trakassering enn de eldre, samtidig som de oftere selv oppgir at de har skrevet kommentarer som kan oppfattes som trakasserende eller krenkende. De yngste er dessuten i større grad enn de eldre enig i at det bør være en lavere terskel for ytringer på nett enn i samfunnet for øvrig.

Menn hetses for sine meninger, kvinner for sitt kjønn

De fleste hatefulle kommentarene som folk har mottatt, handler om politisk holdning, men kvinner opplever markant mer hets på grunnlag av kjønn enn menn. Mange opplever også hets på bakgrunn av etnisitet, nasjonalitet eller hudfarge. De yngste mellom 18 og 29 mottar dessuten langt mer hets knyttet til alle grunnlag sammenliknet med de eldre aldersgruppene, med unntak av hets for politisk holdning.

Menn står bak to av tre hatefulle kommentarer

Menn står bak to av tre hatefulle kommentarer som deltakerne i samfunnsdebatter på Facebook har mottatt. 75 prosent av de hatefulle kommentarene som menn har mottatt, kommer fra andre menn, 15 prosent kommer fra kvinner. Av de hatefulle kommentarene som kvinner har mottatt, står menn bak 55 prosent, andre kvinner 34 prosent. Dette har også sammenheng med at det generelt er flere menn enn kvinner som debatterer på Facebook.

Hatefulle ytringer på sosiale medier er et stort problem

Det er viktig å verne om ytringsfriheten. Samtidig viser denne undersøkelsen at mange opplever tonen i samfunnsdebatter på Facebook som såpass hatefulle og grov at de avstår fra å delta. Debattklimaet ser ikke ut til å bli bedre med tiden. Hovedtendensene fra ombudets forrige undersøkelse om hatefulle ytringer fra 2018 består. Altfor mange avstår fra å ytre seg på grunn av hat, trakassering og den negative tonen i debattene. Det går hardest utover kvinner og de under 30 år.

Funnene fra denne undersøkelsen, sammen med øvrig forskning på feltet, bekrefter hvor viktig det er å jobbe med å forebygge hatefulle ytringer og begrense de skadelige effektene på den offentlige debatten. Hatefulle ytringer vil ikke forsvinne av seg selv. Det er derfor helt nødvendig at lovgiver, myndighetene, media og alle andre har dette høyt på dagsordenen, fordi hatefulle ytringer er en trussel mot våre viktigste demokratiske verdier.

REFERANSER

Amnesty International (2018). *Kvinner i befolkningen – erfaringer med netthets*. Hentet 16.02.2021 fra https://amnesty.no/sites/default/files/3688/Kvinner_RAPPORT.pdf.

Barne- og likestillingsdepartementet (2016). *Regjeringens strategi mot hatefulle ytringer 2016–2020*. Hentet 02.03.2021 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/regjeringens-strategi-mot-hatefulle-ytringer-2016---2020/id2520975/>.

Blaker, M. (2019, 10.11). «Nekter å svare på spørreundersøkelser: Måtte ringe flere hundre tusen personer for å få 5000 svar». *Nettavisen*. Hentet 25.02.2021 fra <https://www.nettavisen.no/nyheter/nekter-a-svare-pa-sporreundersokelser-matte-ringe-flere-hundre-tusen-personer-for-a-fa-5000-svar/s/12-95-3423874463>.

Brekke, J.-P., Beyer, A. og Enjolras, Bernhard (2019). *Antisemittisme på nett og i sosiale medier i Norge. Kjennetegn, avsendere og motvirkning*. Rapport – Institutt for samfunnsforskning 2019:5.

Burkal, R. og Zuleta, L. (2017). *Hatefulde ytringer i den offentlige online debat*. København: Institut for Menneskerettigheder. Hentet 25.05.2021 fra https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/dokumenter/udgivelser/ligebehandling_2017/rapport_hatefulde_ytringer_online_2017.pdf.

Dovidio, J.F., Glick, P., og Rudman, L.A. (red.). (2005). *On the nature of prejudice: Fifty years after Allport*. Blackwell Publishing. <https://doi.org/10.1002/9780470773963>.

ECRI – European commission against racism and intolerance (2015). *ECRI general policy recommendation no. 15 on combating hate speech*. Hentet 20.01.2020 fra <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-15-on-combating-hate-speech/16808b5b01>.

Eggebo, H. og Stubberud, E. (2016). *Hatefulde ytringer. Delrapport 2: Forskning på hat og diskriminering*. Rapport – Institutt for samfunnsforskning 2016:15.

Fladmoe, A., Nadim, M. og Birkvad, S.R. (2019). *Erfaringer med hatytringer og hets blant LHBT-personer, andre minoritetsgrupper og den øvrige befolkningen*. Rapport – Institutt for samfunnsforskning. 2019: 4.

Fladmoe, A. og Nadim, M. (2017). «Silenced by hate? Hate speech as a social boundary to free speech», i A.H. Midtbøen, K. Steen-Johnsen og K. Thorbjørnsrud (red.), *Boundary struggles: Contestations of free speech in the Norwegian public sphere*. Cappelen Damm Akademisk, kap. 2., s. 45–75.

Hansen, K.L. (2016). *Selvopplevd diskriminering av samer i Norge* (Samiske tall forteller 9). Hentet 24.03.2021 fra <http://samilogutmuitalit.no/nb/2016/selvopplevd-diskriminering-av-samer-i-norge>.

HL-senteret (2016). *Medieanalyse av antisemittisme i dag*. Rapport på oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter. Hentet 17.02.2021 fra <https://www.hlsenteret.no/aktuelt/publikasjoner/digitale-hefter/mediaanalyse-av-antisemittisme-i-dag-rapport.pdf>.

Hoffman, C. og Moe, V. (red.) (2017). *Holdninger til jøder og muslimer i Norge i 2017. Befolkningsundersøkelse og minoritetsstudie*. Oslo: Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter.

Ipsos (2017). *Hat og trusler mot folkevalgte. Rapport laget for Kommunesektorens organisasjon (KS)*. Hentet 17.02.2021 fra <https://www.ks.no/globalassets/fagomrader/forskning-og-utvikling/nyhetssaker/Hat-og-trusler-mot-folkevalgte.pdf>.

Ipsos (2021). *Ipsos SoMe-tracker Q4'20*. Hentet 10.03.2021 fra <https://www.ipsos.com/nb-no/ipsos-some-tracker-q420>.

Kommunal- og regionaldepartementet (2004). *Om lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv. (diskrimineringsloven)*. Ot.prp. nr. 33 (2004–2005). Hentet 16.02.2021 fra <https://www.regjeringen.no/no/no/dokumenter/otprp-nr-33-2004-2005/id394992/>.

Kulturdepartementet (2019). *Lov om redaksjonell uavhengighet og ansvar i redaktørstyrte journalistiske medier (medieansvarsloven)*. Prop. 31 L (2019–2020). Hentet 02.03.2021 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-31-l-20192020/id2681168/>.

Kulturdepartementet (2020). *Handlingsplan mot diskriminering av og hat mot muslimer (2020–2023)*. Hentet 18.03.2021 fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/b2a6fd21c6a94bae83d5a3425593da30/handlingsplan-mot-diskriminering-av-og-hat-mot-muslimer-2020-2023.pdf>.

Larsen, K.M. (2016). *Utredning om det strafferettslige diskrimineringsvernet*. Utredning avgitt til Barne- og likestillingsdepartementet 13. september 2016. Hentet 16.02.2021 fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/95190275f7d74d86800ab6a37f53f94a/utredning---det-strafferettslige-diskrimineringsvernet.pdf>.

Lenz, C., Lid, S., Lorentzen, G., Nilsen, A.B., Nustad, P. og Rise, E. (2018). *Tiltak mot hatefulle ytringer: Kunnskaps- og tiltaksversikt*. Oslo. Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter.

Likestillings- og diskrimineringsloven (2019). *Lov om likestilling og forbud mot diskriminering* (LOV-2019-06-21-57). Lovdata <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-06-16-51?q=likestillings-%20og-%20diskrimineringsloven>.

Likestillings- og diskrimineringsombudet (2018). *Hatefulle ytringer i offentligheten på nett*. Hentet 15.03.2021 fra <https://www.ldo.no/ombudet-og-samfunnet/rapporter/hatefulle-ytringer/hatefulle-ytringer-pa-nett/>

Lysvold, S.S. (2019, 01.02) «Dømt for hatefulle ytringer mot samer: – En seier for alle samer i Norge». *NRK Nordland*. Hentet fra https://www.nrk.no/nordland/domt-for-hatefulle-ytringer-mot-samer_-_en-seier-for-alle-samer-i-norge-1.14410857.

Midtbøen, A.H., Steen-Johnsen, K. og Thorbjørnsrud, K. (2017). *Offentlighetens grenser. Hovedfunn fra prosjektet Status for ytringsfriheten i Norge 2015–2017*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

- Nadim, M., Thorbjørnsrud, K. og Fladmoe, A.** (2021). *Gråsoner og grenseoverskridelser på nettet: En studie av deltagere i opphetede og aggressive nettdebatter*. Rapport – Institutt for samfunnsforskning. 2021:1.
- Nadim, M. og Fladmoe, A.** (2019). «Silencing Women? Gender and Online Harassment». *Social science computer review*. doi: 10.1177/0894439319865518.
- Nadim, M., Fladmoe, A. og Enjolras, B.** (2018). *Måling av omfang av hatefulle ytringer: Metodiske muligheter og utfordringer*. Rapport – Institutt for samfunnsforskning. 2018:1
- Nadim, M. og Fladmoe, A.** (2016). *Hatefulle ytringer. Delrapport 1: Forskning på art og omfang*. Rapport – Institutt for samfunnsforskning. 2016:14.
- Nadim, M., Fladmoe, A. og Wessel-Aas, J.** (2016). *Hatefulle ytringer på internett: Omfang, forebygging og juridiske grenser*. Rapport – Institutt for samfunnsforskning. 2016:17
- Nilsen, A.B.** (2014) *Hatprat*. Oslo: Cappelen Damm.
- Olsen, T., Vedeler, J.S., Elvegård, K. og Eriksen, J.** (2016). *Hatytringer. Resultater fra en studie av funksjonshemmedes erfaringer*. Rapport 6/16. Bodø: Nordlandsforskning.
- Ot.prp. nr. 90 (2003–2004)**. *Om lov om straff (straffeloven)*. Justis- og politidepartementet. Hentet 25.05.2021 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-90-2003-2004-/id179300/>.
- Retriever** (2021). *Tone og hatefulle ytringer i norske kommentarfelt. En analyse av fem norske mediers kommentarfelt på Facebook, før og under koronapandemien*. Februar 2021, Hentet 21.05.2021 fra https://www.buudir.no/globalassets/global/nbbf/vold_overgrep/toner_og_hatefulle_ytringer_i_norske_kommentarfelt.pdf.
- Reuters Institute** (2020). *Digital News Report – Norway*. Hentet 13.03.2021 fra <https://www.digitalnewsreport.org/survey/2020/norway-2020/>.
- Steen-Johnsen, K., Fladmoe, A. og Midtbøen, A.H.** (2016). *Ytringsfrihetens grenser: Sosiale normer og politisk toleranse*.
- Straffeloven** (2021). *Lov om straff (LOV-2021-04-16-18)*. Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28>.
- Tankovska, H.** (2021) «Number of monthly active Facebook users worldwide as of 1st quarter 2021». *Statista*. Hentet 14.06.2021 fra <https://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide/#:~:text=With%20over%202.7%20billion%20monthly,network%20ever%20to%20do%20so>.
- Wessel-Aas, J., Fladmoe, A. og Nadim, N.** (2016). *Hatefulle ytringer. Delrapport 3: Grenseoppgangen mellom ytringsfrihet og strafferettslig vern mot hatefulle ytringer*. Rapport – Institutt for samfunnsforskning. 2016:16.
- Zuleta, L. og Laursen, S.K.** (2019). *Demokratisk deltagelse på Facebook*. Institut for menneskerettigheder. Hentet 02.03.2021 fra https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/04_april_19/Rapport%20om%20demokratisk%20deltagelse.pdf.



**Likestillings- og
diskrimineringsombudet**

Vi hjelper deg

Gratis juridisk veiledning

Finn oss på nett: www.ldo.no

Ring oss: 23 15 73 00



facebook.com/mittOmbud



twitter.com/mittOmbud



instagram.com/mittOmbud